

**ADANA ARKEOLOJİ VE ATATÜRK EVİ MÜZESİ'NDEKİ
DOKUMALAR (HALI, KİLİM, SECCADE, ALAÇUVAL, YASTIK
KILIFI VE KEÇE)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OLCAY TUNA

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

SANAT TARİHİ

ANABİLİM DALI

MERSİN

OCAK - 2022

**ADANA ARKEOLOJİ VE ATATÜRK EVİ MÜZESİ'NDEKİ
DOKUMALAR (HALI, KİLİM, SECCADE, ALAÇUVAL, YASTIK
KILIFI VE KEÇE)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OLCAY TUNA

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

SANAT TARİHİ

ANABİLİM DALI

Danışman

Prof. Dr. Savaş YILDIRIM

MERSİN

OCAK - 2022

ÖZET

Halı ve diğer düz dokumalar, maddi kültürümüzün önemli bir bölümünü teşkil etmektedir. Halı ve diğer düz dokumaların her biri, ayrı birer sanat değeri taşımakta olup bu eserlerimizin yüzeylerinde bulunan motifler geçmiş anlamlandıran birer ipucu niteliğindedir. Halı ve diğer düz dokumalar milletimizin tarihi gibi köklü bir geçmişe sahiptir. Nitekim bu eserlerimizin kompozisyonlarını meydana getiren motifler, eski inanç ve yaşam kültürümüzle yakından alakalı olduğu bilinmektedir.

“Adana Arkeoloji Ve Atatürk Evi Müzesi’ndeki Dokumalar (Halı, Kilim, Seccade, Alaçuval, Yastık Kılıfı, Keçe)” adlı bu çalışmada hem Adana Arkeoloji Müzesi deposunda bulunan hem de müzeye bağlı bir birim olan Atatürk Evi Müzesi’nde teşhirde olan ve farklı yörelerden satın alma yoluyla getirilen toplam 15 adet dokumanın kompozisyon, motif, renk ve teknik özellikler ile kapsamlı bir şekilde incelenmesi hedeflenmiştir. Fotoğraflama ve ayrıntılı çizimlerle desteklenen bu çalışma daha önce hiçbir araştırma konusunda yer almaması bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimler: Adana Arkeoloji Müzesi, Halı, Teknik, Desen, Renk.

Danışman: Prof. Dr. Savaş YILDIRIM, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi, Mersin.

ABSTRACT

Carpets and other plain weaves constitute an important part of our material culture. Each of our carpets and other plain weavings has the value of a separate work of art, and the meanings of the motifs on the surfaces of these works are a clue from the past to the present. Our carpets and other flat weavings have a deep-rooted history like the history of our nation. As a matter of fact, it is known that the motifs that make up the compositions of these works are closely related to our old beliefs and culture of life.

In this work titled “Weavings (Carpet, Rug, Prayer Rug, Alaçuval, Pillowcase, Felt) in Adana Archeology and Atatürk House Museum”, different items are exhibited both in the warehouse of Adana Archeology Museum and in the Atatürk House Museum, which is an affiliated unit of the museum. In this study, it is aimed to analyze a total of 15 weavings brought from the regions by purchasing, in terms of composition, motif, color and technical features. This study, which is supported by photography and detailed drawings, is important in that it has not been involved in any research before.

Keywords: Adana Archeology Museum, Carpet, Technique, Pattern, Color.

Advisor: Prof. Dr. Savaş YILDIRIM, Department of Art History, Mersin University, Mersin.

TEŞEKKÜR

Halılar, dokundukları bölgedeki halkın sevinçlerini, üzüntülerini, gelenek-göreneklerini ve yaşam biçimlerini belirten renk ve motif, tekniklerle meydana getirilmiş kompozisyon açısından özgün özellikler taşırlar. Anadolu'nun hemen her yöresinde dokuma eserlere rastlanır. Bu dokumalar genellikle halı, kilim, seccade, yastık kılıfı, çuval, keçe vb. düz dokumalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Halının, Pazırık halısından günümüze kadar el dokumacılığında, toplum yaşamında ve kültür hayatında önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir.

Araştırmamız “Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi’ndeki Dokumalar (Halı, Kilim, Seccade, Alaçuval, Yastık Kılıfı, Keçe)” başlığı altında müzede yer alan ve farklı yörelere ait olan 15 adet halının incelenmesine yöneliktir. İncelenen eserlerin renk, motif, teknik ve kompozisyon bakımından incelemelerine değinilmiş olup Türk Halı Sanatı içerisindeki önemine değinilmiştir.

Çalışmam süresince her aşamada benden yardımlarını esirgemeyen ve tez danışmanımı üstlenen değerli hocam Prof. Dr. Savaş YILDIRIM’a çok teşekkür ederim. Konuyla ilgili kaynak temininde bana yardımcı olan bölüm başkanımız Prof. Dr. Candan ÜLKÜ’ye, tez konusunda fikir alışverişi yaptığım bölümümüzdeki Arş. Gör. Halil ELEMANA’ya teşekkürü borç bilirim. Eserlerimdeki motif, kompozisyon ve teknik özellikler konusunda eksikliklerimi gidermem konusunda yüz yüze görüştüğüm Marmara Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü hocalarından Prof. Dr. F. Nalan TÜRKMEN’e ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü hocalarından Dr. Öğr. Üyesi Nazan OSKAY’a da yardımlarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Bu zorlu yolda ilerlememe yardımcı olan ve bana her türlü desteği veren canım arkadaşım Suzan YILDIZ’a, İstanbul’da kaynak taraması için yardımcı olan arkadaşım sanat tarihçi Kıvanç KOÇAK’a, Türk İslam Eserleri Müzesi’nde fotoğraflama konusunda yanımda bulunan arkadaşım Mikail ATALAN’a ve çalışmamdaki eserlerin çizimi için yardımını esirgemeyen ilkokul arkadaşım mimar Bahar SALĞIN’a minnettarım. Tez çalışmamı yürüttüğüm Adana Arkeoloji Müzesi’ndeki Arkeolog Recep Durna Bey başta olmak üzere tüm çalışanlarına da ilgi ve alakalarından dolayı çok teşekkür ederim. Tez dönemim boyunca sabırlarından ve maddi desteklerinden dolayı canım aileme teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	i
ONAY	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
ÇİZİMLER DİZİNİ	viii
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
2. ADANA KENTİNİN KISA TARİHÇESİ	5
3. ADANA ARKEOLOJİ MÜZESİ TARİHÇESİ	7
4. TÜRK HALI SANATININ GELİŞİMİ	9
5. TÜRK HALI SANATININ TEKNİK ÖZELLİKLERİ	21
5.1. Halı Dokuma Tekniği	21
5.2. Halı Dokumasında Kullanılan Alet ve Malzemeler	22
5.3. Halılarda Kullanılan Kökboyalar	23
5.4. Halı Dokumasında Kullanılan Düğümler	25
6. ANADOLU'DAKİ HALI BÖLGELERİ	28
7. KATALOG (ADANA ARKEOLOJİ VE ATATÜRK EVİ MÜZESİ'NDEKİ DOKUMALAR (HALI, KİLİM, SECCADE, ALAÇUVAL, YASTIK KILIFI VE KEÇE)	34
8. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME	122
9. SONUÇ	147
KAYNAKLAR	149
EKLER	155
ÖZGEÇMİŞ	164

ÇİZİMLER DİZİNİ

	Sayfa
Çizim 1: Istar halı dokuma tezgahı (O. Aslanapa-Y. Durul'dan)	21
Çizim 2: Halı Dokumada Kullanılan Aletler (Ç. Aytaç'tan)	23
Çizim 3: Gördes düğümü (O. Aslanapa-Y. Durul'dan)	26
Çizim 4: Sine düğümü (O. Aslanapa-Y. Durul'dan)	27
Çizim 5: Tek argaca düğümü (O. Aslanapa-Y. Durul'dan)	27
Çizim 6: 1 nolu halı çizimi	39
Çizim 7: Halının göbek kısmı	40
Çizim 8: Dış ve iç bordürlerdeki göz motifi	40
Çizim 9: Enli bordürdeki sekiz kollu yıldız motifi	40
Çizim 10: Madalyon	40
Çizim 11: Sekiz kollu yıldız motifi	40
Çizim 12: Bereket motifi	40
Çizim 13: Yaprak motifi	40
Çizim 14: Çiçek motifi	41
Çizim 15: Başak motifi	41
Çizim 16: Akrep motifi	41
Çizim 17: 2 nolu halı çizimi	45
Çizim 18: Halının göbek kısmı	46
Çizim 19: Penç motifi	46
Çizim 20: Çınar yaprağı motifi	46
Çizim 21: Yıldız motifi	46
Çizim 22: Koçboynuzu motifi	46
Çizim 23: Madalyon	46
Çizim 24: Bereket motifi	46
Çizim 25: Ok ucu motifi	46
Çizim 26: 3 nolu halı çizimi	51
Çizim 27: Dış bordür motifi	52
Çizim 28: Enli bordürdeki zencirek motifi	52
Çizim 29: Halının göbek kısmı	52
Çizim 30: Halının göbek kısmındaki desen	52
Çizim 31: 4 nolu halı çizimi	58
Çizim 32: Gelin ağlatan motifi	59
Çizim 33: Kaplumbağa motifi	59
Çizim 34: Madalyon	59
Çizim 35: El motifi	59
Çizim 36: Semaver motifi	59
Çizim 37: 5 nolu halı çizimi	64
Çizim 38: Gelinağlatan motifi	65
Çizim 39: Tırtıklı çiçek motifi	65
Çizim 40: Halının göbek kısmı	65
Çizim 41: Pıtrak motifi	65
Çizim 42: 6 nolu halı çizimi	69
Çizim 43: Penç motifi	70
Çizim 44: Suyolu motifi	70

Çizim 45: Madalyon	70
Çizim 46: Halının göbek kısmı	70
Çizim 47: Göz motifi	70
Çizim 48: Köşelik motifleri	70
Çizim 49: 7 nolu halı çizimi	77
Çizim 50: Dış ve iç bordürlerdeki gelin ağlatan motifi	78
Çizim 51: Enli bordürdeki kuş, başak ve tomurcuk motifleri	78
Çizim 52: Halının zemin kısmı	78
Çizim 53: Halıdaki hayvan tasvirleri	78
Çizim 54: Halıdaki ırmak ve etrafındaki hayvan tasvirleri	78
Çizim 55: Kurt-geyik mücadelesi	79
Çizim 56: Kent tasviri	79
Çizim 57: 8 nolu halı çizimi	83
Çizim 58: Enli bordür süslemesi	84
Çizim 59: Göbek kısmı	84
Çizim 60: Köşelik kısmı	84
Çizim 61: 9 nolu halı çizimi	88
Çizim 62: Enli bordür	89
Çizim 63: Halının göbek kısmı	89
Çizim 64: Köşelik kısmı	89
Çizim 65: 10 nolu kilim çizimi	93
Çizim 66: Bordür deseni	94
Çizim 67: Halının göbek deseni	94
Çizim 68: Tarak motifi	94
Çizim 69: Eli belinde motifi (E. Taş'tan)	94
Çizim 70: 11 nolu kilim çizimi	98
Çizim 71: Dış bordür	99
Çizim 72: İç bordürdeki yıldız ve nazar-muska motifleri	99
Çizim 73: Kilimin göbek kısmı	99
Çizim 74: 12 nolu seccade çizimi	103
Çizim 75: Seccadenin stilize bitkisel çerçevesi	104
Çizim 76: Sütun detayı	104
Çizim 77: Stilize bitkisel süslemeli mihrap nişi	104
Çizim 78: Kandil	104
Çizim 79: 13 nolu alaçuval çizimi	109
Çizim 80: Bordürdeki penç motifleri	110
Çizim 81: Orta kısım - göz ve koçboynuzu motifleri	110
Çizim 82: 14 nolu yastık kılıfı çizimi	115
Çizim 83: Orta kısım	116
Çizim 84: Koçboynuzlu pıtrak	116
Çizim 85: Sade pıtrak	116
Çizim 86: 15 nolu keçe çizimi	120
Çizim 87: Suyolu motifi	121
Çizim 88: Çok kollu yıldız motifi	121
Çizim 89: Vazoya benzeyen motif	121
Çizim 90: Püskül	121

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

	Sayfa
Fotoğraf 1: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 681. env. nolu Konya-Selçuklu halısı, XIII. yy.	11
Fotoğraf 2: Konya Mevlana Müzesi, 867. env. nolu Beyşehir-Selçuklu halısı, XIII. yy. (O. Aslanapa'dan)	12
Fotoğraf 3: Stockholm Nationalmuseum, NM 220/1939 env. nolu Fustat-Selçuklu halı parçası, XIII. yy. (O. Aslanapa'dan)	12
Fotoğraf 4: İstanbul Vakıflar Halı Müzesi, Hayvan figürlü halı, XV. yy. (O. Aslanapa'dan)	13
Fotoğraf 5: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, I. Tip Holbein halısı, XVI. yy. (O. Aslanapa'dan)	14
Fotoğraf 6: Londra, Victoria and Albert Museum, Lotto halısı, XVI. yy. (O. Aslanapa'dan)	14
Fotoğraf 7: Berlin Museum für Islamische Kunst, III. Tip Holbein halısı, XVI. yy. (O. Aslanapa'dan)	15
Fotoğraf 8: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 438 env. nolu IV. Tip Holbein halısı, XVII. yy.	15
Fotoğraf 9: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 36. env. nolu Madalyonlu Uşak halısı, XVI. yy.	16
Fotoğraf 10: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Yıldızlı Uşak halısı, XVII. yy. (O. Aslanapa'dan)	17
Fotoğraf 11: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 676. env. nolu Kuşlu Uşak halısı, XVI.-XVII. yy.	17
Fotoğraf 12: İstanbul Vakıflar Halı Müzesi, Bergama halısı, XIX. yy. (O. Aslanapa'dan)	18
Fotoğraf 13: New York Metropolitan Museum of Art (Mc Mullan koleksiyonundan), Osmanlı Saray halısı, XVI. yy. (O. Aslanapa'dan)	19
Fotoğraf 14: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Kula seccade, XVII. yy. (O. Aslanapa'dan)	28
Fotoğraf 15: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Konya-Bergama seccade, XVII-XIX. yy. (O. Aslanapa'dan)	29
Fotoğraf 16: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Gördes seccade halısı, XVII. yy. (O. Aslanapa'dan)	29
Fotoğraf 17: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Ladik seccade halısı, XVII. yy. (O. Aslanapa'dan)	30
Fotoğraf 18: New York Metropolitan Museum of Art (Mc Mullan koleksiyonundan), Milas seccade, XVIII. yy. (O. Aslanapa'dan)	31
Fotoğraf 19: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Mucur seccade halısı, XVII. yy. (O. Aslanapa'dan)	32
Fotoğraf 20: Topkapı Sarayı Müzesi, Hereke ipek seccade, XIX. yy. (O. Aslanapa'dan)	33
Fotoğraf 21: 1 nolu halı genel görünüm	36
Fotoğraf 22: İç ve dış bordürlerdeki göz motifleri	37
Fotoğraf 23: Enli bordürdeki sekiz kollu yıldız motifleri	37
Fotoğraf 24: Sekiz kollu yıldız madalyonu	37
Fotoğraf 25: Sekiz kollu yıldız madalyonun iç yüzeyindeki göz motifleri	37
Fotoğraf 26: Bereket motifi	37
Fotoğraf 27: Yaprak motifleri	37
Fotoğraf 28: Çiçek motifi	38
Fotoğraf 29: Sekiz kollu küçük yıldız motifi	38
Fotoğraf 30: Köşeliklerdeki akrep motifi	38
Fotoğraf 31: 2 nolu halı genel görünüm	43
Fotoğraf 32: Dış bordürdeki penç motifleri	44
Fotoğraf 33: Enli bordürdeki çınar yaprağı ve yıldız motifleri	44
Fotoğraf 34: Koçboynuzu motifi	44
Fotoğraf 35: Madalyon	44
Fotoğraf 36: Bereket motifi	44
Fotoğraf 37: Ok ucu motifi	44
Fotoğraf 38: 3 nolu halı genel görünüm	48

Fotoğraf 39: Dış bordür	49
Fotoğraf 40: Enli bordürdeki zencirek ve penç motifleri	49
Fotoğraf 41: İç bordürdeki göz motifleri	49
Fotoğraf 42: Bordürler arasındaki ince şerit	50
Fotoğraf 43: Halının göbek kısmı	50
Fotoğraf 44: 4 nolu halı genel görünüm	55
Fotoğraf 45: Şeritlerdeki su yolu motifi	56
Fotoğraf 46: Gelin ağlatan motifi	56
Fotoğraf 47: Kaplumbağa motifi	56
Fotoğraf 48: Madalyon	56
Fotoğraf 49: El motifi	56
Fotoğraf 50: Halının zemini	57
Fotoğraf 51: Semaver motifi	57
Fotoğraf 52: Kuş motifi	57
Fotoğraf 53: 5 nolu halı genel görünüm	62
Fotoğraf 54: Dış ve iç bordürdeki gelin ağlatan motifi	63
Fotoğraf 55: Enli bordürdeki tırtıklı çiçek motifi	63
Fotoğraf 56: Çift mihraplı zemin	63
Fotoğraf 57: Akrep motifi	63
Fotoğraf 58: Pıtrak motifi	63
Fotoğraf 59: 6 nolu halı genel görünüm	67
Fotoğraf 60: Dış bordürdeki penç motifi	68
Fotoğraf 61: İç bordürdeki su yolu motifi	68
Fotoğraf 62: Madalyon	68
Fotoğraf 63: Göz motifi	68
Fotoğraf 64: Köşelik kısmındaki koçboynuzu ve nazar-muska motifleri	68
Fotoğraf 65: Tahrip olmuş göz motifi	68
Fotoğraf 66: 7 nolu halı genel görünüm	73
Fotoğraf 67: Dış ve iç bordürlerdeki gelin ağlatan motifi	74
Fotoğraf 68: Enli bordürdeki kuş, başak ve bitkisel motifler	74
Fotoğraf 69: Halının zemini	74
Fotoğraf 70: Halıdaki hayvan tasvirleri	75
Fotoğraf 71: Irmak ve etrafındaki hayvanlar	75
Fotoğraf 72: Kurt-geyik mücadeleleri	75
Fotoğraf 73: Kent tasviri	76
Fotoğraf 74: 8 nolu halı genel görünüm	81
Fotoğraf 75: Dış bordür	82
Fotoğraf 76: Enli bordür	82
Fotoğraf 77: İç bordür	82
Fotoğraf 78: Göbek kısmı	82
Fotoğraf 79: Göbek kısmındaki ok ucu	82
Fotoğraf 80: Köşelik kısmı	82
Fotoğraf 81: 9 nolu halı genel görünüm	86
Fotoğraf 82: Enli bordür	87
Fotoğraf 83: Göbek kısmı	87
Fotoğraf 84: Köşelik kısmı	87
Fotoğraf 85: 10 nolu kilim genel görünüm	91

Fotoğraf 86: Bordürdeki çiçek motifi	92
Fotoğraf 87: Kilimin göbek kısmı	92
Fotoğraf 88: Kilimin göbek kısmındaki eli belinde motifi	92
Fotoğraf 89: Kilimin göbek kısmındaki nazar-muska motifi	92
Fotoğraf 90: Kilimin göbek kısmındaki tarak motifi	92
Fotoğraf 91: 11 nolu kilim genel görünüm	96
Fotoğraf 92: Dış bordür	97
Fotoğraf 93: Enli bordür	97
Fotoğraf 94: Kilimin göbek kısmı	97
Fotoğraf 95: 12 nolu seccade genel görünüm	101
Fotoğraf 96: Bordür kısmı	102
Fotoğraf 97: Sütun kısmı	102
Fotoğraf 98: Mihrap nişi kısmı	102
Fotoğraf 99: Kandil	102
Fotoğraf 100: 13 nolu alaçuval genel görünüm	107
Fotoğraf 101: Öksüz suyolu	108
Fotoğraf 102: Boncuk dizisi	108
Fotoğraf 103: Bordürdeki penç motifleri	108
Fotoğraf 104: Orta kısım	108
Fotoğraf 105: Saç örgüsü	108
Fotoğraf 106: 14 nolu yastık kılıfı genel görünüm	113
Fotoğraf 107: Göz motifi	114
Fotoğraf 108: Orta kısım	114
Fotoğraf 109: Koçboynuzlu pıtrak	114
Fotoğraf 110: sade pıtrak	114
Fotoğraf 111: Saç örgüsü	114
Fotoğraf 112: 15 nolu keçe genel görünüm	118
Fotoğraf 113: Suyolu motifi	119
Fotoğraf 114: Çok kollu yıldız	119
Fotoğraf 115: Vazoya benzeyen motif	119
Fotoğraf 116: Püskül	119
Fotoğraf 117: Vakıflar Halı Müzesi, A-119 nolu halı (S. Kardeşlik'ten)	131
Fotoğraf 118: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Env. no: 438, Osmanlı dönemi-Orta Anadolu, XVII. yy.	131
Fotoğraf 119: Kars halısı (N. Kırzioğlu'ndan)	131
Fotoğraf 120: Azerbaycan-Bakü halısı (N. Kırzioğlu'ndan)	132
Fotoğraf 121: Gürcistan Ulusal Müzesi, taban kilimi, XX. yy. (N. Oskay'dan)	132
Fotoğraf 122: Nahcivan Devlet Halı Müzesi, Şirvan Grubu, XIX. yy. (K. Selçuk'tan)	132
Fotoğraf 123: Mısır-Memluk halısı, XVI. yy. (F. Formenton'dan)	132
Fotoğraf 124: Mısır-Memluk halısı, XVII. yy. ilk (S. Okumura'dan)	132
Fotoğraf 125: Kayseri-Yahyalı halısı, XVIII. yy, TEH Model Kodu: 0237 (Türk El Dokuması Halılar, Katalog 3)	133
Fotoğraf 126: Vakıflar Halı Müzesi, A-134 nolu halı (S. Kardeşlik'ten)	134
Fotoğraf 127: Antalya-Döşemealtı halısı, XIX. yy, TEH Model Kodu: 0137 (Türk El Dokuması Halılar, Katalog 2)	134
Fotoğraf 128: Kırşehir-Mucur halısı, XIX. yy, TEH Model Kodu: 0167 (Türk El Dokuması Halılar, Katalog 2)	134

Fotoğraf 129: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Env. no: 278, Osmanlı dönemi- Halı-seccade, XVII. yy.	135
Fotoğraf 130: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Env. no: 1462, Azerbaycan-Fındığan halısı, XVIII. yy.	135
Fotoğraf 131: Van-Hakkâri yöresine ait taban kilimi (E. Taş'tan)	136
Fotoğraf 132: İran-Serabend halısı (J. Ford'dan)	136
Fotoğraf 133: Ağrı-Taşlıçay kartuşlu halı (N. Görgünay'dan)	136
Fotoğraf 134: Iğdır merkez – 115 cm x 220 cm ölçüsünde Sedir halısı (Y. Çetin–C. Polat'dan)	136
Fotoğraf 135: Kars-Kağızman halısı, XIX. yy, TEH Model Kodu: 0321 (Türk El Dokuması Halılar, Katalog 4)	137
Fotoğraf 136: İran halısı, XIX. yy. (C. Parham'dan)	137
Fotoğraf 137: İran-Serabend halısı (J. Ford'dan)	137
Fotoğraf 138: Van-Hakkâri yöresine ait divan kilimi (E. Taş'tan)	137
Fotoğraf 139: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 904 env. nolu Azerbaycan-Karabağ halısı, XVII. yy.	138
Fotoğraf 140: Bitlis-Ahlat seccade halısı (S. Sökmen'den)	138
Fotoğraf 141: İran Halısı, XVIII. yy. (Anonim'den)	138
Fotoğraf 142: Sivas halısı, XVIII. yy, TEH Model Kodu: 0215 (Türk El Dokuması Halılar, Katalog 3)	139
Fotoğraf 143: İzmir-Bergama halısı, XIX. yy, TEH Model Kodu: 0010 (Türk El Dokuması Halılar, Katalog 1)	139
Fotoğraf 144: Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 8469 (E) env. nolu, Konya-Taşpınar seccade halısı (E. Çolak'tan)	140
Fotoğraf 145: Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 5681 (E) env. nolu, Milas-Mahalli seccade halısı (E. Çolak'tan)	141
Fotoğraf 146: Bitlis-Adilceviz yer yaygısı halısındaki geyik figürü (S. Sökmen'den)	142
Fotoğraf 147: Ağaçlı veya hayvanlı İran halısı (Anonim'den)	142
Fotoğraf 148: Çeşitli kuş figürleriyle ve hayat ağacı motifliyle süslenmiş Afganistan-Belucistan halısı (M. Cohen'den)	142
Fotoğraf 149: Çeşitli kuş figürleriyle süslenmiş Navaho hayat ağacı motifli halı (M. Tanrısal'dan)	142
Fotoğraf 150: Nahcivan Devlet Halı Müzesi, Şirvan Grubu, XIX. yy. (K. Selçuk'tan)	142
Fotoğraf 151: Ankara Vakıf Eserleri Müzesi'nde yer alan cami tasvirli halı-seccade (S. Bayraktaroğlu'ndan)	143
Fotoğraf 152: Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde yer alan İstanbul tasvirli halı (S. Bayraktaroğlu'ndan)	143
Fotoğraf 153: Ankara Etnografya Müzesi, 25475 env. nolu seccade halısı, XX. yy. (Ç. Karaçay'dan)	143
Fotoğraf 154: Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 3725 env. nolu seccade halısı (E. Çolak'tan)	143
Fotoğraf 155: Van-Hakkâri yöresi, taban kilimi (E. Taş'tan)	144
Fotoğraf 156: Barak tek seccade, bıçkılı (Ş. N. Yıldız'dan)	145
Fotoğraf 157: Barak-bıçkılı kilim (E. Tek'ten)	145
Fotoğraf 158: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 1293 env. nolu kilim (N. Ölçer'den)	145
Fotoğraf 159: Eşme kilimi (N. Kırzioğlu'ndan)	145
Fotoğraf 160: Gürcistan Ulusal Müzesi'nde yer alan Azerbaycan-Karabağ kilimi, XX. yy. (N. Oskay'dan)	145

1. GİRİŞ

Halı sanatının gelenek ve göreneklere dayandığı ve nesilden nesile ulaşan bir el sanatı olduğu bilinmektedir. Dokuyanın duygusunu, kederini ve sevincini aksettiren bir araç vazifesi görür. Derin bir zevkin, büyük bir kabiliyetin meydana getirdiği değerli bir eserdir. Dokuyanın alın teri ve el emeği sonucu ortaya çıkan ekonomik bir kaynaktır.

Günümüzdeki durumları dikkate alınarak 15 adet halı ve diğer düz dokumanın incelenmeye müsait olduğu tespit edilmiştir. Bu eserlerin tek tek envanter bilgileri elde edilmiş, ayrıntılı fotoğraflanarak belgelenmiştir. Daha sonra bu eserlerin bilgisayar ortamında çizimleri yapılarak malzeme ve süsleme özellikleriyle tanıtımları gerçekleştirilmiştir. Adana Arkeoloji Müzesi deposunda yer alan ve günümüzde sergilenmeye ya da incelenmeye uygun olmayan 10 adet halı ve diğer düz dokumalar hakkında ise “Ekler” bölümünde envanter bilgilerinin verilmesiyle yetinilmiştir.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi’ndeki eserler hakkında herhangi bir kaynak ve araştırma söz konusu olmamıştır. Bu konu ilk defa tarafımızdan ayrıntılı olarak tüm yönleriyle ele alınacaktır. Anadolu-Türk halı sanatının tanıtılması konusunda halı araştırmacılarının duayeni kabul görülen **Oktay Aslanapa**’nın bu konu hakkında klasikleşen eserleri¹ ve makalesi mevcuttur.² Aslanapa bu araştırmalarında Türk halılarının önemini ve gelişimini belirtmek için ele aldığı örneklerden yola çıkarak, Sanat Tarihi içerisindeki yerini ve değerini belirtmeyi amaçlamıştır. Ayrıca **Yusuf Durul**’la beraber yazmış oldukları eserde Türk halı sanatının gelişimi ile ilgili bölümler ona ait olup Selçuklu halılarını açıklayıcı bir şekilde aktarmıştır.³ Türk halı sanatının tanınması ve öneminin vurgulanması konusunda en önemli araştırmacılarımızdan birisi **Şerare Yetkin**’ndir. Yetkin, eserinde Anadolu Selçuklu döneminden başlayarak XIX. yüzyıla kadar Türk halı sanatının gelişimine örneklerle açıklamıştır.⁴ **Gönül Öney**’in Anadolu Selçuklu dönemindeki halılarda kompozisyonların gerek Beylikler gerek Osmanlı dönemlerindeki etkilerine değindiği eseri bulunmaktadır.⁵ Ayrıca Öney’in Anadolu-Türk Sanatı’nda yer alan sembol ve motiflerin Ortaasya-Türk Sanatı’na kadar olan gelişimine, halı sanatı üzerindeki etkilerine değindiği bir makalesi de mevcuttur.⁶

Nejat Diyarbekirli eserinde Pazırık halısının bir Türk halısı olduğuna yönelik araştırmalar yapmış ve halının önemine değinerek halı sanatı içerisindeki değerini belirtmeyi amaçlamıştır.⁷ Ayrıca makalelerinde de aynı konulara değinerek araştırmalarını pekiştirmiştir.⁸ **Neriman Görgünay Kırzioğlu** eserinde düz dokumalar hakkında genel bilgi verdikten sonra Erken devir ve Selçuklu dönemi halıları hakkında değerlendirme yapmaktadır. Ayrıca Türk

¹ Oktay Aslanapa; Türk Halı Sanatı, İstanbul, 1972 ; Oktay Aslanapa; Türk Halı Sanatı’nın Bin Yılı, İstanbul, 1987.

² Oktay Aslanapa; “Türk Halı Sanatının Tarihi Gelişmesi”, Arış Dergisi, S.3, Y.1, Ankara, 1997, s.18-25.

³ Oktay Aslanapa-Yusuf Durul; Selçuklu Halıları, (basım yeri yok), 1983.

⁴ Şerare Yetkin; Türk Halı Sanatı, II. Baskı, Ankara, 1991.

⁵ Gönül Öney; Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları, III. Baskı, Ankara, 1992.

⁶ Gönül Öney; “Anadolu-Türk Halısının Serüveni”, Arış Dergisi, S.1, Y.1, Ankara, 1997, s.50-54.

⁷ Nejat Diyarbekirli; Hun Sanatı, I. Baskı, İstanbul, 1972.

⁸ Nejat Diyarbekirli (a); “Pazırık Halısı”, Türk Dünyası Araştırmaları-Türk Halıları Özel Sayısı, S.32, 1984, s.1-8 ; Nejat Diyarbekirli (b); “The Origin Of The Tradition Or Carpet Weaving Among Turkic Peoples And The Problem Or The Origin Of The Carpet Found In Pazyryk In The Altai Region”, Türk Dünyası Araştırmaları-Türk Halıları Özel Sayısı, S.32, 1984, s.9-18.

sanatındaki ortak motiflerin halı sanatında önemini belirtmesi açısından önemli bir kaynaktır.⁹ Türk Halı Sanatı konusunda son dönemlerde kendi alanının en iyilerinden olan **Bekir Deniz**'in iki eserinin yanı sıra birden çok makalesi yayınlanmıştır. **Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları**¹⁰ adlı eserinde Türk Halı Sanatına geniş bir bakış açısıyla bakmamızı sağlayan B. Deniz ayrıca bu eserinde sadece Türkiye halıları hakkında bilgi vermekle yetinmemiş Türk Cumhuriyetlerdeki halılar hakkında da bizleri aydınlatmıştır. Ayrıca ikinci eserinde ise yöresel anlamda araştırmalar yapan araştırmacının Ayvacık (Çanakkale) yöresindeki düz dokumlar hakkında bilgilerin yer almaktadır.¹¹ Makalelerinde ise ağırlıklı olarak Türk halı sanatının kaynaklarına, serüvenine ve motiflerine yer vermiştir.¹² **Çetin Aytaç** yapıtında el dokumacılığının tüm yönlerinin ele alırken¹³ **Besim Atalay** ise eserinde gerek Türk halıcılığı gerek Uşak halıları hakkında bizi örnekler eşliğinde aydınlatmaktadır.¹⁴ Türk düz dokuma yaygılarındaki teknik özellikleri hakkında çalışmalar yapan ve düz dokumalarına yeni bir boyut kazandıran araştırmacı **Belkıs Balpınar Acar**'ın eseri önemli bir çalışma olup¹⁵ **Nazan Ölçer**'in Türk İslam Eserleri Müzesi'ndeki kilimleri incelediği eseri ise bir katalog çalışması niteliği taşımaktadır.¹⁶ **Suzan Bayraktaroğlu** Türk halılarının hem batı literatürü konusu hem halılarda görülen mimari tasvirlerle hem de seccade konusuna değinerek belli konularda bizi aydınlatmıştır.¹⁷

1996 yılında **Sadık Tural**'ın çabalarıyla Kayseri'de düzenlenmiş olan **Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri, 27-31 Mayıs 1996 Kayseri** adlı sempozyum bildirilerinde önemli makaleler Atatürk Kültür Merkezi tarafından kitaba çevrilmiş olup bu eser araştırmamız açısından bize yardımcı olmuştur.¹⁸ İlk sayısı 1997

⁹ Neriman Görgünay Kırzioğlu; Altaylar'dan Tunaboyu'na Türk Dünyasında Ortak Motifler: Halılar, Benzeri Dokumalar, Giysiler, Mimari Eserler İle Değişik Eşya Ve Paralarda, Ankara, 1995.

¹⁰ Bekir Deniz; Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları, Ankara, 2000.

¹¹ Bekir Deniz; Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim-Cicim-Zili), Ankara, 1998.

¹² Bekir Deniz (a); "Anadolu-Türk Halı Sanatının Kaynakları", Sanat Tarihi Dergisi, S.XIV-1, Nisan 2005, s.79-103. ; Bekir Deniz (b); "Anadolu Türk Halı Sanatının Serüveni-I", Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 10. Yıl Özel Sayısı, S.7, Erzurum, 2005, s.24-46. ; Bekir Deniz; "Anadolu-Türk Halı ve Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi", Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi-Akdeniz Sanat Dergisi, C.3, S.5, Antalya, 2010, s.51-68.

¹³ Çetin Aytaç; El Dokumacılığı, İstanbul, 1982.

¹⁴ Besim Atalay; Türk Halıcılığı ve Uşak Halıları, Ankara, 1967.

¹⁵ Belkıs Balpınar Acar; Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları, İstanbul, 1982.

¹⁶ Nazan Ölçer; Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kilimler", İstanbul, 1988.

¹⁷ Suzan Bayraktaroğlu; "Türk Halılarında Batı Literatürü Konusu", Arış Dergisi, S.1, Y.1, Ankara, 1997, s.86-93 ; Suzan Bayraktaroğlu; "Seccade", Erdem Dergisi, Halı Özel Sayısı-I, C.10, S.28, Ankara, 1999, s.57-64 ; Suzan Bayraktaroğlu; "Türk Halılarında Görülen Mimari Tasvirler", Vakıflar Dergisi, S.32, Ankara, 2010, s.21-36.

¹⁸ Meliha Aktok Kaşgarlı; "Türk Halıcılığın Evrensel Halıcılığa Katkısı", Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri), Ankara, 1998, s.29-35 ; Sadi Bayram; "Vakıflar Genel Müdürlüğü Halı Müzesi'nde Bulunan Hayvan Figürlü Halılarda Ejder-Kaplumbağa-Akrep-Kertenkele Figürü", Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri), Ankara, 1998, s.65-75 ; Bekir Deniz; "Anadolu Türk Dokumalarında Ejder Motifi", Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri), Ankara, 1998, s.102-108 ; Neriman Görgünay Kırzioğlu; "Altaylarda Pazırık Kurganı'ndan Çıkan Motiflerin Anadolu ve Türk Cumhuriyetleri'nde Yaşayan İzlerinden Bazı Örnekler", Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri), Ankara, 1998, s.137-150 ; Beyhan Karamağaralı; "Halı Sanatı Üzerine", Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri), Ankara, 1998, s.175-205 ; Selçuk Mülayim; "Tanımsız Figürlerin İkonografisi", Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri), Ankara, 1998, s.219-228 ; Nalan Türkmen; "Erken Osmanlı Dönemi Halıları İle XVIII. Ve XIX. Yüzyıl Orta Asya Türkmen Halıları

yılında basılan ve 2020 yılında ise 17. sayısının da basıldığı **Arış Dergisi**'nde halı sanatındaki konuları alanında uzman birçok araştırmacının makalelerine yer vermiş olup konumuz açısından önemli bir yere sahiptir.¹⁹ **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi** 32. sayısını Türk Halıları Özel Sayısı olarak yayınlamıştır. Bu sayısındaki makalelerde araştırmacıların Türk halıları hakkındaki araştırmalarına yer verilmiştir.²⁰ 2002 yılında toplam 21 ciltlik ansiklopedi olarak yayınlanan **Türkler Ansiklopedisi** Türk Tarihine geniş bir şekilde değinirken bazı ciltlerinde ise Türk Halı sanatının önemini, değerini, dönemlerini ve günümüzdeki durumuna değindiği için araştırmamız açısından bize ışık tutan kaynaklardır.²¹ Tez çalışmamızda ele aldığımız halı ve diğer düz dokumaların Anadolu'daki başka halı ve diğer düz dokumalarla karşılaştırırken bazı yüksek lisans tezlerinden²² ve bir tane de doktora²³ tezinden faydalanılmıştır.

Yüksek lisans tezi olarak "Adana Arkeoloji Atatürk Evi Müzesi'ndeki Dokumalar (Halı, Kilim, Seccade, Alaçuval, Yastık Kılıfı, Keçe)" konu olarak belirledikten sonra kütüphane araştırmasına giriştik. Özellikle birkaç seyahat gerçekleştirerek İstanbul'daki zengin koleksiyona sahip kütüphanelerde kapsamlı bir literatür taraması yapılarak halı ile ilgili yayınların önemli bir kısmı elde edilmiş olup bunlar okunup sınıflandırılarak gerekli bilgiler bilgisayar ortamında kayıt edilmiştir. Ardından gerekli izinlerin alınmasıyla birlikte kataloga dahil edilen tüm halılar tüm yönleriyle incelenmiş, fotoğraflanarak belgelenmiştir. Bu aşamalardan sonra tezin yazımına geçilmiştir.

Arasındaki Motif ve Kompozisyon Bağlantıları", Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri), Ankara, 1998, s.321-336 ; Beyhan Karamağaralı; "Halı Sanatı Üzerine", Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri), Ankara, 1998, s.175-205.

¹⁹ Nazan Ölçer; "13.-18. Yüzyıl Türk Halıları Sergisi", Arış Dergisi, S.1, Y.1, Ankara, 1997, s.16-23 ; Beyhan Karamağaralı; "Türk Halı Sanatındaki Motiflerin Yorumu Üzerine", Arış Dergisi, S.3, Y.1, Ankara, 1997, s.28-39 ; Nalan Türkmen; "Orta Asya ve Anadolu Türkmen Dokumalarında Görülen Hayvan Figürlü Örnekler", Arış Dergisi, S.1, Y.1, Ankara, 1997, s.58-65 ; Meldan Tanrısal; "Türk ve Navaho Halılarının Dili", Arış Dergisi, Y.1, S.1, Ankara, 1997, s.94-107 ; Ali Ata Yiğit; "19. Yüzyılda Osmanlı Halıcılık Eğitiminde Hereke Fabrika-i Hümayunu Modeli", Arış Dergisi, S.5, 2011, s.136-143 ; Öznur Aydın; "Gazipaşa (Zili, Cicim, Sumak) Heybe, Torba ve Çuval Dokumaları", Arış Dergisi, S.6, Ankara, 2011, s.20-27 ; Ela Taş; "Van – Hakkâri Yörelerinde Sine Olarak Bilinen Kilimler", Arış Dergisi, S.8, 2012, s.122-131.

²⁰ Gonca Samuk; "Uşak Halılarının Dünü ve Bugünü", Türk Dünyası Araştırmaları-Türk Halıları Özel Sayısı, S.32, 1984, s.107-133 ; Faruk Sümer; "Anadolu'daki Türk Halıcılık Tarihine Dair En Eski Bilgiler", Türk Dünyası Araştırmaları-Türk Halıları Özel Sayısı, S.32, 1984, s.44-51 ; Zeki Sönmez; "Batı Anadolu Türk Halıcılığının 19. Yüzyıldaki Durumu Üzerine", Türk Dünyası Araştırmaları-Türk Halıları Özel Sayısı, S.32, 1984, s.95-106 ; Halil Açıkgöz; "Türkçe'de Halı ve Halıcılık Terimleri", Türk Dünyası Araştırmaları-Türk Halıları Özel Sayısı, S.32, 1984, s.137-188.

²¹ Nejat Diyarbakirli; "Eski Türklerde Kültür ve Sanat" maddesi, Türkler Ansiklopedisi, C.3, Ankara, 2002, s.827-894 ; Yaşar Çoruhlu; "Hun Sanatı" maddesi, Türkler Ansiklopedisi, C.4, Ankara, 2002, s.54-76 ; Bekir Deniz (a); "Orta Asya Türk Halı ve Düz Dokuma Yaygıları" maddesi, Türkler Ansiklopedisi, C.4, Ankara, 2002, s.198-207 ; Bekir Deniz(b); "Anadolu Selçuklu Dönemi Halı ve Düz Dokuma Yaygıları" maddesi, Türkler Ansiklopedisi, C.7, Ankara, 2002, s.923-932 ; Hamza Gündoğdu; "Tarihi Türk Halıcılığı" maddesi, Türkler Ansiklopedisi, C.8, Ankara, 2002, s.185-195 ; Bekir Deniz(c); "Osmanlı Dönemi Halı ve Düz Dokuma Yaygıları" maddesi, Türkler Ansiklopedisi, C.12, Ankara, 2002, s.385-403.

²² Şerife Nilgün Yıldız; "Türk Halk Anlatılarında Hayvan Motifleri", T.C. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2011 ; Emel Çolak; "Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde Bulunan Halıların Motiflerinin Yeni Tasarımlarda Kullanılması", T.C. Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Tasarımı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018 ; Murat Kahraman; "Türk Mitolojisinde Temel İnançlar (Kozmogoni, Astroloji, Renkler)", T.C. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2020.

²³ Nazan Oskay; "Gürcistan Ulusal Müzesi'nde Bulunan Düz Dokuma Örnekleri", T.C. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Van, 2017.

Çalışmamız dokuz bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölüm Giriş'tir. Bu bölümde amacımızı, konunun sınırları, neden böyle bir araştırmaya giriştiğimiz dile getirilmiş. Konuyla ilgili çeşitli yayınlardan söz edilmiş ve araştırmadaki metodik yaklaşımımız açıklanmıştır. Adana Kentinin Kısa Tarihçesi tezimizin ikinci bölümüdür. Bu bölümde tarih boyunca Adana'da hüküm sürmüş çeşitli devletler belirtilerek kentin tarihindeki yerleri kısaca açıklanmıştır. Üçüncü bölüm, ele aldığımız halıların korunduğu ve sergilendiği müzemin tarihçesinin yer aldığı Adana Arkeoloji Müzesi'nin Kısa Tarihçesi başlığını taşır. Bu başlıkta geçmişten günümüze müzenin yaşadığı gelişim açıklanmış ve müzenin günümüzdeki önemine değinilmiştir. Türk Halı Sanatının Gelişimi çalışmamızın dördüncü bölümüdür. Bu bölümde Orta Asya'dan başlayarak günümüze kadar Türk Halı Sanatının gelişmesi ana çizgileriyle açıklanmıştır. Beşinci bölümde Türk Halı Sanatının Teknik Özellikleri açıklanmaktadır. Bu bölümde halı dokuma tekniği, halı dokumada kullanılan alet ve malzemeler, halı dokumada kullanılan kökboyalar ve halı dokumada kullanılan düğümler ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Anadolu Halı Bölgeleri adını taşıyan altıncı bölümde Uşak, Kula, Bergama, Gördes, Ladik, Milas, Kırşehir, Mucur, Isparta ve Hereke vb. bölgeler esas alınarak bu bölgelerdeki halıların özellikleri vurgulanmıştır. Yedinci bölüm çalışmamızın ana konusunu teşkil eden Katalog kısmıdır. Bu kısımda Adana Arkeoloji Müzesi'ndeki 15 adet halı, bir katalog şemasına bağlı olarak ayrıntılı bir biçimde tanıtılmış, katalog fotoğraf ve çizimlerle desteklenmiştir. Karşılaştırma ve Değerlendirme bölümünde malzeme, teknik ve süsleme özellikleriyle ayrıntılı tanıtılan bu halıların dönemi içerisindeki yeri karşılaştırmalarla ortaya konmuştur. Dokuzuncu bölüm Sonuç ile bu araştırmada ortaya çıkan yenilikler belirtilmiş ve konunun kısa bir özeti yapılmıştır. Kaynaklar kısmı, soyad alfabetik sıraya göre bir liste halinde verilmiştir. Ayrıca tez de kullandığımız yayınlara ait atıflar ve diğer açıklayıcı bilgiler sayfa altlarında yer almıştır. Ekler kısmının sonunda ise müzenin izin vermemesi ve oldukça yıpranmış olması sebebiyle incelenmeye uygun olmayan 10 adet halının envanter bilgileri yer almıştır.

2. ADANA KENTİNİN KISA TARİHÇESİ

Tarih boyunca birçok kavme ev sahipliği yapan Adana'nın en eski ismi **Kizzuwatna**'dır.²⁴ MÖ. 2. yıllarında Hitit dönemine ait belgelerde (Hurri dilinde) Kizzuwatna ismiyle bilinen şehrin Geç Hitit dönemindeki isminin ise **Danuna** olduğu bilinmektedir.²⁵ Adana şehrinin dönem dönem değişik isimlerle anıldığı da görülmektedir. Nitekim Asurlular tarafından **Que** (Kue)²⁶ olarak adlandırılırken Babilliler tarafından ise **Hume**²⁷ olarak adlandırılmıştır.

B. Umar'a göre şehir için günümüzde kullanılan "Adana" isminin Hitit dönemine ait çivi yazılı metinlerde geçen "**Adaniia (Adaniya)**" veya "**Ataniia (Ataniya)**"²⁸ isimlerinden geldiği ve bu kelimelerin kökeninin de **Luwi** dilinden olduğu belirtilmektedir.²⁹ Adana-Tepebağ, Mersin-Yumuktepe, Tarsus-Gözlükule ve Kadirli-Karapete'de yapılmış olan arkeolojik kazılar neticesinde Adana şehrinin M.Ö. XVI. yüzyılda Hititler döneminde büyük bir kasaba olduğu ve bu kasabanın da yerleşim yerinin Adana-Tepebağ olduğu bilinmektedir.³⁰

Kentin önemi Orta Tunç Çağı'nda (MÖ. 2400) artmıştır.³¹ Özellikle kentin ticaret merkezi konumuna uygun olması en büyük etken olarak görülmektedir. Ayrıca Roma İmparatorluğu'nun MÖ. 66-64 yıllarında Adana'ya hakim olduğu³² ve kentte "**Latifundium**" adı verdikleri büyük çiftlikler kurdukları ve böylelikle kentte ziraatin gelişmesinde büyük rol oynadıkları bilinmektedir.³³ K. Ener'e göre Roma imparatoru Hadrianus'un Adana kentinin kalkınmasında önemli rol oynadığı ve kentin "Adana" isminin Hadrianus (Adrianus)'tan geldiği düşünülmektedir.³⁴ Kent Romalılar dönemine kadar sırasıyla Hititler, Asurlular, Persler, ve Selekiler (Seleucides) tarafından ele geçirildiği kaynaklardan geçmektedir.³⁵

İslamiyet sonrası yani **Hz. Ömer döneminde** Bizans İmparatorluğunun sınırlarına karşı dini, ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı akınlar gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde Anadolu topraklarına (Bizans topraklarına) kadar gelen İslam ordularınca Gülek Boğazı'nın varlığı neticesinde Çukurova (Adana)'da bir cephe açılmıştır.³⁶ Bu akınların 7. yüzyılda başladığı ve sadece keşif amaçlı oldukları için yerleşme açısından bir sonuca varılmadığı da bilinmektedir.³⁷

Adana'da ilk Türk-İslam unsurlarının varlığı Harun Reşid devrinde, **Ebu Süleym al-Türki** tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir.³⁸ Özellikle Abbasi devrinde Adana şehrinin

²⁴ Ahmet Ünal; "Çukurova'nın Antik Devirlerde Taşıdığı İsimler ile Fiziki ve Tarihi Coğrafyası", Efsaneden Tarihe, Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı, (Ed. Erman Artan-M. Sabri Koz), İstanbul, 2000, s.18-41.

²⁵ Bilge Umar; Türkiye Halkının İlk Çağ Tarihi, İzmir, 1982, s.193.

²⁶ Umar; a.g.e, s.192.

²⁷ J. G. Macqueen; Hititler ve Hititler Çağında Anadolu, (Çev: Esra Davutoğlu), Ankara, 2001, s.176.

²⁸ Umar; a.g.e, s.141.

²⁹ Umar; a.g.e, s.21.

³⁰ Duygu Saban; "Adana'nın Kentsel Gelişimi", T.C. Adana Valiliği Adana Kentsel Kültür Envanteri, Adana, 2006, s.17.

³¹ Macqueen; a.g.e, s.29-30.

³² Kasım Ener; Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova) Bir Bakış, 9. Basım, İstanbul, 1993, s.78.

³³ Ener; a.g.e, s.18.

³⁴ Ener; a.g.e, s.32-33.

³⁵ Adana İl Yıllığı, Adana, 1991, s.25.

³⁶ Ali Sinan Bilgili; Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri, Ankara, 2001, s.19.

³⁷ Yusuf Halaçoğlu; "Adana" maddesi, T.D.V.İ.A, C.1, İstanbul, 1988, s.349.

³⁸ Halaçoğlu; a.g.m, s.350.

çok gelişmiş bir şehir olduğu bilinirken³⁹ Adana ve çevresinin Türk-İslam gruplar tarafından iskanı yine bu dönemde gerçekleştirilmiştir.⁴⁰

Malazgirt Savaşı sonrası Anadolu'da Bizans hâkimiyetinde zayıflamalar ve otorite boşlukları meydana gelmiştir. Özellikle Bizans-Ermeni sıkıntıları baş gösterir.⁴¹ Söz konusu Çukurova'da bu tür karışıklıklar görülürken bu durumdan faydalanan Selçuklu Devleti'nin kurucusu Süleyman Şah'ın, Adana ve çevresini fethettiği bilinmektedir.⁴² 1083 tarihinden itibaren Çukurova, Adana, Tarsus, Misis ve Ayn-Zarba gibi önemli şehirler Türk hakimiyetine geçmiştir.⁴³ Özellikle XI. yy. sonlarında Tarsus merkezli (Adana'yı da kapsar) Kilikya Beyliği Selçuklu devletine bağlı on dokuz beylikten birisi olmuştur.⁴⁴

Adana şehrine 1071 Malazgirt Muhaberesi sonrasında Türk boyu ve aşiretlerinin (Oğuzlar, Kayıhan, Döğer, Yazır, Avşar, Bayındır, Çepni, Çepenek, Kınık, Yüreğir ...) yerleştiği⁴⁵ ve özellikle XI. yüzyıldan itibaren Türkler için bir anayurt görevi gördüğü bilinmektedir.⁴⁶ Zaman içerisinde özellikle **Ramazanoğulları Beyliği** (XIV-XVII. yy) döneminde tamamen Türkleştiği kabul görülmektedir.⁴⁷ Yarı bağımsız olan Ramazanoğulları Beyliği'nin önceleri Memluklu, sonraları ise Osmanlı Devleti'ne bağlı olduğu bilinmektedir.⁴⁸

1485 tarihinde Osmanlı birliklerinin Gülek Boğazı'nı alarak Çukurova'yı fethetmişler. Böylece Adana'nın Osmanlılar tarafından ilk kez işgali bu tarihte olmuştur.⁴⁹ Ramazanoğulları Beyliği'nin, 1517 tarihinden itibaren Osmanlı tabiliğini kabul ettiği ve Osmanlı eyaleti halini aldığı bilinmektedir.⁵⁰

Adana, Fransızların işgalinden 5 Ocak 1921 tarihinde kurtulmuştur. Özellikle Cumhuriyet döneminde Adana kentinin önemi artmıştır. Kentin gelişimi ve yönetimi açısından gerekli olan Şer'iyye, Adliye, Belediye, Posta ve Telgraf, Polis daireleri, Tren İstasyonu, Hapishane vb. tüm idari binaların yapımı söz konusudur.⁵¹

³⁹ Yılmaz Öztuna; Büyük Türkiye Ansiklopedisi, C.1, İstanbul, 1978, s.236.

⁴⁰ Saban; a.g.m, s.19.

⁴¹ İbrahim Kafesoğlu; "Selçuklular" maddesi, Türk Dünyası El Kitabı, I. Cilt Coğrafya-Tarih, III. Baskı, Ankara, 2001, s.355.

⁴² Kafesoğlu; a.g.m, s.354.

⁴³ Öztuna; C.1, s.425 ; Kafesoğlu; a.g.m, s.362.

⁴⁴ Öztuna; C.1, s.428.

⁴⁵ Halaçoğlu; a.g.m, s.350.

⁴⁶ Enver Karatekin; Ramazanoğulları Beyliği Tarihi, İstanbul, 1979, s.11.

⁴⁷ Gözde Ramazanoğlu; Adana'da Tarih Tarihte Adana, I. Baskı, İstanbul, 2006, s.32 ; Öztuna; C.1, s.336.

⁴⁸ Ramazanoğlu; a.g.e, s.49.

⁴⁹ İ. Hakkı Uzunçarşılı; Osmanlı Tarihi, C.2, 8. Basım, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1998, s.191. ; Öztuna; a.g.e, s.146

⁵⁰ Ramazanoğlu; a.g.e, s.57.

⁵¹ Ramazanoğlu; a.g.e, s.87.

3. ADANA ARKEOLOJİ MÜZESİ TARİHÇESİ

Konumu: Adana'nın Seyhan ilçesine bağlı Döşeme mahallesinde yer almaktadır.

Kapladığı Alan: 68.530 m².

Açılış Tarihi: 18 Mayıs 2017.

Önemi: Türkiye ve Orta Doğu'nun en büyük müzesidir.

Müzenin binası, Adana'nın en eski sanayi kurumlarından biri kabul edilen "Milli Mensucat Fabrikası" Kültür ve Turizm Bakanlığınca 2013 yılında yatırım programları kapsamında restore sonucu "müze kompleksine" dönüştürme çabaları kapsamında günümüze kazandırılmıştır.

Müze Tarsus-Gözkule, Mersin-Yumuktepe, Misis, Karatepe, Soğuksutepe, Anavarza, Magarsus, Tepebağ Tatarlı ve Sirkeli gibi höyük veya iskan yerlerinde yapılan arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkmış eserler sergilenmektedir.

Müze ayrıca Prehistorik dönem eserleri, Hitit, Asur, Fenike, Frig, Arkaik, Helenistik, Roma ve Doğu Roma dönemlerine ait heykel, lahit, stel, kitabe, mimari parçalar gibi taş eserler, pişmiş topraktan yapılmış çanak, çömlek, çeşitli kaplar, silindir ve damga mühürler, sikkeler ve diğer arkeolojik buluntular da yer almaktadır.

Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünce 29.06.2006 tarih ve 1701 sayılı kararla tescil edilen "Milli Mensucat Fabrikası", 18 Mayıs 2017 yılında Adana Arkeoloji Müzesi (Adana Yeni Müze Kompleksi) olarak Arkeoloji, Mozaik, Etnografya, Tarım, Sanayi ve Kent müzelerinden oluşacak komplekste aynı zamanda sergi ve konferans salonlarıyla birlikte açık hava sineması, kafeterya ve restoranların yer alması planlanmaktadır.

Müze, günümüz "çağdaş müzecilik" anlayışının bir göstergesi olma hedefini taşımakta olup ve çağdaş müzecilik anlayışına uygun olarak "yaşayan müze" konseptiyle dünya müzeleri arasındaki yerini alması tasarlanmaktadır.⁵²

Müze Sergilenen Başlıca Eserler

- **Bahçede Sergilenen Eserler:** Bahçede Hitit dönemine ait kapı aslanı, Silifke-Taşucu ve Uzuncaburç'tan getirilmiş iki adet Augustos heykellerinin yanı sıra çelenkli lahitler, yazıtlar, küpler, sunaklar ve çeşitli mimari eserler yer almaktadır.
- **Giriş Katında Sergilenen Eserler:** Müzenin giriş katında yer alan bu bölüm, taş eserlerinin yer aldığı salondur. Tarsus'tan getirilen ve Troya savaşlarının yüksek kabartma şeklinde betimlendiği mermer lahit "Akhilleus Lahiti", Adana-Seyhan baraj gölünde sular altında kalan "Augusta Antik Kenti" kazısından çıkarılan "Medusa" figürlü lahit ve Adana-Karataş'taki "Magarsus Antik Kenti" kazısından çıkarılan bronz "Karataş Heykeli" en önemli taş eserlerdendir.
- **Kronolojik Eserler Salonunda Sergilenen Eserler:** Bu salonda özellikle ilk çağlardan Osmanlı dönemine kadar Adana-Çukurova bölgesinde kurulmuş medeniyetlere-

⁵² Müze hakkındaki bilgiler, müze çalışanı Arkeolog Recep Durna Bey'in yardımları neticesinde müze arşivlerinde yer alan bilgilerden derlenerek elde edilmiştir.

uygarlılara ait eserler sergilenmektedir. Bu eserler arasında tanrı-tanrıça, kap, adak eşyaları, kandil, insan ve hayvan figürleri bulunmaktadır. Adana-Tepebağ hyk kazısında bulunan “Lir Çalan Orpheus Mozağı” de bu salonda yer almaktadır.

- **Bölgesel Eserler Salonunda Sergilenen Eserler:** Mzeyeye gerek kazılar gerek satın alma yoluyla gelen eserler sergilenmektedir. Selçuklu dönemi çinileri, cam örnekleri ve çeşitli medeniyetlere ait mühürlere de burada yer almaktadır.
- **Sikke, Mühür ve Mücevher Eserler Salonunda Sergilenen Eserler:** Bu salonda Lidya dönemi başta olmak üzere çeşitli devirlere ait sikke, takı ve Adana ve çevresinde yapılmış defineler sonucu ele geçirilen eserler sergilenmektedir.

4. TÜRK HALI SANATININ GELİŞİMİ

Geleneksel el dokumalarının en önemli grubunu teşkil eden halı, yüzü çeşitli desenlerle süslenmiş, yere yaymak, mobilya üstüne serilmek ya da duvarlara süs amaçlı asılmak için örme veya düğüm tekniğiyle yapılmış çeşitli büyüklükteki örtülere verilen addır. Doğu ülkelerinde halı “**kalı**” ismiyle bilinmektedir. Eski Türklerde **çeyiz** anlamına gelen “**kalın**” veya çeyiz eşyası anlamına gelen “**kalınlık**” kelimeleri kullanılırdı. Türk Sanatı’nda önemli bir yeri olan halının “**kaling, kalın, kalı**” gibi kelimelerden geldiği tahmin edilmektedir.⁵³ Zamanla bu kelimeler “**halı**” şeklini almıştır.

Halının anavatanı için araştırmacıların; 30-40 kuzey enlem dereceleri arasında yer alan Asya kıtasını kuşatan dağlık ve yüksek yaylaların bulunduğu bölge olduğunu ve bu bölgelerde de iklim açısından gecelerin soğuk, kışların ise sert geçmesinden dolayı yere veya duvara serilmek için halıya gereksinim duydukları ve bu yüzden de küçükbaş (koyun) yetiştiriciliği yaptıkları söylenmektedir. Genel olarak bu bölgelere “halı kuşağı” denilir.⁵⁴

Halı sanatının Türklere bağlı olarak geliştiği ve özellikle **M.Ö. III-V. yüzyılda**⁵⁵ **Orta Asya’dan**, dünya medeniyetine hediye edildiği gerçeği kabul görülmektedir. Rus arkeolog **C.İ. Rudenko** tarafından yapılan kazılar sonucu ortaya çıkan **Pazırık Halısı**,⁵⁶ dünyanın en eski düğümlü halısı olarak bilinmektedir.⁵⁷ Halının tarihini ve halıda kullanılan teknikleri Orta Asya Türklerine mal edebiliriz. Nitekim Orta Asya’dan Anadolu’ya, Anadolu’dan da tüm dünyaya halıyı sunanlar Türklere aittir.⁵⁸ Halı, Türk sülale ve devletlerinde bir örtü veya süsleme malzemesi dışında taht örtüsü olarak da kullanılmaktaydı.⁵⁹

⁵³ Tahsin Parlak; Oltu ve Köylerinde Bardız Kilimciliği, Erzurum, 2002, s.10 ; Yeşim Öztürk; Balıkesir-Sındırğ Yöresi Yağcıbedir Halıları, I. Basım, Ankara, 1992, s.9 ; Bülent Yılmaz; “Pazırık’dan Günümüze Türk Halı Sanatı”, T.C. Bilecek Şeyh Edebalı Üniversitesi Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi, C.1, S.1, Bilecik, 2017, s.99 ; Aslanapa-Durul; a.g.e, s.11 ; Deniz; a.g.e, 2000, s.8-11 ; Atalay; a.g.e, s.11 ; Gündoğdu; a.g.m, s.185-195.

⁵⁴ Kurt Erdmann; Der Türkische Teppich Des Jahrhunderts. 15. Asır Türk Halısı, (Çev: H. Taner), İstanbul, 1960 ; Aytaç; a.g.e, s.86.

⁵⁵ M.Ö. III. yy. ile M.Ö. V. yy. arasında farklı tarihler vermemizin sebebi araştırmacıların birbirinden farklı tarihler vermesinden kaynaklanmaktadır.

⁵⁶ Pazırık Halısı konusunda detaylı bilgi için bkz: Oktay Aslanapa; Türk Sanatı, 16. Basım, İstanbul, 2018, s.1-3 ; E. Fuat Tekçe; Pazırık Altaylardan Bir Halının Öyküsü, Ankara, 1993, s.13-21 ; Yaşar Çoruhlu; Erken Devir Türk Sanatı: İç Asya’da Türk Sanatının Doğuşu ve Gelişmesi, I. Basım, İstanbul, 2007, s.128-133 ; Mustafa Ateş; Mitolojiler Semboller ve Halılar, İstanbul, 1996, s.49-60 ; Harun Ürer; “Pazırık Halısı Işığında Orta Asya’dan Anadolu’ya Halı Bölgeleri”, Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyumu, Prof. Dr. Gönül Öney’e Armağan 10-13 Ekim 2001 Bildiriler, İzmir, 2002, s. 591-592 ; Diyarbakirli; a.g.e, s.132-154 ; Diyarbakirli; a.g.m, 1984 (a), s.1-8 ; Diyarbakirli; a.g.m, 1984 (b), s.9-18 ; Diyarbakirli; a.g.m, 2002, s.877-878 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.9-10 ; Kırzioğlu; a.g.e, s.28-30 ; Kırzioğlu; a.g.m, s.138-142 ; Karamağaralı; a.g.m, 1998, s.175 ; Karamağaralı; a.g.m, 1997, s.28 ; Deniz; a.g.e, 2000, s.20 ; Deniz; a.g.m, 2002 (a), s.198-207 ; Çoruhlu; a.g.m, s.54-76 ; Gündoğdu; a.g.m, s.185-195.

⁵⁷ Nebi Bozkurt; “Halı” maddesi, T.D.V.İ.A, C.15, İstanbul, 1997, s.253 ; Aslanapa; a.g.e, 1972, s.5 ; Acar; a.g.e, s.13 ; Deniz; a.g.e, 1998, s.8 ; Deniz; a.g.m, 2005 (a), s.81 ; Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.26 ; Deniz; a.g.m, 2002 (a), s.198-207 ; Deniz; a.g.m, 2002 (b), s.923-932 ; Öney; a.g.e, s.155 ; Samuk; a.g.m, s.107 ; Aslanapa; a.g.m, s.18 ; Gündoğdu; a.g.m, s.185-195 ; Diyarbakirli; a.g.e, s.1-8 ; Diyarbakirli; a.g.m, 2002, s.877-878 ; Diyarbakirli; a.g.m, 1984 (a), s.1 ; Çoruhlu; a.g.e, s.128 ; Yılmaz; a.g.m, s.100 ; Kırzioğlu; a.g.m, s.138 ; Aytaç; a.g.e, s.86-87.

⁵⁸ Mustafa Bektasoğlu; Anadolu’da Türk İslam Sanatı, Ankara, 2009, s.98 ; İlhan Özkeçeci-Şule Bilge Özkeçeci; Türk Sanatında Tezhip, I. Baskı, İstanbul, 2014, s.246 ; A. Fulya Bodur; “Halıcılık Tarihine Kısa

Pazırık halısının bulunmasından yaklaşık 45 yıl önce **Sir Marc Aurel Stein** 1906-1908 yıllarında **Doğu Türkistan**'ın **Loulan** kuyu mezarında (Lop-Nor) bir Buda-Budist tapınağında M.Ö. III-IV. yüzyıllara tarihlenen düğümlü halı parçaları bulmuştur. Bu halı parçalarında desen ve motif olarak baklava, şerit ve stilize çiçek örnekleri yer almaktadır. Genel olarak sarı, kırmızı, koyu mavi, kahverengi ve mat yeşil gibi canlı ve parlak renkler kullanılmıştır.⁶⁰

A.Von Le Coq, 1913 tarihinde **Turfan** kazılarını yaptığı sırada **Kızıl**'daki bir tapınakta Göktürklerle ait M.S. V-VI. yüzyıllara tarihlendirilen halı parçaları bulmuştur.⁶¹

Anadolu-Türk halı sanatının temeli Orta Asya-Türk halı sanatı geleneğine dayanmaktadır.⁶² Ünlü coğrafya âlimi **Mağripli İbn Sa'id**'in, Aksaray'daki yün halıların imalatından bahsetmesi Anadolu'da Türk halı sanatına ait en eski bilgidir.⁶³

1271-72 yıllarında Anadolu'ya gelen **Marco Polo** (1254-1324) "Dünyanın en güzel ve en gösterişli halıları Anadolu'da dokunur" diyerek Türk halısının önemine değinmiştir.⁶⁴ Zamanla Anadolu Türk halılarının başta Avrupa olmak üzere dünya geneline bir yayılım gösterdiği görülürken, bunun en büyük nedeni hem Batılı ressamaların tablolarında hem de pazarlarda aranan bir halı türü olmasıdır.

Türkiye'deki halı koleksiyonları içerisinde kuşkusuz en önemlisi **İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi**'nde yer almaktadır. Özellikle 1911-14 yıllarında vakıf camilerinden, 1920'li yılında ise türbelerden toplanan halılarla oluşturulan koleksiyonun daha sonraki yıllarda da gerek satın alma gerek bağışlarla daha da zenginleştiği bilinmektedir. 1500'ü aşkın halısı ile sadece Türkiye'nin değil hatta dünyanın en önemli halı koleksiyonu meydana getirilmiştir. Bu koleksiyonda en önemlileri "Selçuklu-Konya Halıları"dır.⁶⁵

XI. yüzyıldan itibaren Anadolu-Türk halı sanatında **Selçuklu Halısı** kavramı ortaya çıkarken bu döneme dair hiçbir eser günümüze ulaşmamıştır. Ancak **Konya**'da üretimi olan **Selçuklu (Konya) halıları**,⁶⁶ Türk halı sanatının Anadolu'da XIII.-XIX. yüzyıllarını kapsayan dönemin en önemli halılarıdır. **Gördes (Türk) düğümü** ile meydana getirilen bu halıları ilk keşfeden kişi **Alman konsolosluğunda** görevli **F. R. Martin** olmuştur.⁶⁷ Konya Alâeddin

Bir Bakış ve Konya Halıları", Vakıflar Dergisi, S. XX, Ankara, 1988, s.105 ; Açıkgöz; a.g.m, s.138 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.9 ; Acar; a.g.e, 1982, s.13 ; Deniz; a.g.m, 2002 (b), s.923.

⁵⁹ Deniz; a.g.m, 2005 (a), s.79 ; Deniz; a.g.m, 2002 (b), s.923.

⁶⁰ Neriman Görgünay; "Halıcılığın Kökeni ve Türk Halıcılığının Tarihçesi", A.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, S.1, C.8, Y.1977, s.160 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.10 ; Aslanapa; a.g.e, 1972, s.5 ; Aytaç; a.g.e, s.88 ; Öney; a.g.e, s.155 ; Deniz; a.g.e, 2000, s.20 ; Deniz; a.g.m, 2002 (b), s.923-932.

⁶¹ Aslanapa; a.g.e, 1987, s.10 ; Aslanapa; a.g.e, 1972, s.5 ; Aslanapa; a.g.m, s.18 ; Öney; a.g.e, s.155 ; Aytaç; a.g.e, s.88 ; Tekçe; ; a.g.e, s.21 ; Deniz; a.g.e, 2000, s.20 ; Deniz; a.g.m, 2002 (b), s.923-932.

⁶² Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.27.

⁶³ Yetkin; a.g.e, s.14 ; Deniz; a.g.e, 2000, s.24 ; Sümer; a.g.m, s.46-47 ; Ölçer; a.g.m, 2003, s.789-823 ; Bodur; a.g.m, s.106 ; Bozkurt; a.g.m, s.254-255.

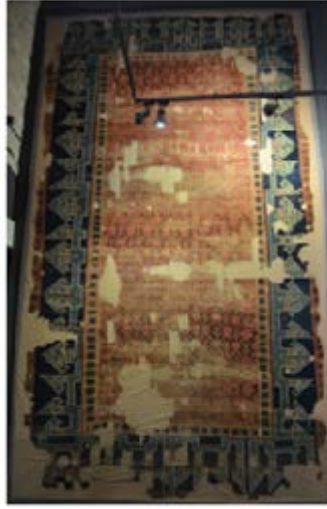
⁶⁴ Candan Akpınar; "Değişim Süreci İçinde Sivas Halıcılık Sanatı", Cumhuriyetin 80. Yılında Sivas Sempozyumu, (15-17 Mayıs 2003), Sivas, 2003, s.625. ; Ali Yurdakul; "Türk Dönemleri Geleneksel El Sanatlarında Motifler ve Halıcılığımızın Tarihsel Gelişimi", Türk Dünyası Kültür ve Sanat Sempozyumu, 07-15 Nisan 2000 SDÜ-Isparta Bildiriler Kitabı, s.15 ; Mehmet Önder; "Selçuklu Devri Konya Halıları", Türk Etnografya Dergisi, S.7-8, 1965, s.46 ; Yetkin; a.g.e, s.7 ; Aytaç; a.g.e, s.92 ; Deniz; a.g.m, 2002 (b), s.923 ; Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.28 ; Görgünay; a.g.m, s.163 ; Kaşgarlı; a.g.m, s.30.

⁶⁵ Ölçer; a.g.m, 1997, s.16.

⁶⁶ Selçuklu Halıları konusunda detaylı bilgi bkz: Yetkin; a.g.e, s.7-12 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.13-22 ; Deniz; a.g.m, 2002 (b), s.923-932.

⁶⁷ Yetkin; a.g.e, s.7 ; Sümer; a.g.m, s.44-51 ; Deniz; a.g.e, 2000, s.24 ; Deniz; a.g.m, 2002 (b), s.923-932.

Camii'nden alınarak koleksiyon halinde İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde sergilenen sekiz adet Selçuklu halısı, o dönem halı sanatı hakkında bilgi edinmemize olanak sağlamaktadır. Halıları, renk ve kompozisyon bakımından incelediğimizde ahenkli ve zengin bir gelişime sahip olduklarını görmekteyiz. Bu eserlerde renkler genellikle koyu mavi ve koyu kırmızıdır. Ancak renk sayısı fazla olmamakla nüans farklılığı nedeniyle büyük bir zenginlik etkisi göze çarpmaktadır. Motifler genellikle geometrik şekillerden ibarettir. Ayrıca baklava, yıldız, etrafı çengellerle çevrili sekizgenlerin yanı sıra geometrik şemaya uydurulmuş bitkisel motiflerini görmekteyiz.⁶⁸ (Fotoğraf:1) Bu dönem halılarının en karakteristik özelliği, iri kûfi yazılardan meydana getirilmiş geniş bordürlerdir. Bu geniş bordür, Anadolu halılarında, İtalyan, Flaman ve Alman ressamlarının tablolarından görülürken bu durum XVII. yüzyıla kadar devam etmiştir.⁶⁹

Fotoğraf 1: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 681. env. nolu Konya-Selçuklu halısı, XIII. yy.

Konya Halıları dışında Selçuklu halıları kategorisine giren **Beyşehir halıları**⁷⁰, 1930 yılında **Konya Beyşehir Camii**'nde **R. M. Riefstahl** tarafından bulunmuştur. Halılar, desen ve teknik özellikleri bakımından Türk halı sanatında önemli bir yere sahiptirler.⁷¹ (Fotoğraf:2)

⁶⁸ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.6 ; Yetkin; a.g.e, s.7-8 ; Görgünay; a.g.m, s.164 ; Öney; a.g.e, s.157. ; Deniz; a.g.m, 2002 (b), s.923-932.

⁶⁹ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.6 ; Yetkin; a.g.e, s.7-8 ; Görgünay; a.g.m, s.164.

⁷⁰ Beyşehir Halıları konusunda detaylı bilgi için bkz: Yetkin; a.g.e, s.12-13 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.23-27.

⁷¹ Yetkin; a.g.e, s.12 ; Aytaç; a.g.e, s.92 ; Aslanapa-Durul; a.g.e, s.68 ; Öney; a.g.e, s.157-158 ; Deniz; a.g.e, 2000, s.24-25.

Fotoğraf 2: Konya Mevlana Müzesi, 867. env. nolu Beyşehir-Selçuklu halısı, XIII. yy. (O. Aslanapa'dan)

Anadolu topraklarında üretimi yapılmış ve sonrasında başta Selçuklu şehirleri olmak üzere Mısır, Irak, Suriye, Çin, İran ve Hindistan gibi ülkelere ihraç edilen halıların varlığından seyyahların-tarihçilerin⁷² notlarıyla bilgi sahibi olmaktayız. Özellikle XIII.-XV. yüzyıllar arasında **Mısır-Fustat'a** ihraç edilen **Fustat (Eski Kahire) halıları**⁷³ 1935-1936 yıllarında yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Sayıca yüze yakın olan irili ufaklı bu halıların bir kısmı **C. J. Lamm** tarafından resmedilerek yayınlanmıştır. **Gördes (Türk) düğümü** ile meydana getirilen bu halılar, renk, teknik ve desen bakımından **Konya halılarıyla** benzerlik göstermektedir.⁷⁴ (Fotoğraf:3)

Fotoğraf 3: Stockholm Nationalmuseum, NM 220/1939 env. nolu Fustat-Selçuklu halı parçası, XIII. yy. (O. Aslanapa'dan)

XIV. yüzyılın başlarından itibaren Anadolu halılarında **hayvan figürleri** görülür. En tipik örnekleri genellikle, bir ağacın iki yanına dayanmış vaziyette yer alan kuşlar, tek kuşlar ve dört ayaklı kuşlar şeklindedir. Birbirine benzer şekilde ele alınan hayvan figürlerinin üslup olarak tekrarlandığı görülür. XIV. yüzyılın sonlarında ise tek tek kuşlar ve hayvanların yerine,

⁷² Marco Polo (1254-1324), Mağribli İbn Sa'id (?-1274), İbn-i Batuta (14.yy) ... seyyahlar örnek verilebilir.

⁷³ Fustat (Eski Kahire) halıları konusunda detaylı bilgi için bkz: Yetkin; a.g.e, s.14-17 ; Aytaç; a.g.e, s.88-92 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.28-36.

⁷⁴ Yetkin; a.g.e, s.14 ; Aslanapa-Durul; a.g.e, s.58 ; Deniz; a.g.e, 2000, s.23 ; Deniz; a.g.m, 2002 (b), s.923-932.

grup hayvanların yapıldığı görülmektedir.⁷⁵ İlk hayvan figürlü halıların Doğu Anadolu ve Kafkasya'daki göçebeler tarafından yapıldığı öne sürülse de bu durum gerçeği yansıtmamaktadır. Nitekim araştırmacılar, bazı halıların Konya halıları kadar büyük olmaları ve halılarda görülen renk, desen ve teknik özelliklerin Bergama halılarına benzerliği sebebiyle bu eserlerin **Batı Anadolu** bölgesinde yapıldığını kabul etmektedir.⁷⁶ (Fotoğraf:4)

Fotoğraf 4: İstanbul Vakıflar Halı Müzesi, Hayvan figürlü halı, XV. yy. (O. Aslanapa'dan)

XV. yüzyılda ise örneklerin değiştiği, barış içinde yan yana duran hayvanların mücadele ettiği kompozisyonlar görülür. Özellikle **ejderha-Zümrüdü Anka** mücadelesi ön plandadır. Ancak **XV. yüzyıldan** sonra, halılarda hayvan figürlerinin yerini geometrik motiflere bıraktığı ve motifler arasında da en fazla kancalı sekizgen veya yan yana ve üst üste sıralanmış baklava kompozisyonlu örnekler görülmektedir.⁷⁷

XV. yüzyıl ortasından XVI. yüzyıla kadar olan dönem içerisinde **Holbein halıları** karşımıza çıkmaktadır. Bu halıların zemini koyu renklerle geometrik alanlara ayrılmış ve bordürlerinde ise kûfi yazıyı andıran motiflere yer verilmiştir. 1451 senesinin İtalyan ressamlarının ve genellikle **Alman ressam Hans Holbein'in tablolarında** çokça ele alındığı için bu isimle adlandırılmıştır.⁷⁸ Genel olarak bütün örneklerinde geometrik veya kuvvetle geometrikleşmiş motif sıralaması görülür. Dört tip örneği vardır:

I. Tip:⁷⁹ Geometrik olup kaydırılmış eksenlerle düzenlenmiş baklava biçimi motifler ile sekizgenlerin alternatif olarak sıralanmasından meydana gelir.⁸⁰ (Fotoğraf:5)

⁷⁵ Türkmen; a.g.m, 1997, s.58 ; Aslanapa; a.g.e, 1972, s.7 ; Aslanapa; a.g.e, s.37 ; Yetkin; a.g.e, s.19.

⁷⁶ Yetkin; a.g.e, s.31-32.

⁷⁷ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.7 ; Görgünay; a.g.m, s.164-165 ; Yetkin; a.g.e, s.31.

⁷⁸ Nurcan Perdahcı; "XVI-XVIII. Yüzyıl Avrupa Resim Sanatı'nda Uşak Halıları", T.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Haziran 2011, C.13, S.1, Edirne, 2011, s.280 ; Bayraktaroğlu; a.g.m, 1997, s.86 ; Aslanapa; a.g.e, 1972, s.8 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.65 ; Aslanapa-Durul; a.g.e, s.68 ; Yetkin; a.g.e, s.35 ; Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.29-30 ; Görgünay; a.g.m, s.165 ; Bozkurt; a.g.m, s.257.

⁷⁹ I. Tip Holbein halıları konusunda detaylı bilgi için bkz: Yetkin; a.g.e, s.36-48 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.65-72.

⁸⁰ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.8 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.65 ; Yetkin; a.g.e, s.36 ; Aytaç; a.g.e, s.97.

Fotoğraf 5: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, I. Tip Holbein halısı, XVI. yy. (O. Aslanapa'dan)

II. Tip:⁸¹ Bitki motiflerinden meydana gelen haça benzer zengin baklavalılar ve konturları kaybolmuş sekizgenlerle aynı şemayı muhafaza eden bir biçimdedir.⁸² II. tip, XVI. yüzyıl ressamlarından **İtalyan Lorenzo Lotto**'nun tablolarında görülmesinden dolayı "**Lotto halıları**" adıyla da tanınır.⁸³ Bazı örneklerde kahverengi bazı örneklerde ise sarı rengin bolluğu dikkati çekmektedir.⁸⁴ (Fotoğraf:6)

Fotoğraf 6: Londra, Victoria and Albert Museum, Lotto halısı, XVI. yy. (O. Aslanapa'dan)

III. Tip:⁸⁵ Zemin kısmının bütün genişliğinde yerleştirilmiş içi sekizgenlerle dolu biçimindeki bir kare olduğu görülürken bu karenin uzunlamasına iki veya dört kez tekrarlandığı görülmektedir.⁸⁶ (Fotoğraf:7)

⁸¹ II. Tip Holbein halıları konusunda detaylı bilgi için bkz: Yetkin; a.g.e, s.49-53 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.73-79.

⁸² Aslanapa; a.g.e, 1972, s.8 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.73 ; Yetkin; a.g.e, s.49 ; Görgünay; a.g.m, s.167 ; Aytaç; a.g.e, s.99.

⁸³ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.8 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.73 ; Aslanapa-Durul; a.g.e, s.78 ; Deniz; a.g.e, 2000, s.28 ; Yetkin; a.g.e, s.51 ; Perdahcı; a.g.m, s.280 ; Görgünay; a.g.m, s.167 ; Aytaç; a.g.e, s.99 ; Bayraktaroğlu; a.g.m, 1997, s.86 ; Bozkurt; a.g.m, s.258.

⁸⁴ Deniz; a.g.e, 2000, s.28.

⁸⁵ III. Tip Holbein halıları konusunda detaylı bilgi için bkz: Yetkin; a.g.e, s.54-60 ; Aslanapa; a.g.e, s.80-93.

Fotoğraf 7: Berlin Museum für Islamische Kunst, III. Tip Holbein halısı, XVI. yy. (O. Aslanapa'dan)

IV. Tip:⁸⁷ Bu tip, üçüncü tipin değişik bir çeşidi olduğu, sekizgenlerle doldurulan büyük karelerin üstünde ve altında ikişer küçük sekizgenden ibaret olduğu görülmektedir.⁸⁸ (Fotoğraf:8)

Fotoğraf 8: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 438 env. nolu IV. Tip Holbein halısı, XVII. yy.

I. ve II. tip Holbein halılarında kûfi bordürler görülürken zamanla örgü haline geldikleri görülür. Sonraları bunların yerine bordürler içerisinde kıvrık dal, çiçek, rumi ve bulut motifleri görülmektedir.⁸⁹ Özellikle bu halıların kırmızı üzerine sarı renk ve teknikleri göz önünde bulundurulduğu zaman Uşak halılarına benzerlikleri gözler önüne serilmektedir. Bu durum iki halı türünün aynı bölgede yapılmış olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.⁹⁰

⁸⁶ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.8 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.80 ; Yetkin; a.g.e, s.54 ; Görgünay; a.g.m, s.169 ; Aytaç; a.g.e, s.99 ; Bozkurt; a.g.m, s.258.

⁸⁷ IV. Tip Holbein halıları konusunda detaylı bilgi için bkz: Yetkin; a.g.e, s.60-61 ; Aslanapa; a.g.e, s.94-101.

⁸⁸ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.8 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.94 ; Yetkin; a.g.e, s.60 ; Görgünay; a.g.m, s.169 ; Aytaç; a.g.e, s.99 ; Bozkurt; a.g.m, s.258.

⁸⁹ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.8 ; Görgünay; a.g.m, s.169.

⁹⁰ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.8.

I. ve II. tip Holbein halılarının Uşak halı grubuna, III. ve IV. Holbein halılarının ise Bergama halı grubuna geçişi hazırladığı bilinmektedir.⁹¹ I. ve II. tipte düğüm sayısı 1 m² de 150.000'e kadar çıkarken III. ve IV. tipte ise düğüm sayısı 100.000'i geçmez. Dört tipte de Gördes (Türk) düğümü görülmektedir.⁹²

Osmanlı-XVI. yüzyıl Anadolu'sunda, Selçuklu halılarından sonra ikinci parlak dönemi olarak **Uşak ve çevresinde**⁹³ yapılan halılar yün malzeme ve Türk düğüm tekniğiyle karşımıza çıkar. Anadolu halı sanatının en önemli örneğini teşkil eden bu halıların, çok büyük ölçüde zengin desenli oldukları görülür. Renk olarak tuğla kırmızısı, koyu mavi ve parlak sarı renkler öncelikli olsa da ikinci derecede yeşil ve açık mavi renklerle beraber siyah konturlar da görülür. Beyaz zeminli olan örneklerinde ise renklerin hafifliği göze çarpmaktadır.⁹⁴

Çok zengin örnekleri olmakla beraber iki ana tipi vardır: **Madalyonlu Uşak halısı** (XVI-XIX. yy) ve **Yıldızlı Uşak halısı** (XVI-XVIII. yy). **Madalyonlu Uşak halı** örneğinde, ortada büyük bir madalyonla kenarlarda parça madalyonların çeşitli şekilde sıralanmasından meydana gelirken halının ortasında daima tam bir madalyon örneği görülmektedir.⁹⁵ Bu örnekte kullanılan göbek-madalyon deseni, Anadolu-Türk halı sanatı tarihinde ilk kez kullanılmıştır.⁹⁶ (Fotoğraf:9)

Fotoğraf 9: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 36. env. nolu Madalyonlu Uşak halısı, XVI. yy.

Yıldızlı Uşak halısı örneğinde ise zeminde koyu renkli yıldız motifleri görülürken madalyonların da yıldız haline geldiği ve orta zeminin belirtilmediği görülür.⁹⁷ (Fotoğraf:10)

⁹¹ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.8 ; Görgünay; a.g.m, s.168-169 ; Aytaç; a.g.e, s.99 ; Bayraktaroğlu; a.g.m, 1997, s.86.

⁹² Aytaç; a.g.e, s.99.

⁹³ Uşak halıları konusunda detaylı bilgi için bkz: ; Deniz; a.g.e, 2000, s.34-36 ; Deniz; a.g.m, 2002 (c), s.385-403 ; Atalay; a.g.e, s.21-34 ; Samuk; a.g.m, s.107-133 ; Yetkin; a.g.e, s.87-113 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.103-123 ; Ölçer; a.g.m, 2003, s.806-813.

⁹⁴ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.8-9 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.103 ; Yetkin; a.g.e, s.87 ; Görgünay; a.g.m, s.169-171.

⁹⁵ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.9 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.107 ; Yetkin; a.g.e, s.88 ; Perdahcı; a.g.m, s. 278 ; Samuk; a.g.m, s.127 ; Aytaç; a.g.e, s.102.

⁹⁶ Deniz; a.g.e, 2000, s.34 ; Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.32 ; Deniz; a.g.m, 2005 (a), s.87 ; Deniz; a.g.m, 2002 (c), s.385-403 ; Samuk; a.g.m, s.125.

⁹⁷ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.9 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.107 ; Yetkin; a.g.e, s.93 ; Perdahcı; a.g.m, s.278 ; Samuk; a.g.m, s.128 ; Aytaç; a.g.e, s.102.

Fotoğraf 10: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Yıldızlı Uşak halısı, XVII. yy. (O. Aslanapa'dan)

XVI. yüzyılın sonlarında Uşak halıları, Avrupa'da şöhret kazandıktan sonra Avrupa'daki soylu ailelerinin, üzerinde armaları olanlarından sipariş etmişler ve bu örnekleri günümüze kadar ulaştırmıştır. Ressamların tablolarında on altıncı yüzyıl ortalarına kadar görülür. Uşak halıları XVII. yüzyılda en parlak devrini yaşamıştır. XVIII. yüzyılda ise bir gerilme dönemi başlar ve zamanla bazı örnekleri kaybolurken bazı büyük gruplarında ise bozulmalar meydana gelir.⁹⁸

Kuşlu halılar ismiyle bilinen Uşak halıları, örneği meydana getiren şekillerin ilk bakışta kuşu andırmasından dolayı olsa da bu durum birbiriyle karşılaşan iki yaprak motifinin, zeminin çeşitli renginden meydana gelen aldatıcı bir görünüşten başka bir şey olmadığı görülmektedir.⁹⁹ (Fotoğraf:11)

Fotoğraf 11: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 676. env. nolu Kuşlu Uşak halısı, XVI.-XVII. yy.

Sonraki dönemlerde Holbein halılarının III. ve IV. tiplerinden gelişen ve en eskileri XVI. yüzyıldan kalmış **Bergama halıları** örneklerinde kufi bordürlerden başka Selçuklu halılarında görülen birçok motifleri görmektediriz. Özellikle geometrik örneklerin çok güzel uydurulduğu bu

⁹⁸ Aslanapa; a.g.e, s.9.

⁹⁹ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.9 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.120 ; Yetkin; a.g.e, s.106 ; Deniz; a.g.e, 2000, s.36 ; Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.33 ; Deniz; a.g.m, 2005 (a), s.88 ; Yurdakul; a.g.m, s.16 ; Samuk; a.g.m, s.130 ; Perdahcı; a.g.m, s.278 ; Bozkurt; a.g.m, s.258.

halılarda geometrik şemaya uydurulmuş stilize bitkisel motifleri de görmek mümkündür. İlk Bergama halılarında, üst üste yerleştirilmiş iri ve basık sekizgenler ve sonraları ortada büyük bir sekizgen ve alt ile üst kenarlarda ikişer küçük madalyondan meydana getirilmiş bir şema görülmektedir.¹⁰⁰ Ayrıca Bergama'ya bağlı köylerde yaşayan aşiretlerin, buradaki halılardan farklı olarak dokudukları halıları mevcuttur. Bunlara “**Yağcı Bedir**” halıları denilmektedir.¹⁰¹ (Fotoğraf:12)

Fotoğraf 12: İstanbul Vakıflar Halı Müzesi, Bergama halısı, XIX. yy. (O. Aslanapa'dan)

Anadolu'da XVI. yüzyılın ikinci yarısında halı sanatında teknik ve dekor bakımından farklılıklar görülür. Bu dönemin halılarına **Osmanlı saray halıları** denilir. Bu halılarda kumaş, çini, cilt kapakları, tezhip, kalemişleri ile natüralist yaprak ve çiçek dekoru gibi Osmanlı sanatında varlığını sürdüren türler görülmektedir. Halı desenlerinin çok ince ve zengin olmasından dolayı **Sine (İran) düğümü** kullanılmıştır ve bu düğüm kullanımı nedeniyle diğer Türk halılarından farklılık gösterirler.¹⁰² Düğümlerinde yün ve pamuk kullanılırken ipek kullanımı görülmez. Ancak argaç ile arışlarda bazen ipek kullanılır. Halının zemini ile bordürü arasından fazla bir ayrılık görülmez. Motif olarak hançer gibi kıvrık, rozet çiçekleri, damarlı yapraklar, nar çiçekleri ile kıvrık dallar çokça ele alınırken bazı örneklerde ise lale, gül ve sümbül örnekleri ele alınmaktadır. Bu saray halılarında, tıpkı İran halılarında yer alan madalyon düzeninin Türk üslubuna uydurularak kullanıldığını görmekteyiz. Ancak Uşak halılarında birinci planda görülen madalyon düzeni burada ikinci planda tutulmuştur. Bu halıların örnekleri Avrupa müzelerinde ve koleksiyonlarında dağıtılmış olup ülkemizde ise İstanbul Türk ve İslam Müzesi'nde yer alan bir halıdan ibarettir.¹⁰³ İstanbul Türk ve İslam Müzesi'nde yer alan Kâbe motifli kahverengi bir seccade, Osmanlı saray halılarının 18. yüzyıl ortalarına kadar devam

¹⁰⁰ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.9 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.134 ; Yetkin; a.g.e, s.113 ; Görgünay; a.g.m, s.173.

¹⁰¹ Aytaç; a.g.e, s.109.

¹⁰² Aslanapa; a.g.e, 1972, s.10 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.137 ; Yetkin; a.g.e, s.116 ; Deniz; a.g.m, 2002 (c), s.385-403 ; Deniz; a.g.e, 2000, s.31

¹⁰² Aslanapa; a.g.e, 1972, s.11 ; Aslanapa-Durul; a.g.e, s.80 ; Deniz; a.g.m, 2005 (a), s.86 ; Görgünay; a.g.m, s.172 ; Özkeçeci-Özkeçeci; a.g.e, s.248.

¹⁰³ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.10 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.137 ; Yetkin; a.g.e, s.116.

ettiğini göstermektedir.¹⁰⁴ Bu halıların sadece saray siparişleri (saray mimarisi ve büyük vakıf camileri) için büyük atölyelerde işlendiği bilinmektedir.¹⁰⁵ (Fotoğraf:13)

Fotoğraf 13: New York Metropolitan Museum of Art (Mc Mullan koleksiyonundan), Osmanlı Saray halısı, XVI. yy. (O. Aslanapa'dan)

XIX. yüzyılda Türk halı sanatında bazı gelişmeler olmuştur. Özellikle Batı Anadolu'da sanat için olumsuz, ticari bakımından ise olumlu sayılan gelişmeler görülmüştür. Olumsuz olarak halıcılıktaki otantik karakterde bozulma ve tahrip meydana gelmiştir. Özellikle motiflerin ve modellerin bozulması, önceleri tabii boylarla elde edilen klasik renk slaskalarının bozulması, kalite ve standardın bozulması ve ham maddede standardın bozulması gibi sorunlar meydana gelmiştir. Olumlu olarak da ticari bir meta olarak gelir elde etmek amaçlı Avrupalı tüccar ve şirketlerin eliyle dış dünyaya açılarak ülkemiz için gelir sağlayan bir sektöre dönüşmüştür.¹⁰⁶

XX. yüzyılda Türkiye halıcılığı özellikle Avrupa ve Amerika'dan gelen istek-sipariş neticesinde üretim yapan bir ev sanayisi haline gelmişti. İstanbul ve İzmir'deki halı üretimleri bu siparişleri karşılamak için Avrupa'dan getirtilen suni boylar kullanmışlardır. Zaman içerisinde endüstriyel ve ticari mal olarak değer kazanan halıcılık neticesinde İzmir Limanı Türkiye'nin en büyük halı ihraç limanı haline gelmiştir.¹⁰⁷

Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye'de kurulan sanayi kollarının başında halıcılık önemli yer tutar. Özellikle Türk halısının pazarlarda tanınır halde olması ve Türkiye'nin mevcut iktisadi şartlarının buna uygun olması en önemli buna öncülük etmiştir. İlk girişimlerden birisi **The Oriental Carpet Manufacture Limited** ile **Istern Carpet Limited** Ağustos 1923'te **Anonim Türk Şirketi** haline getirilmesidir. Özellikle **Sümerbank** döneminde Türkiye'de halıcılık alanında çok ciddi gelişmeler görülmüştür. Cumhuriyet döneminde, halı üretimi için kurulan başlıca kurumlar şunlardır:

- Kırşehir Dokuma ve Halıcılık Küçük Sanat Kooperatifi: 17.04.1947
- Avanos Halıcılık Küçük Sanat Kooperatif Ortaklığı: 02.09.1947
- Mucur (Kırşehir) Dokuma ve Halıcılık Küçük Sanat Kooperatifi: 13.11.1947

¹⁰⁴ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.11 ; Aytaç; a.g.e, s.105.

¹⁰⁵ Fahrettin Kayıpmaz-Naciye Kayıpmaz; "Türk El Halıcılığında Dejenerasyon Kavramından Ne Anlaşıyor, Ne Anlaşılmalıdır?", 2000'li Yıllarda Türkiye'de Geleneksel El Sanatlarının Sanatsal, Tarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri, Ankara, 1999, s.152 ; Görgünay; a.g.m, s.172.

¹⁰⁶ Sönmez; a.g.m, s.95.

¹⁰⁷ Aytaç; a.g.e, s.117.

- Gümüşhane Dokumacılık ve Halıcılık Küçük Sanat Kooperatifi: 20.02.1956
- Senirkent Dokumacılık Halıcılık Sanayii Türk A.Ş.: 30.06.1956

Türkiye'deki halıcılık sektörü **1932**'den sonra biraz canlanmaya başlasa da II. Dünya Savaşı nedeniyle gerileme dönemine girmiştir. **1945**'ten itibaren tamamen iç piyasanın isteklerini karşılamak maksadıyla genişleme yoluna girmiştir.¹⁰⁸ Ancak **1950**'den sonra Türkiye'de halılarda bir yozlaşma görülürken zaman içerisinde hem pazardaki önemini hem de değerini önemli ölçüde kaybetmiştir. Taklit halıların üretim yaygınlığı, işçilik konusundaki özensizlik, halının renk, desen ve kompozisyonundaki yozlaşma başlıca sebeplerdendir.¹⁰⁹

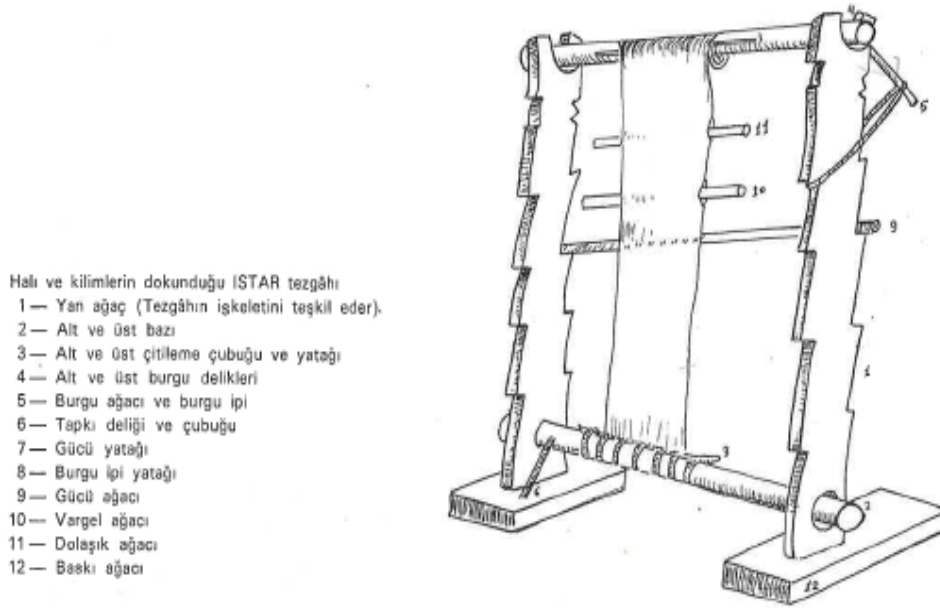
¹⁰⁸ Aytaç; a.g.e, s.117.

¹⁰⁹ Güven Şahin-Süheyla Balcı Akova; "Coğrafi İşaret Kapsamındaki Türk Halı ve Kilimlerin Analizi", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.13, S.69, Kocaeli, 2020, s.450-451.

5. TÜRK HALI SANATININ TEKNİK ÖZELLİKLERİ

5.1. Halı Dokuma Tekniği

Genellikle halı tezgâhları dik, yatık veya bir duvara dayalı bir şekilde kurulur. Ayrıca konar-göçer Türkmen ve doğu illeri aşiretlerindeki halı tezgâhları yere paralel olarak da kullanılır.¹¹⁰ Halı, genellikle tezgâhın iskeleti, iki yan ağacı, üst ve alt bazılar, gücülleme çubuğu ve yatağından meydana gelen ve dik bir biçimde olan **Istar** adı verilen tezgâhlarda dokunur.¹¹¹ (Çizim:1)

Çizim 1: Istar halı dokuma tezgahı (O. Aslanapa-Y. Durul'dan)

Halının iskeletini argaç adı verilen çözgü ipi teşkil etmektedir. Çözgünün hazırlanması, tezgâh dışında yani yerde ve tezgâh üzerinde olmak üzere iki defada olmaktadır. Dokunacak halının eni, boyu ve 10 cm² de kullanılacak düğüm sayısına göre yerde argaçlar hazırlanır. Argaçlar çaprazlandıktan sonra üst bazıya sarılarak tezgâha alınır. Argaçlar alt bazıya çitileme çubuğu ile bağlanarak gerilir. Gücülleme tezgâh üzerinde yapılır. Vargel ağacı (gücü açmak için) ve dolaşık ağacı (argaçların dolaşmaması için) takılır. Bırakılacak püskül uzunluğundan sonra kilim ve çitlik kısmı dokunur. Önceden hazırlanan desene göre argaçlar üzerinde kenar örgü, kolan, dış dar bordür, geniş bordür, iç dar bordür, orta zemin başlangıç noktaları işaret edilir.¹¹²

Halı dokuma tekniğinde üç iplik sistemi görülür. Bu sistemde kullanılan dikine gerilmiş çözgülere **“Argaç”** denir. Argaçlar çift bükümlü olup dokunacak halının boyutuna göre incelik,

¹¹⁰ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.12 ; Öney; a.g.e, s.156.

¹¹¹ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.12 ; Bodur; a.g.m, s.109.

¹¹² Aslanapa-Durul; a.g.e, s.12.

kalınlaşır. Özellikle XIII.-XV. yüzyıllar arası Anadolu halılarında yün argaç kullanımı görülmektedir. Ancak XVII. yüzyıldan sonra pamuk argaç kullanımı bilinmektedir.¹¹³

“İlme (düğüm)” halının en önemli kısmını teşkil eder. İlme ipinin az bükümlü ve kalın yünden meydana geldiği görülür. Boyama işlemi de halıda kullanılacak yerlere göre boyanır.¹¹⁴

“Arış” ilmeleri (düğümleri) sıkıştırmak amaçlı genişliğine atılan atkılara denir. Genellikle tek büküm ve kalın yünden meydana gelen arış, işlenen desenin muntazam üremesine olanak sağlar.¹¹⁵

5.2. Halı Dokumasında Kullanılan Alet ve Malzemeler

Kirkit: Çok dişli bir alet olan kirkit, kulp kısmı genellikle ağaçtan, kendisi de demir veya kurşundan yapılmaktadır.¹¹⁶ Dişlerin arası birer çözgü girecek şekilde düzenlenmiştir. Düğümlerin üzerine vurularak düğümlerdeki sıkışma durumu gerçekleştirilir.¹¹⁷

Makas: Ayarlı özel bir alet olan makas, dokuma işlemi yapıldıktan sonra halıdaki uzun havların kesilmesinde kullanılmaktadır.¹¹⁸ Halk arasında “sındı” diye de bilinmektedir.¹¹⁹

Bıçak: Halıdaki düğüm veya desen iplerini kesmek için kullanılmaktadır.¹²⁰

Tarak: Bir temizlik aracı olan tarak, halıdaki kesilen düğümler ve ipliklerden kalan pislikleri temizlemek için kullanılmaktadır.¹²¹ Kemik saplı ve demir dişli bir görünüme sahiptir.¹²²

Gülcan-Gülcem: Yumak yapmaya yarar.¹²³

¹¹³ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.12.

¹¹⁴ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.12.

¹¹⁵ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.12.

¹¹⁶ Metin Sözen-Uğur Tanyeli; Sanat Sözlüğü, 13. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2014, s.170 ; Deniz; a.g.e, 2000, s.70.

¹¹⁷ Bodur; a.g.m, s.110.

¹¹⁸ Macide Gönül; “Türk Halı ve Kilimlerinin Teknik Hususiyetleri”, Türk Etnografya Dergisi, S.2, 1957, s.70 ; Bodur; a.g.m, s.110 ; Deniz; a.g.e, 2000, s.70.

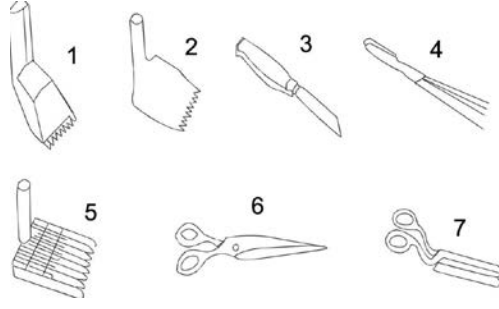
¹¹⁹ Deniz; a.g.e, 2000, s.70.

¹²⁰ Deniz; a.g.e, 2000, s.70 ; Bodur; a.g.m, s.110 ; Gönül; a.g.m, s.70.

¹²¹ Deniz; a.g.e, 2000, s.71 ; Bodur; a.g.m, s.110.

¹²² Deniz; a.g.e, 2000, s.71.

¹²³ Aytaç; a.g.e, s.128.

Çizim 2: Halı Dokumada Kullanılan Aletler (Ç. Aytaç'tan)

- 1- Tahta kirkit
- 2- Demir kirkit
- 3- Çakı bıçağı
- 4- Demir plakalı kirkit (uzun)
- 5- Demir plakalı kirkit
- 6- Düz makas
- 7- Ayarlı makas

5.3. Halılarda Kullanılan Kökboyalar

Anadolu halılarında kullanılan renklerde bölgesel özellik göze çarpmaktadır. Eski halıların en belirgin özelliği ilmelerin boya ile boyanmasıdır. “Kökboya” diye adlandırılan bu renkler, çeşitli bitkilerin yaprak, meyve veya köklerinden elde edilmektedir. Kökboyanın vatani büyük bir ihtimalle Anadolu kabul görülür. Ancak doğal olarak, İran, Kafkaslar, Orta Batı Asya ve Himalayalar’a kadar yayılmış olduğu görülmektedir.¹²⁴

Aslanapa ve Durul bu boyalar hakkında:

Eskiden halılarda kullanılan iplikler, yalnız kendileri tarafından bilinen ve bir aile sırrı olarak saklanan nebati boya ile boyanır, boyanmış iplikler haftalarca açıkta güneşe, yağmura, rüzgâra maruz bırakılır ve boya çıkmaz bir hal alırdı. Boya için kullanılan bitkiler Anadolu’da bulunur, yalnız çivit dışarıdan gelirdi. Çünkü çividin ağacı sıcak ülkelerde yetişir. Ankara’dan Niğde’ye ve Kayseri’ye kadar olan bu bölgede bugün kupkuru ve boş görülen bazı tepeler vaktiyle hep çehri çalıları ile kaplıydı. Bu çalının meyvasından sarı boya elde edilir ve buna altın ağacı derlerdi. Kırmızı, kızıl çanı kabuğundan; sarı ve nüansları, katırtırnağı, sumak, gence, sütleğen, safran gibi bitkilerin çiçek ve köklerinden; Kahverengi, mazi, meşe, ceviz yaprağı ve meyvalarından; Yeşil, yabani naneden; Siyah, sumaktan, kurumdan; Mavi, Hind bitkisi denilen bir çeşit bitkiden ve daha başka bitkilerin kaynatılmasından elde edilir. Halı-kilim dokuyan birçok köy, kasaba ve şehirlerin “boyalık” adı verilen otlakları vardır. bu otlaklarda elde edilecek çeşitli bitkiler özel olarak yetiştirilmiş, bu formüller yüzyıllar boyunca gelenek halinde yaşamış. Anadolu halıcılığının renk karakterini muhafaza etmişti. Bu suretle elde edilen renkler yumuşak ve parlak olurdu. Bugün artık kökboyaların yerini anilin (sentetik) boyaları almıştır.¹²⁵

demektedir.

¹²⁴ Recep Karadağ; Doğal Boyamacılık, Ankara, 2007, s.72.

¹²⁵ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.15.

Boyaların hazırlanışı, Lonca ve atölyelerinde bir sır olarak kalmıştır. Topkapı Sarayı Müzersi Revan Kitaplığı'na 1943 no. ile kayıtlı narh defterlerinin 36-38. sayfalarında boyanan yünlerin renklerine göre alınacak fiat tesbit edilmiş, boya usulleri hakkında bilgi verilmemiştir. Kök boya, aile ve loncalara bağlı olarak kalmış ve zaman içerisinde ortadan kalkmıştır. Kök boya sanatının Anadolu'da XIX. yüzyıl ikinci yarısına kadar sürdüğü elde kalan örneklerden anlaşılmaktadır. Kökboyanın kalkmasını çabuklaştıran sebeplerden biri de Osmanlıların 1891 Viyana Sergisi'nden sonra Batı ile sıkı temas halinde olmasıdır. Bunu takiben alizerin ve analin boyalarının ithali ve kullanışı başlamıştır. Isparta ve Hereke halı atölyelerinin çalışması ile de bu tip boyaların yayılma alanını genişletmiştir.¹²⁶

Kökboya Çeşitleri

Kahverengi: Kara meşe kabuğu, kökü ve yaprağı küp içine konur ve su doldurularak ocak kenarında ağır ateşte bırakılarak elde edilir. Boyanacak yün miktarına göre küpten alınan boyalı su kazanda kaynatılırken içine yün atılır. 1-2 saat sonra yünler kazandan çıkartılır. Sonra toprak üzerine serilme işlemi gerçekleştirilir. Çamur haline gelinceye kadar tezek külü ile bulanır, bekletilir. Renkte istenilen tonun yakalanması için aralıklı olarak durulanması gerekir.¹²⁷

Kirli Beyaz: Kara karamık kökü kaynatıldıktan sonra içine ½ paket sarı anilin boyası konulur ve kaynayan suyun içine atılan yünler ile birlikte bir çıkın buğday atılmaktadır. Bir süre kaynatılıp durulanır. Ayrıca bazı bölgelerde bu rengi elde etmek için yünlerin 5-10 gün arası koyun gübresine yatırıldığı görülmektedir. Gün aşırı nemlenmesi için su serpilmesi gerekmektedir. Sonrasında gübrelenen yünler bol su ile yıkanarak işlem tamamlanır.¹²⁸

Lacivert: Lâbada kökü ezilir. Tezek külü suyu ile toprak küpte ve ocak kenarında bir ay bekletilir. Boya yapılacağı zaman, lapalaşmış eriyikten bir miktar alınıp kazanda su ile kaynatılır. Bir çıkın buğday hamuru ile yünler bu suyun içine konularak kaynatma 2 saat sürmektedir. Sonra yünler bol su ile yıkanır.¹²⁹

Al: Kızılçam kabuğu ile adaçayı 2 saat kaynatılır. Otlak çıkarılır. Yün ve buğday unundan hamur, kaynayan boyalı suya çıkını de konur. Renkler kırmızılaşınca çıkarılır. Turuncu elde etmek için yünler boyalı suda bir saat daha kaynatılır. Soğumaya terk edilir.¹³⁰

Fes Kırmızısı: Fındık yaprağı kaynatılır. 1-2 saat süreyle yün ve bir çıkın hamurla beraber kaynatıldıktan sonra çıkartılıp bol suyla yıkanması sonucu elde edilir.¹³¹

Siyah: Karpuz otu ile kara dal otu kökleri birlikte kaynatılır. 10-12 saat ağır ateşte kaynatılan yünler ve bir çıkın hamur, soğumaya bırakılır. Sonra yünler kazandan alınarak bol suda yıkanır.¹³²

Kırmızı: Bağ kenarlarında yetişen boya sapı otu kurutulur. Boya yapılacağı zaman kuru boya sapı otunun bir küpte kaynatılması gerekir. Yünlerin bir çıkın hamurla içine atılıp uzun

¹²⁶ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.16.

¹²⁷ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.15.

¹²⁸ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.15.

¹²⁹ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.15.

¹³⁰ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.15.

¹³¹ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.16.

¹³² Aslanapa-Durul; a.g.e, s.16.

süre kaynatıldıktan sonra soğumaya terk edilir. Renk nüansı elde etmek için erken veya geç çıkartılma sürelerinde değişiklik görülür.¹³³

Sarı: Meşe kökü ile Salba otu kurutulur. Boya elde etmek için meşe kökü ve Salba otu bir küp içinde kaynatılır. Kaynama sonrası yünler bir çıkın hamurla atılarak ağır ateşte kaynatma işlemi 1-2 saat boyunca sürdürülür. Sonrasında soğumaya terk edilen işleme bir çay kaşığı sütleğen suyu karıştırılır.¹³⁴

Kül Rengi: Sütleğen otu kaynatılır. Sumak atılarak elde edilmek istenen boyalı suyun kaynatılması devam edilir. Kaynayan suya yün de konur. Sonrasında soğumaya bırakılır. Küpten alınan boyalı bol suda yıkanır.¹³⁵

Acı Sarı (Avanos Sarısı): Yaban eriği ve gülgülü otu kökü toprak kapta kaynatılır. Boyalı suyun içine yünler konarak bir daha kaynatılır. Soğumaya terk edilir. Sonradan içine bir kaşık sütleğen suyu katılır. Yünlerin küpten erken veya geç çıkartılması ile renk nüansı elde edilir. Kök boya yapılırken tesbit işi, buğday hamuru veya sütleğen suyu katılarak yapılır. Niğde köyü Yörükleri sütleğen otu suyunu, Türkmenler ise buğday hamurunu tercih ederler.¹³⁶

Erguvan: Akdeniz bölgesinde yetişen sak bitkisinin dallarının kabuklarından elde edilmektedir.¹³⁷

5.4. Halı Dokumasında Kullanılan Düğümler

Halı, dokunacak normlara göre özel kareli kağıtlara yapılan örneklerle bakılarak işlenmektedir. Türk halısında yüzyıllar boyunca ele alınan 10 cm² de düğüm adedi zaman zaman dokuma ustasının ustalığına atölye farklılıklarından dolayı farklı ölçülerde ele alınmıştır.¹³⁸

Bir halıdaki düğüm sayısını bilmek için 10 cm²'lik bir alanda düğüm sıraları aşağıdan yukarı ve soldan sağa sayılarak rakamların birbirine çarpılması gerekir. Düğümlerin sayısının çokluğu halı kalitesini yükseltmektedir.¹³⁹

Araştırmacılar, halıdaki düğüm sayısı hakkında farklı görüşler ele almışlardır. Anadolu'da üç düğüm şekli vardır: Gördes (Türk) düğümü, Sine (İran) düğümü ve Tek argaç üzerine yapılan düğümü.

Gördes (Türk) Düğümü: Manisa-Gördes halı merkezinde ortaya çıkan¹⁴⁰ bu düğümde bükülmüş, renkli yün ipliğin bir ucu bir argacın üzerine düğümlenirken diğer ucu da bitişik argacın üzerine düğümlenmektedir. Argaç ve arışların vaziyetlerine göre düğümlerin istikametinde değişiklikler görülür. Argaçların iki seviyede olması düğümlerin simetrik değil de sağa veya sola doğru meyilli oldukları görülür.¹⁴¹ (Çizim:3)

¹³³ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.16.

¹³⁴ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.16.

¹³⁵ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.16.

¹³⁶ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.16.

¹³⁷ Samuk; a.g.m, s.122.

¹³⁸ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.12 ; Bodur; a.g.m, s.110.

¹³⁹ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.14.

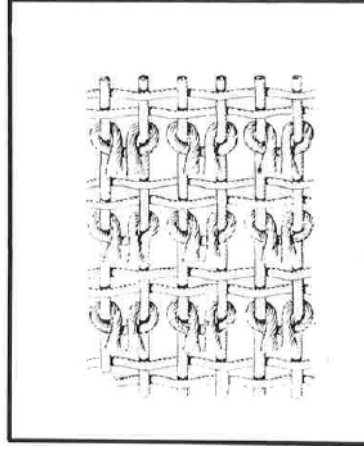
¹⁴⁰ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.12 ; Öney; a.g.e, s.156 ; Aytaç; a.g.e, s.123 ; Deniz; a.g.e, 2000, s.73.

¹⁴¹ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.135 ; Aytaç; a.g.e, s.135.

Bu durum neticesinde düğümlerin çeşitli şekillerde olduğu görülmektedir:

- A- Argaçların aynı seviyede ise düğümlerin uçlarının da aynı seviyede olduğu görülür ve düğüm sıraları arasında ikişer arış geçişi görülür.
- B- Argaçların iki seviyeli olmasından dolayı düğümlerde sağa kayma söz konusudur. Ayrıca düğüm sıraları arasında yine ikişer arış geçişi görülür.
- C- Argaçların seviyeli ama düğümlerin iki sola kaydığı durum söz konusudur.¹⁴²

Çeşitli şekillerde Gördes düğümü kullanılmış ancak düğümlerin istikametinde değişiklik söz konusudur. Bu teknikte kullanılan renkli yün ipliğinin iki ucunun argaçlara ayrı ayrı düğümlenmesi sonucu halıların daha sağlam olmasına neden olmaktadır. Gördes düğümlerinin özellikleri açısından halılarda geometrik, üslûplanmış ve köşeli örnekler bakımından elverişli olduğu görülmektedir. Ayrıca bu düğümü Türk ve Kafkas halı örnekleri dışında bazı İngiliz ve İran halı örneklerinde görmekteyiz.¹⁴³ Özellikle **Pazırık** halısından beri Türk halı sanatında **Gördes düğümünün** kullanıldığı görülmektedir.¹⁴⁴

Çizim 3: Gördes düğümü (O. Aslanapa-Y. Durul'dan)

Sine (İran) Düğümü: Sine Batı İran'da bir yer adı olduğundan düğüm bu adla bilinmektedir. Bu düğümde renkli yün ipliğinin sadece bir ucu bir argacın etrafına sarılırken diğer ucu da sarılmadan bitişik argacın arkasından üste çıkarılır. Sarılı argacın yönü fark etmez yani sağda veya solda olabilir. Argaçlar iki seviyeli olursa üstteki argeç düğümlenir, bu durum düğümlerin istikametinde değişikliğe neden olmaktadır. ¹⁴⁵ Bu düğüm, tek çözgü üzerine düğümlenirken diğerinin arasından geçtiğinden dolayı Gördes (Türk) düğümü kadar sağlam değildir.¹⁴⁶ (Çizim:4)

Sine (İran) düğümün çeşitli şekillerde olduğu görülmektedir:

- A- Argaçların aynı seviyede olduğu ve düğümlerin sağa kaydığı görülür. Ve her düğüm sırası arasında ikişer arış geçişi görülür.
- B- Argaçların yine bir seviyede olduğu ve düğümlerin sola kaydığı görülür. Ve her düğüm sırası sonrasında bir arış geçişi görülür.

¹⁴² Aslanapa-Durul; a.g.e, s.12.

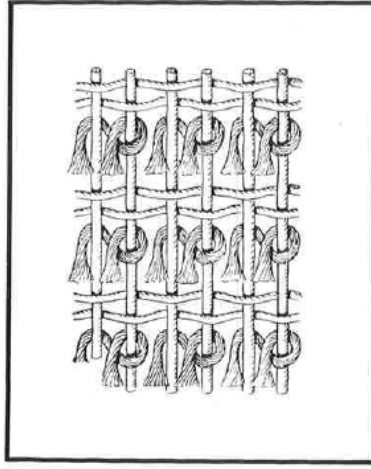
¹⁴³ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.13.

¹⁴⁴ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.14.

¹⁴⁵ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.13.

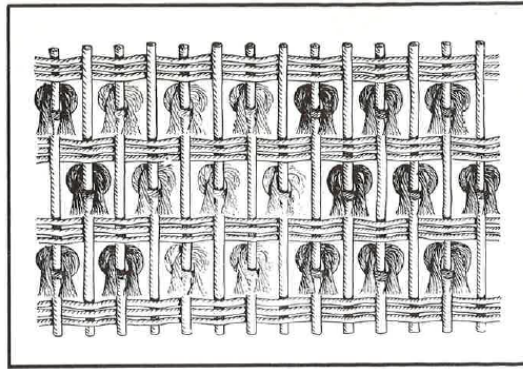
¹⁴⁶ Öney; a.g.e, s.156 ; Çetin Aytaç; a.g.e, s.136.

- C- Argaçların iki seviye üzerinde olduğu ve düğümlerin sağa kaydığı görülür. Ve her düğüm sırası sonrasında üç arış geçişi görülür.
- D- Argaçların iki seviyeli olduğu ve düğümlerin sola kaydığı görülür. Ve her düğüm sırası sonrası üç arış geçişi görülür.¹⁴⁷

Çizim 4: Sine düğümü (O. Aslanapa-Y. Durul'dan)

Tek Argaç Üzerine Bağlanan (Barhane) Düğüm: Diğer düğümlere oranla daha az kullanılmaktadır. Daha çok İspanya halılarında ve Quedinburg da Orta Çağ Avrupa duvar halılarında görülmektedir. Genellikle yün iplik, argacın etrafında bir defa düğümlenerek uçları üste çıkarılır ve düğüm sıralarının tertibinde de değişiklik görülmektedir. Aynı sıradaki düğümler arasında birer ağaç alternatif olarak boş bırakılır. Her düğüm sırasında boş argaçların yeri alternatif olarak değişiklik gösterir yani birinci sırada düğümlenmiş olan argaç ikinci sırada boş bırakılmaktadır. Her düğüm sırasından sonra üç sıra arış geçişi görülür.¹⁴⁸ (Çizim:5) Bu düğüm günümüzde kullanılmamaktadır.¹⁴⁹ Bu düğüm tekniğini Doğu Türkistan halılarında ve Fustat'taki bazı parçalarında görmekteyiz.¹⁵⁰

Çizim 5: Tek argaca düğümü (O. Aslanapa-Y. Durul'dan)

¹⁴⁷ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.13.

¹⁴⁸ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.13-14.

¹⁴⁹ Deniz; a.g.e, 2000, s.73.

¹⁵⁰ Aslanapa-Durul; a.g.e, s.14 ; Aytaç; a.g.e, s.137.

6. ANADOLU'DAKİ HALI BÖLGELERİ

Uşak Seccadeleri: XVI. yüzyıl Uşak halılarının yanı sıra önemli bir yer edinen bu seccadeler, kalın yün, sağlam düğüm, uzun hav (tüy) ve parlak renk bakımından diğer seccade türlerinden ayrılır. XIX. yüzyıla kadar imalatı devam eden bu seccadeler, genellikle kareye yakın büyük boydadır ve kırmızı yün, Gördes düğüm ve uzun saçak kullanımı ile meydana gelir.¹⁵¹

Kula Seccadeleri: "Saray halıları" grubuna giren bu halıların genellikle seccade şeklinde yapıldığı görülmektedir. Bu seccadelerdeki mihraplar düz veya üçgen şeklinde işlenmiştir. İnce şeritlerle doldurulmuş bordürleri vardır. Sarı, mavi ve kırmızı renkler çok kullanılırken bunlar mat renklidirler. Boyutları genellikle 1-1.5 m² olan bu halıların "Gemili Kula", "Kömürcü Kula" vb. türleri mevcuttur.¹⁵² (Fotoğraf:14)

Fotoğraf 14: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Kula seccade, XVII. yy. (O. Aslanapa'dan)

Bergama Seccadeleri: XVII. yüzyıla tarihlenen bu seccadelerde sadece yün kullanılmıştır. Düğümlerin pek sıkı olmadığı bu örneklerde sarı, kiraz kırmızısı, mavi, ceviz yeşili gibi renkler kullanılmıştır. Mihrap, tek veya çift üçgen şeklinde işlenirken asılı kandil ve köşeli kıvrık dallarla süslenmesi yapılmıştır. Bitkisel, geometrik, rumi ve kıvrık dallarla süslenmiştir. Ayrıca hayvan postu motifli örnekleri karakteristik bir grubu teşkil etmektedir.¹⁵³ (Fotoğraf:15)

¹⁵¹ Aslanapa; a.g.e, 1987, s.149.

¹⁵² Bayraktaroğlu; a.g.m, 1999, s.61 ; Aytaç; a.g.e, s.109.

¹⁵³ Aslanapa; a.g.e, 1987, s.183.

Fotoğraf 15: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Konya-Bergama seccade, XVII-XIX. yy. (O. Aslanapa'dan)

Gördes Seccadeleri: XVII. yüzyılın sonlarına tarihlenen bu halılar seccade biçiminde yapılmıştır. Göbekte yer alan kıvrak çizgili mihrabın iki yanında sütunceler dikkat çekmektedir. Mihrap zeminin rengine göre değer kazanırlar. Mihrabı lacivert zemin olanı en değerlisi iken sırasıyla mihrabı mavi, kırmızı ve yeşil zeminli olanlar gelir. Beyaz zeminli örnekleri çok azdır.¹⁵⁴ (Fotoğraf:16)

Fotoğraf 16: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Gördes seccade halısı, XVII. yy. (O. Aslanapa'dan)

Lâdik Seccadeleri: Seccade şeklindeki bu halılarda mihrabın alt ve üst kısmında uzun saplı lale veya haşhaş motifleri yer alır. Bir veya birden fazla mihrap görülürken geç devir örneklerinde merdivenli mihrap nişi görülür. Renkler çoğunlukla kırmızı, sarı ve mavidir.¹⁵⁵ (Fotoğraf:17)

¹⁵⁴ Aslanapa; a.g.e, 1987, s.153-156 ; Aytaç; a.g.e, s.112 ; Deniz; a.g.m, 2002 (c), s.385-403 ; Bayraktaroğlu; a.g.m, 1999, s.59-60 ; Görgünay; a.g.m, s.173 ; Bozkurt; a.g.m, s.259.

¹⁵⁵ Aytaç; a.g.e, s.112 ; Aslanapa-Durul; a.g.e, s.81 ; Görgünay; a.g.m, s.174.

Fotoğraf 17: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Ladik seccade halısı, XVII. yy. (O. Aslanapa'dan)

Milas Seccadeleri: XVIII. yüzyılda ortaya çıkan¹⁵⁶ bu seccadelerde, Gördes seccadelerinin Bergama etkisiyle sürdürüldüğü görülür. Zemindeki mihrabın üst kısmında bir baklava deseni oluşturulur. Renk olarak koyu şeftali kırmızısı, sarı ve yeşil ele alınır. Bunların en belirgin özelliği bordürdeki şeritlerin parlak sarı renkte olması durumudur.¹⁵⁷ (Fotoğraf:18)

¹⁵⁶ Aslanapa; a.g.e, 1987, s.182 ; Bayraktaroğlu; a.g.m, 1999, s.62.

¹⁵⁷ Aslanapa; a.g.e, 1972, s.12 ; Aytaç; a.g.e, s.112 ; Aslanapa-Durul; a.g.e, s.81 ; Bayraktaroğlu; a.g.m, 1999, s.62-63.

Fotoğraf 18: New York Metropolitan Museum of Art (Mc Mullan koleksiyonundan), Milas seccade, XVIII. yy. (O. Aslanapa'dan)

Kırşehir Seccadeleri: Seccade şeklinde olup iki çizgili mihrap görülmektedir. “Ocaklı” türleri genellikle kırmızı, yeşil ve kiremit kırmızı ile tanınır. “Marpuçlu” türlerinde ise Kula seccadelerinin etkisi görülmektedir.¹⁵⁸ Seccadelerin örnekleri XVIII. - XIX. yüzyıldan kaldığı belirtilmektedir.¹⁵⁹

Mucur Seccadeleri: Kırşehir-Mucur'da yapılan seccadelerde Kırşehir ve Bergama tiplerinden uyarlanmış, koyu ve kontrast renklerle değişik çeşitlerle yerel sanatına uydurulmuş seccadelerdir.¹⁶⁰ İlk örnekleri XVII. yüzyıl sonlarına kadar inmektedir.¹⁶¹ (Fotoğraf:19)

¹⁵⁸ Aytaç; a.g.e, s.114 ; Aslanapa-Durul; a.g.e, s.81.

¹⁵⁹ Aslanapa; a.g.e, 1987, s.178 ; Bayraktaroğlu; a.g.m, 1999, s.63.

¹⁶⁰ Aytaç; a.g.e, s.114 ; Aslanapa-Durul; a.g.e, s.81.

¹⁶¹ Aslanapa; a.g.e, 1987, s.179 ; Bayraktaroğlu; a.g.m, 1999, s.64.

Fotoğraf 19: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Mucur seccade halısı, XVII. yy. (O. Aslanapa'dan)

Sivas Halıları: Sivas-Kemaliye bölgesinde çok eskilere dayanan halıcılık faaliyetleri görülmektedir. Bu halılarda belirli bir renk veya desen karakteri yoktur. Desen olarak daha çok İran halılarından etkilenen bu halılarda 50x50 ve 60x60 Sine (İran) düğümü bulunmaktadır. Halıların zemininde çok koyu ve canlı renkler kullanılmaktadır.¹⁶²

Kayseri Halıları: Kayseri-Bünyan-Ürgüp ve Yahyalı' da çok eskilere dayanan halıcılık faaliyetleri görülsede bunlarda belirli bir kalite görülmemektedir. Renk olarak pembe bakırı ve kırmızı renkler bol kullanılmaktadır. İran halılarının etkisi görülen bu halıların yapımında Sine (İran) düğümü kullanılmıştır.¹⁶³

Isparta Halıları: Isparta'da halıcılık faaliyetleri çok eskilere dayanmamaktadır. Halılarda çözgü ve atkı pamuktan, ilme ise yündendir. Desen ve renklerde karakteristik bir özellik yoktur.¹⁶⁴

Aksaray-Taşpınar Halıları: Halıcılığın çok eski tarihlere dayandığı Aksaray-Taşpınar halılarının geleneksel özellikleri bakımından önemli yer tutar. Özellikle renk konusunda çevreden kök ve bitkisel yönden sağlanan kiremit kırmızısı, lacivert, krem ve hakiye çalan yeşil kullanımı çokça görülmektedir. Halıların zemin ortalarında geometrik çiçek ve yaprak motiflerinden meydana getirilmiş büyük bir madalyon görülürken madalyonun köşelerinde çeyrek madalyonlar ve yine bitkisel motifli bordürle çevrelenmiş bir şema görülmektedir.¹⁶⁵

Yörük Halıları: Anadolu'nun çeşitli yörelerinde yaşamlarını sürdüren Yörük ve aşiretlerde geleneksel olarak halı dokumaları görülmektedir. Halı dokumalarındaki desenler genellikle kilim dokuma desenlerine benzerlik göstermektedir. Bu halılarda çözgü, atkı ve ilme yün veya tiftik olup düğümleri seyreklerdir.¹⁶⁶

¹⁶² Aytaç; a.g.e, s.114.

¹⁶³ Aytaç; a.g.e, s.114.

¹⁶⁴ Aytaç; a.g.e, s.114.

¹⁶⁵ Aytaç; a.g.e, s.112.

¹⁶⁶ Aytaç; a.g.e, s.115.

Hereke Halıları: Abdülmecit'in Hereke'de 1843-1844'te kurdurmuş olduğu kumaş tezgâhlarında¹⁶⁷ 1883 tarihinde **Sultan II. Abdülhamit** tarafından sarayın halı gereksinimini gidermek amacıyla bir fabrika kurulmuş ve bu fabrikada halı üretimi gerçekleştirilmiştir. Bu halıların dm² sinde 60x60 düğüm görülmektedir.¹⁶⁸ Halı fabrikasına Manisa, Lâdik ve Sivas'tan ustalar getirilmiştir. Hem Anadolu'da hem de Avrupa'da ün kazanan bu halıların-seccadelerin İran, Memluk, Uşak ve diğer Anadolu örnekleriyle az çok bağlantılı-kopya olduğu bilinse de kendine has özelliklerinin olduğu da görülmektedir. Örneklerinde ipek, çok ince yün, altın ve gümüş sim kullanılmıştır. Gördes ve Hekim düğümleri kullanımı en belirgin özelliklerdendir.¹⁶⁹ "Hereke Fabrika-i Hümayun" adı verilen bu tesis, Anadolu'nun dokumacılık alanındaki en büyük tesisidir. Zamanla halıcılık sektörü açısından eğitim veren bir kurum haline gelmiştir.¹⁷⁰ (Fotoğraf:20)

Fotoğraf 20: Topkapı Sarayı Müzesi, Hereke ipek seccade, XIX. yy. (O. Aslanapa'dan)

¹⁶⁷ Aslanapa; a.g.m, s.24 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.193.

¹⁶⁸ Aytaç; a.g.e, s.114 ; Aslanapa; a.g.e, 1987, s.193.

¹⁶⁹ Aslanapa; a.g.e, 1987, s.193.

¹⁷⁰ Yiğit; a.g.m, s.139.

7. KATALOG (ADANA ARKEOLOJİ VE ATATÜRK EVİ MÜZESİ'NDEKİ DOKUMALAR (HALI, KİLİM, SECCADE, ALAÇUVAL, YASTIK KILIFI VE KEÇE)

KATALOG NO: 1

FOTOĞRAF NO: 21-30

ÇİZİM NO: 6-16

ENVANTER NO: 1380

ESERİN ADI VE MADDESİ: Halı - Yün

MÜZEYE GELİŞ TARİHİ: 11.04.1973

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ: Mehmet BERBERCİOĞLU'ndan satın alınmıştır.

MÜZEDEKİ YERİ: Atatürk Müzesi, Mücahitler Odası, Teşhir

ÖLÇÜLERİ: Boy-Uzunluk: 199 cm. / En-Genişlik: 128 cm.

BORDÜR ÖLÇÜLERİ: Dış Bordür: 4.5 cm. / Enli Bordür: 10.5 cm. / İç Bordür: 4.5 cm.

DEĞER TAKDİRİ: 500.00 Lira

KULLANILAN RENKLER: Sarı, Kırmızı, Siyah, Krem, Mavi

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Halı, dikdörtgen forma sahip, çift mihraplı, göbekli, üç bordürden ibaret olup püsküllü bir görünüme sahiptir. (Foto:21, Çizim:7-8)

Halının krem zeminli dış bordürü eş büyüklükte ve farklı renklerle meydana getirilmiş “göz” motiflerinden ibaret olup halıyı dört yönden kuşatmaktadır. (Foto:22, Çizim:9)

Halının enli bordüründe siyah zemin üzerine kare bölmeler içerisinde eşit büyüklükte ve farklı renklerle işlenen sekizgenler ve bu sekizgenlerin içerisinde ise “sekiz kollu yıldız” motifleri görülmektedir. Ayrıca sekizgenler, sarı zeminde siyah verev çizgilerle birbirlerinden ayrılmaktadır. Bu bordürün tamamında sarı, kırmızı ve siyah renklerin hakim olduğu görülmektedir. (Foto:23, Çizim:10)

İç bordür hem süsleme hem de renk kullanımı açısından dış bordürün tekrarı bir düzenlemeye sahiptir. Bordür halının göbeğini çevrelemektedir. (Foto:22, Çizim:9)

Halının göbek kısmı kırmızı zeminde olup ortasında büyükçe bir “sekiz kollu yıldız” ve bu yıldızın da içerisinde daire biçiminde “madalyon” yer almaktadır. (Foto:24, Çizim:11-12) Ayrıca yıldızın kolları dıştan zikzaklı siyah bir konturla çevrelenmiştir. Yıldızın ortasındaki madalyonun dışında kalan yüzeyler, siyah zemin üzerinde iç kısımları kırmızı renk “göz” motifleriyle bezenmiştir. (Foto:25) Madalyonun etrafını “boncuk” motifleri bir dizi halinde dolaşmaktadır. Madalyonun ortasında ise mavi zeminde “bereket” motifi yer almaktadır. (Foto:26, Çizim:13) Madalyonun etrafında “başak”, “yaprak”, ve “çiçek” motifleri işlenerek zengin bir kompozisyon işlenmiştir. (Foto:27-28, Çizim:14-16) Yıldız motifinin üst-alt kısımlarında “göz” motifleriyle meydana getirilmiş küçük boyutlu sekiz kollu yıldız motifleri yer almaktadır. (Foto:29) Bu

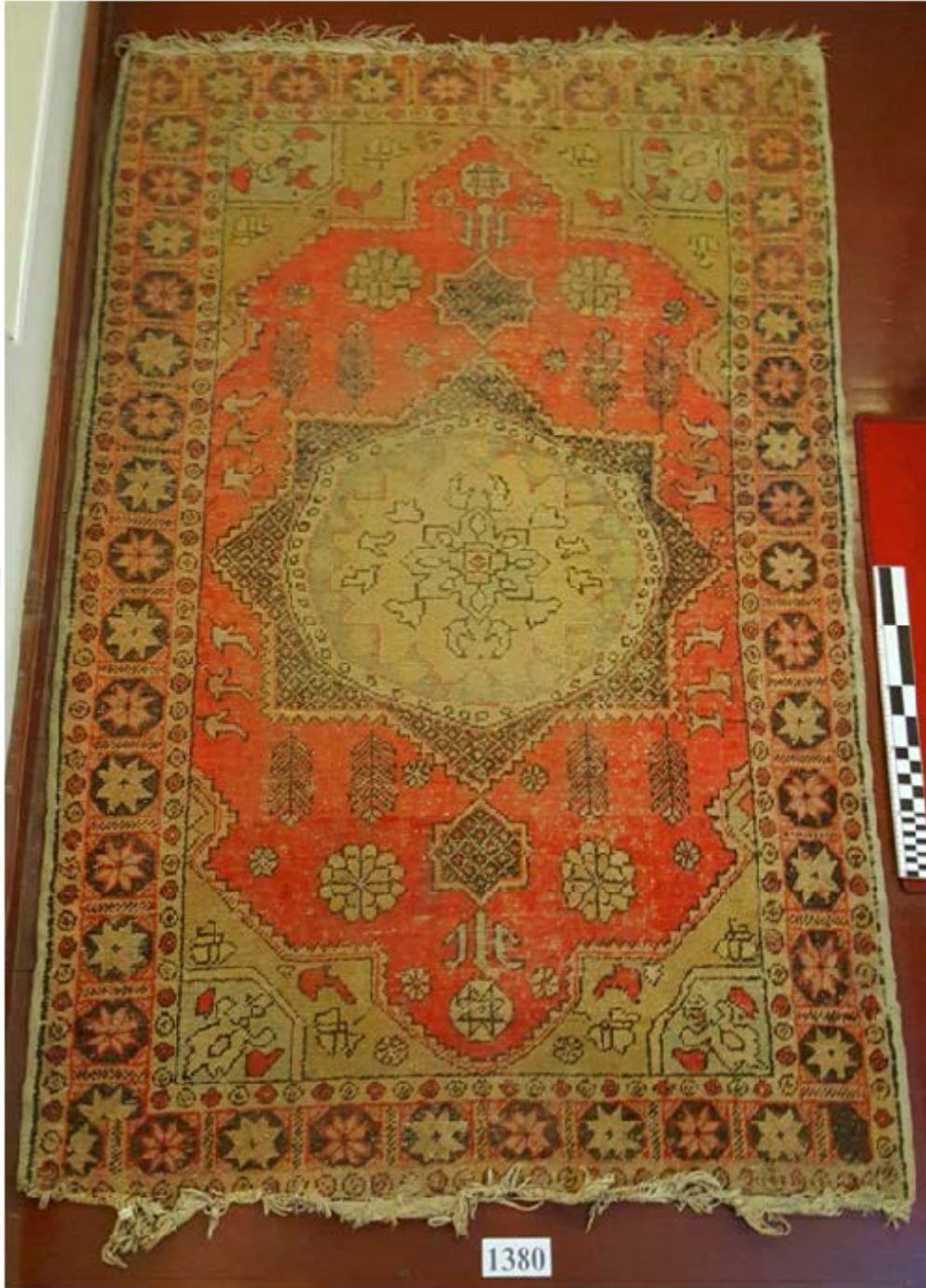
durum göbekteki büyük yıldız motifinin kollarında yer alan motif süslemesine benzerlik göstermektedir.

Halının köşeliklerinde simetrik birer “akrep” motifine yer verilmiştir. Ayrıca bitkisel ve geometrik motiflerin kullanıldığı da görülmektedir. (Foto:30, Çizim:17)

Halının püskül ve kenar kısımlarında sökûlmeler ve yırtılmalar mevcuttur. Ayrıca renklerinde de solmalar dikkati çekmektedir.¹⁷¹

¹⁷¹ Halının motif ve kompozisyon özelliklerine baktığımız zaman gerek enli bordüründe gerek göbek kısmında tekrar eden motiflerin birbirine benzemediği, motif ve desenlerde ise kaymaların olduğu görülmektedir. Bu durumun halıyı dokuyandan kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Fotoğraf 21: 1 nolu halı genel görünüm

Fotoğraf 22: İç ve dış bordürlerdeki göz motifleri

Fotoğraf 23: Enli bordürdeki sekiz kollu yıldız motifleri

Fotoğraf 24: Sekiz kollu yıldız madalyonu

Fotoğraf 25: Sekiz kollu yıldız madalyonun iç yüzeyindeki göz motifleri

Fotoğraf 26: Bereket motifi

Fotoğraf 27: Yaprak motifleri

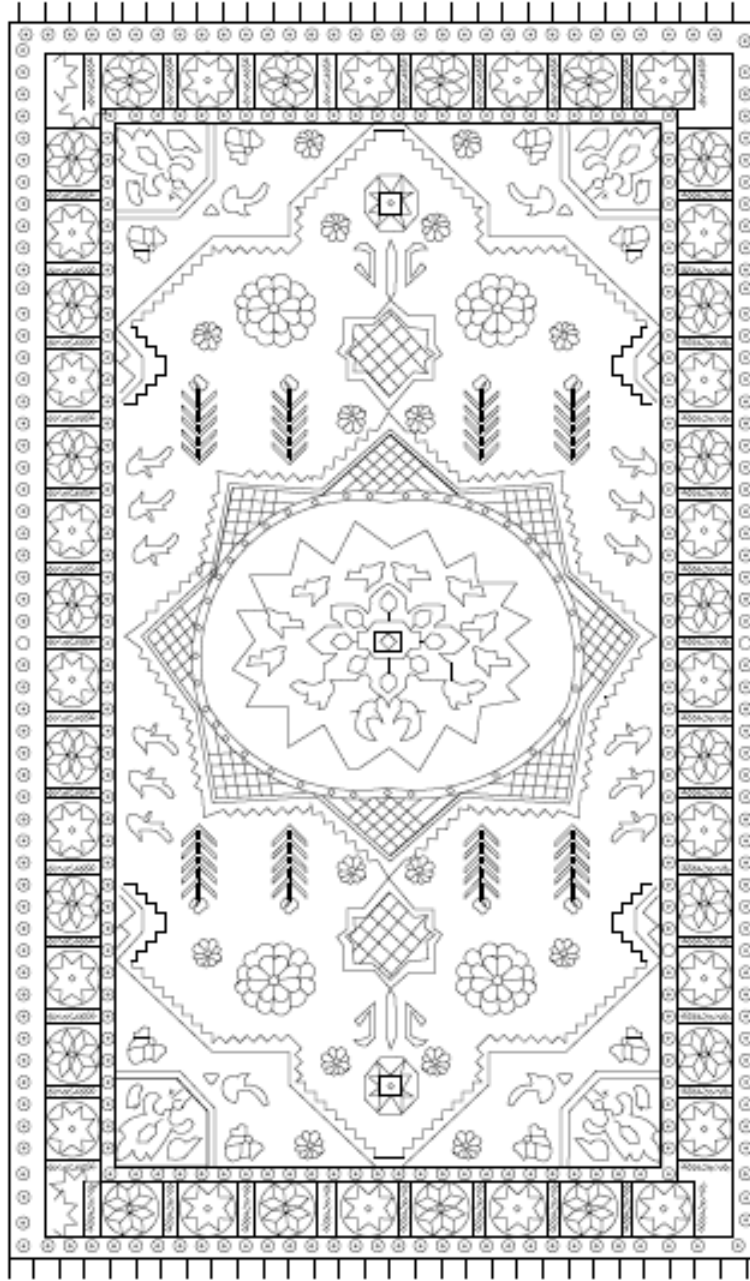
Fotoğraf 28: Çiçek motifi

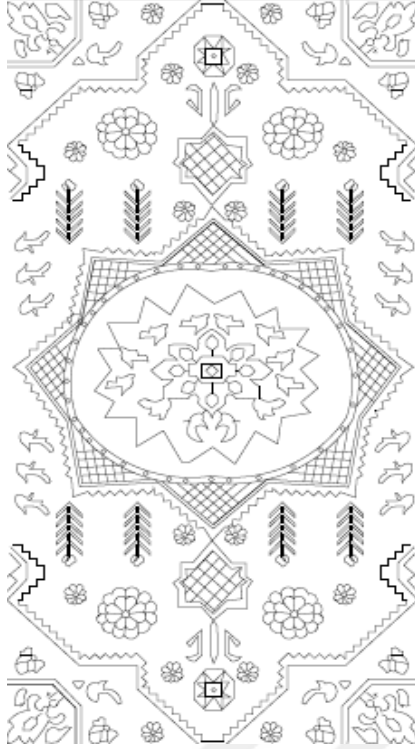
Fotoğraf 29: Sekiz kollu
küçük yıldız motifi

Fotoğraf 30: Köşeliklerdeki
akrep motifi

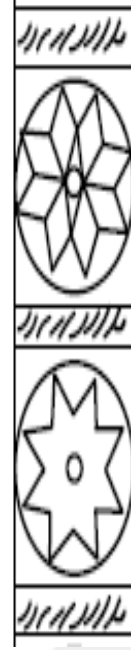
Çizim 6: 1 nolu halı çizimi

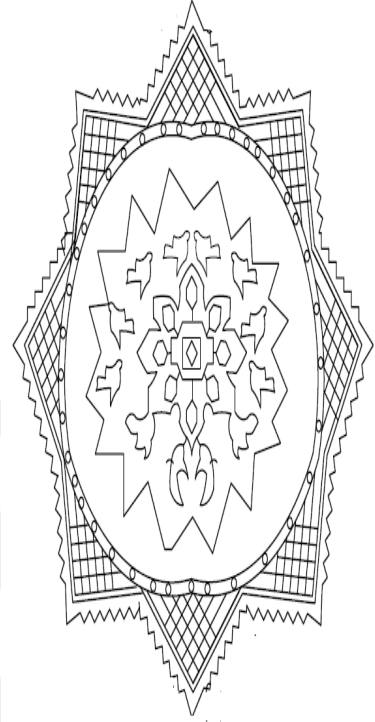
Çizim 7: Halının göbek kısmı

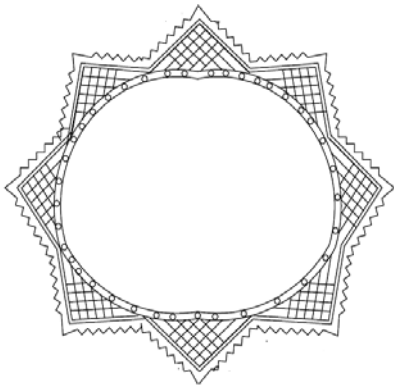
Çizim 8: Dış ve iç bordürlerdeki göz motifi

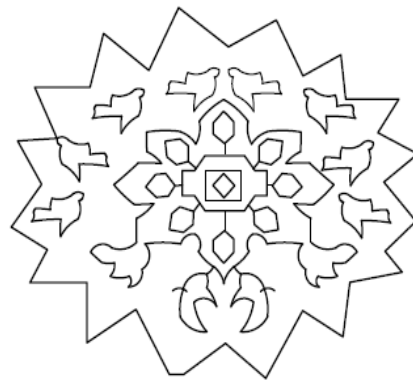
Çizim 9: Enli bordürdeki sekiz kollu yıldız motifi

Çizim 10: Madalyon

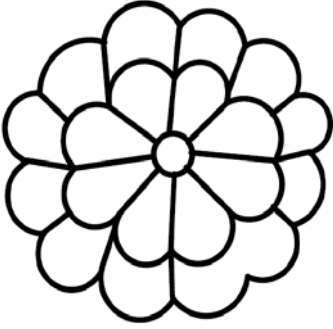
Çizim 11: Sekiz kollu yıldız motifi

Çizim 12: Bereket motifi

Çizim 13: Yaprak motifi

		
Çizim 14: Çiçek motifi	Çizim 15: Başak motifi	Çizim 16: Akrep motifi

KATALOG NO: 2

FOTOĞRAF NO: 31-37

ÇİZİM NO: 17-25

ENVANTER NO: 1381

ESERİN ADI VE MADDESİ: Halı - Yün

MÜZEYE GELİŞ TARİHİ: 11.04.1973

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ: Mehmet BERBERCİOĞLU'ndan satın alınmıştır.

MÜZEDEKİ YERİ: Atatürk Müzesi, Yaver Yatak Odası, Teşhir

ÖLÇÜLERİ: Boy-Uzunluk: 140 cm. / En-Genişlik: 84 cm.

BORDÜR ÖLÇÜLERİ: Dış Bordür: 3 cm. / Enli Bordür: 8 cm. / İç Bordür: 2 cm.

DEĞER TAKDİRİ: 500.00 Lira

KULLANILAN RENKLER: Sarı, Siyah, Bej, Kahverengi, Turuncu, Turkuaz

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Halı, dikdörtgen forma sahip, çift mihraplı, göbekli, üç bordürden ibaret olup püsküllü bir görünüme sahiptir. (Fotoğraf:31, Çizim:18-19)

Halının dış bordürü bej zemin üzerine işlenmiştir. Bu bordürün yanlardan ince tutulmuş olup alttan ve üstten daha geniş tutulduğu görülmektedir. Yanlardan kahverengi “suyolu” motifleri, alttan ve üstten ise sarı, turuncu, kahverengi ve bej renklerle işlenmiş ve “penç” motifleriyle bezenmiştir. (Fotoğraf:32, Çizim:20)

Enli bordürde bej zemin üzerine eşit boyutta ve kahverengi, sarı ve siyah renklerle bitkisel bir kompozisyon meydana getirilmiş ve bu düzenlemenin aralarındaki yüzeylerde ise kenar kısımları tırtırlı “çınar yaprağı” ve sekiz koldan meydana gelmiş “yıldız” motiflerine yer verilmiştir. (Fotoğraf:33, Çizim:21-22)

İç bordür hem süsleme hem de renk kullanımı açısından dış bordürün tekrarıdır. Bordür halının göbeğini çevrelemektedir. (Fotoğraf:32, Çizim:20)

Halının göbek kısmında kahverengi çift mihrap yer almaktadır. Mihrap nişleri geometrik desenli olup yan kenarlarında ise sarı renk “koçboynuzu” motifleri işlenmiştir. (Fotoğraf:34, Çizim:23)

Mihrabın merkezinde turkuaz zemin üzerine geometrik biçimli bir “madalyon” işlenmiştir. (Fotoğraf:35, Çizim:24) Bu madalyonun ortasına ise siyah zemin üzerine çokgen görünümlü “bereket” motifi işlenmiştir. (Fotoğraf:36, Çizim:25) Bereket motifinin etrafı “ok ucu” ve “penç” motifleriyle bezenmiştir. (Fotoğraf:37, Çizim:26) Ayrıca madalyonun etrafı siyah konturlu kareler içerisinde yer alan beyaz renk “boncuk” dizisiyle çevrelenerek kompozisyon zenginliği sağlanmıştır.

Halı günümüzde çok yıpranmış olup püskül ve kenar kısımlarında sökülmeler ve renk solmaları mevcuttur.

Fotoğraf 31: 2 nolu halı genel görünüm

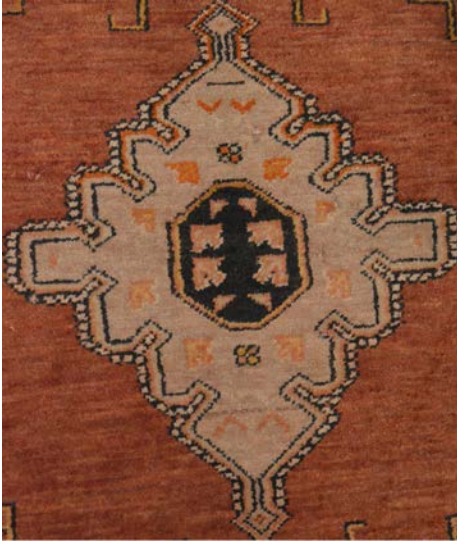
Fotoğraf 32: Dış bordürdeki penç motifleri

Fotoğraf 33: Enli bordürdeki çınar yaprağı ve yıldız motifleri

Fotoğraf 34: Koçboynuzu motifi

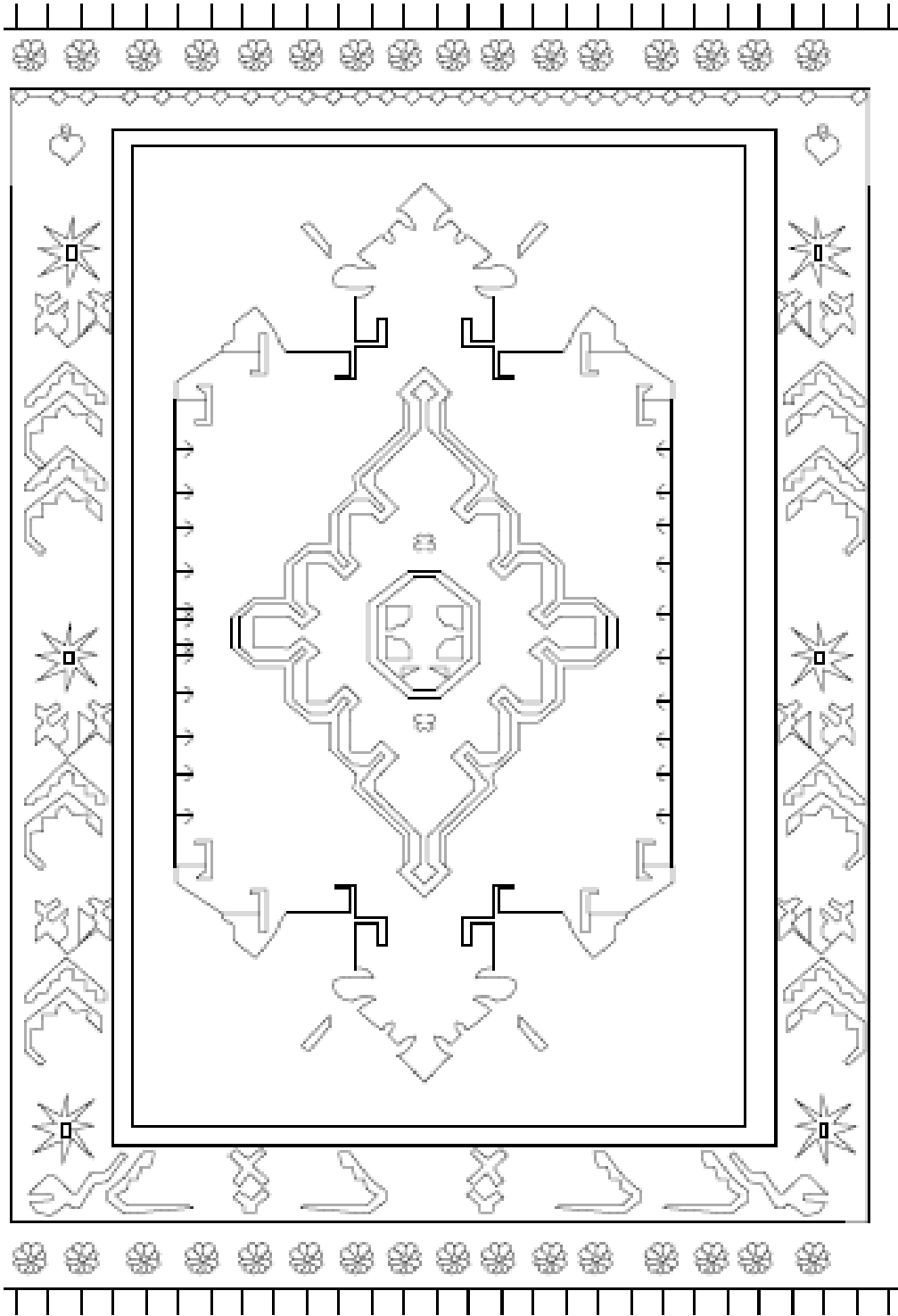
Fotoğraf 35: Madalyon

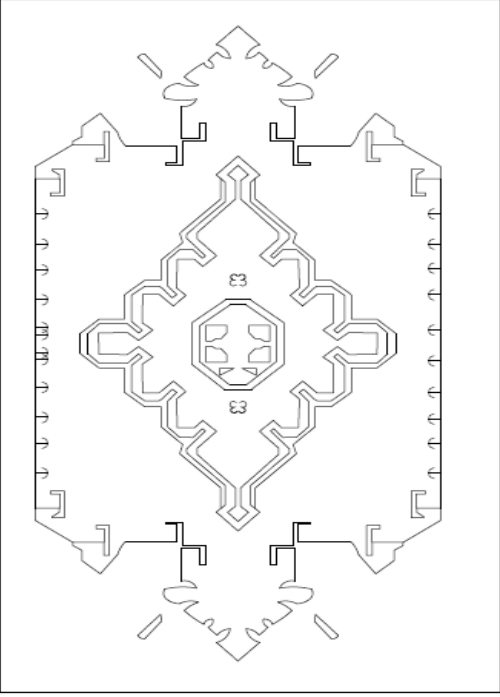
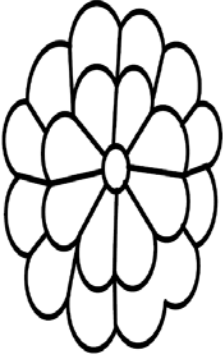
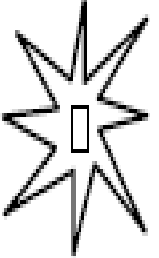
Fotoğraf 36: Bereket motifi

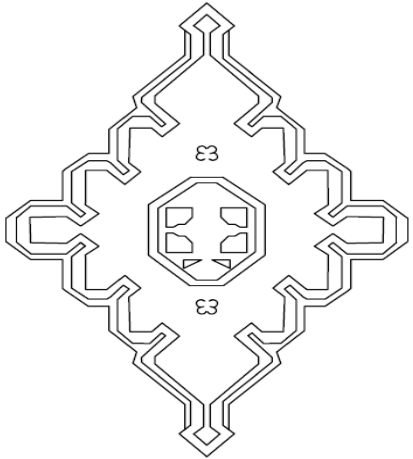
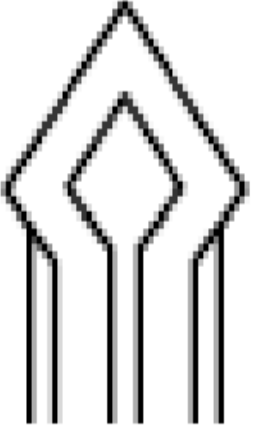

Fotoğraf 37: Ok ucu motifi

Çizim 17: 2 nolu halı çizimi

			
Çizim 18: Halının göbek kısmı	Çizim 19: Penç motifi	Çizim 20: Çınar yaprağı motifi	Çizim 21: Yıldız motifi

			
Çizim 22: Koçboynuzu motifi	Çizim 23: Madalyon	Çizim 24: Bereket motifi	Çizim 25: Ok ucu motifi

KATALOG NO: 3

FOTOĞRAF NO: 38-43

ÇİZİM NO: 26-30

ENVANTER NO: 1441

ESERİN ADI VE MADDESİ: Halı - Yün

MÜZEYE GELİŞ TARİHİ: 06.10.1973

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ: Mehmet NEULFELMENDİ'den satın alınmıştır.

MÜZEDEKİ YERİ: Atatürk Müzesi, Yaver Yatak Odası, Teşhir

ÖLÇÜLERİ: Boy-Uzunluk: 128.5 cm. / En-Genişlik: 92 cm.

BORDÜR ÖLÇÜLERİ: Dış Bordür: 4 cm. / Enli Bordür: 8.5 cm. / İç Bordür: 3.5 cm.

DEĞER TAKDİRİ:1500.00 Lira

KULLANILAN RENKLER: Kırmızı, Lacivert, Beyaz, Krem, Siyah, Bej

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Halı, dikdörtgen forma sahip, üç bordürden ibaret olup püsküllü bir görünüme sahiptir. (Fotoğraf:38, Çizim:27)

Halının mavi zeminli dış bordürü eş büyüklükte olmakla beraber krem, siyah, kırmızı ve bej renklerle tekrar sağlanan stilize edilmiş bitkisel ve geometrik motiflerle bezenmiş olup halıyı dört yönden çevrelemektedir. (Fotoğraf:39, Çizim:28)

Halının enli bordürü eşit büyüklükte ve krem ve siyah renklerle işlenmiş altıgen geometrik zencireklerle bezenmiş olup bu zencireklerin iç kısımları ise kırmızı, krem ve lacivert zemin üzerine kırmızı, krem ve mavi renkli “penç” motifleriyle bezenmiştir. Zencireklerin dış kısımlarında ise krem renk konturlu, iç kısımlarının da kırmızı veya lacivert renklerle işlenmiş “nazar-muska” motiflerine yer verilerek kompozisyon zenginliği sağlanmıştır. (Fotoğraf:40, Çizim:29)

Halının iç bordürü ise lacivert zeminde eş büyüklükte ve kırmızı ve bej renklerle tekrar edilen “göz” motifleriyle dolgun bir görünüme sahiptir. (Fotoğraf:41)

Bordürleri birbirlerinden ve orta zeminden ayıran siyah zeminli ince şeritlere yer verilmiş olup bu ince şeritlerin iç kısımları ise krem ve beyaz renkli “boncuk” dizisiyle bezemeli bir görünüme sahiptir. (Fotoğraf:42)

Halının göbek kısmında lacivert zemin üzerine siyah konturlarla çevrelenmiş “penç” ve geometrik “kademeli” desenlerle meydana getirilmiş bir düzen söz konusudur. Bu süslemeler halının orta kısmında enlemesine yedi sıra, boylamasına ise sekiz sıra olmak üzere toplam elli altı kere tekrarlanmıştır. Renk, düzen, ahenk, boyut ve dizilim açısından benzerlikler görülmektedir. (Fotoğraf:43, Çizim:30-31)

Halının hem genelinde hem de püskülünde olmak üzere sökümler ve yırtılmalar görülürken renklerinde de solmalar mevcuttur.

Fotoğraf 38: 3 nolu halı genel görünüm

Fotoğraf 39: Dış bordür

Fotoğraf 40: Enli
bordürdeki zencirek ve
penç motifleri

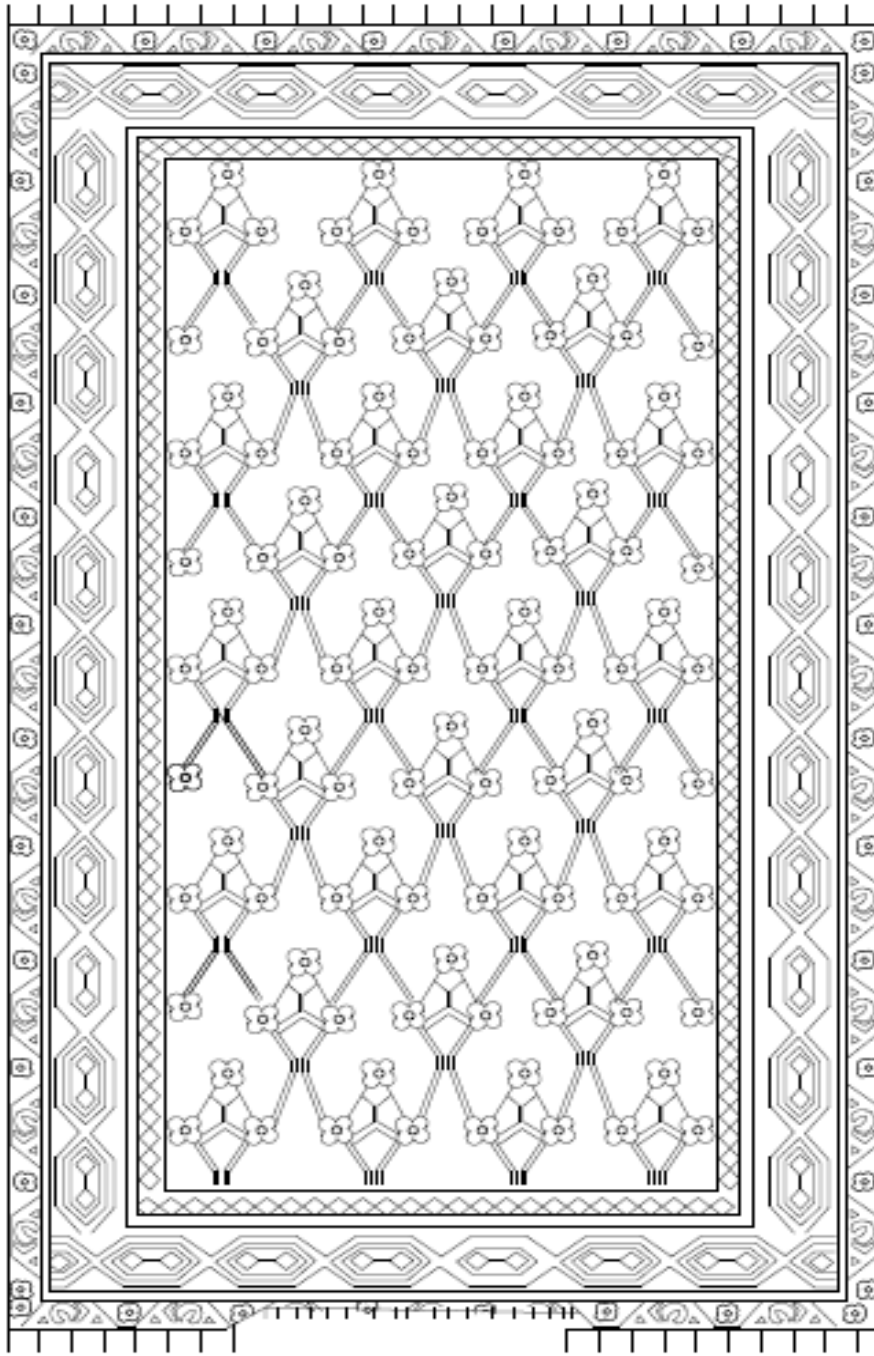
Fotoğraf 41: İç bordürdeki
göz motifleri

Fotoğraf 42: Bordürler arasındaki
ince şerit

Fotoğraf 43: Halının göbek kısmı

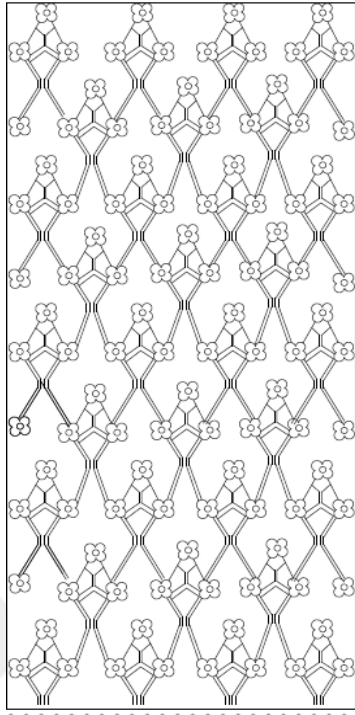
Çizim 26: 3 nolu halı çizimi

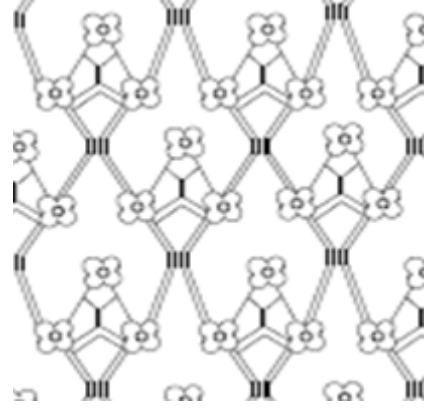
Çizim 27:
Dış
bordür
motifi

Çizim 28: Enli
bordürdeki
zencirek motifi

Çizim 29: Halının göbek
kısmı

Çizim 30: Halının göbek
kısmındaki desen

KATALOG NO: 4

FOTOĞRAF NO: 44-52

ÇİZİM NO: 31-36

ENVANTER NO: 1442

ESERİN ADI VE MADDESİ: Halı - Yün

MÜZEYE GELİŞ TARİHİ: 06.10.1973

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ: Mehmet NEUFELMENDİ'den satın alınmıştır.

MÜZEDEKİ YERİ: Atatürk Müzesi, Oturma Odası, Teşhir

ÖLÇÜLERİ: Boy-Uzunluk: 224 cm. / En-Genişlik: 147 cm.

BORDÜR ÖLÇÜLERİ: Dış Bordür: 7 cm. / Enli Bordür: 23 cm. / İç Bordür: 7 cm. / Bağımsız-En Dış İnce Bordür (Suyolu): 3 cm.

DEĞER TAKDİRİ: 2.500 Lira

KULLANILAN RENKLER: Kırmızı, Lacivert, Kahverengi, Sarı, Krem

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Halı, dikdörtgen forma sahip, çift mihraplı, göbekli, üç bordürden ibaret olup püsküllü bir görünüme sahiptir. (Foto:44, Çizim:32)

Halının kısa kenarlarında kırmızı zemin üzerine kahverengi konturlarla çevrelenmiş şeritlere yer verilirken bu şeritlerin iç kısımları sarı ile verilmiş “suyolu” motifiyle bezenmiştir. (Foto:45) Ayrıca “suyolu” motifinin yer aldığı şeritin her iki yanı lacivert zemin üzerine işlenmiş sarı renk “boncuk” dizisinin yer aldığı ince şeritlerle çevrelenmiştir.

Halının dış bordüründe kırmızı zemin üzerine sarı, lacivert ve kahverengi renk bitkisel motiflerinin iç içe geçmesi sonucu tekrarı sağlanacak şekilde meydana getirilmiş “gelin ağlatan” motifi, stilize bir şekilde tekrarlanarak işlenmiştir. (Foto:46, Çizim:33)

Halının lacivert zeminli enli bordürü diğer bordürlere oranla büyük olarak ele alınmıştır. Bordürdeki “kaplumbağa” motifleri dörder kez işlenmiştir. Motiflerin simetrik bir biçimde ters-düz olacak şekilde ele alındığı kompozisyonda, kaplumbağa motiflerindeki baş, gövde, ayak ve kuyruk kısımlarının natüralist bir biçimde işlendiği görülmektedir. Özellikle gövde kısımlarında stilize edilmiş bitkisel ve geometrik bezemelerin yoğun olduğu görülmektedir. Ayrıca motiflerin ayak kısımlarının birbirine olan bağlantılarında “çiçek”, “kıvrık dallar” ve “yaprak” motiflerine yer verildiği görülmektedir. (Foto:47, Çizim:34)

İç bordürün hem süsleme hem de renk kullanımı açısından dış bordürün tekrarıdır. (Foto:46, Çizim:33) İç bordür ile halının göbek kısmı arasında lacivert zemin üzerine işlenmiş sarı renk “boncuk” motiflerinin yer aldığı ince şerit bulunmaktadır.

Halının lacivert zemin üzerine kahverengi kademeli baklava dilimli olan madalyonu, halının uzun kenarlarına doğru “el” motifiyle sonlandırılmıştır. Madalyonun iç kısmı tamamıyla

simetrik olarak stilize edilmiş bitkisel ve geometrik motiflerle yoğun bir şekilde bezenmiştir. (Foto:48-49, Çizim:35-36)

Halının krem zemin üzerine işlenmiş orta kısmı dikey ve yatay olarak birbirinin simetriği olan “semaver” motifleriyle bezenmiştir. Semaverlerde kullanılan renkler genellikle kahverengi, lacivert ve kırmızı ağırlıklıdır. Semaver ayaklarının “koçboynuzu” motifine benzediği görülmektedir. Semaverin ayakları ile gövdesi arasında üçgen bir geçiş bölümü yer almaktadır. Bu bölümlerin orta kısımları geometrik bezemelidir. Gövdesinde ise “penç” motifi yer alırken bu motifin üzerinde birbirinden bağımsız ve simetrik olarak sırtları birbirine dönük natüralist bir şekilde lacivert ve kahverengi renklerle bezenmiş “ejder başı” motifleri işlenmiştir. Ejderlerin arasından yükselen semaverin üst kısmı yer almaktadır. (Foto:48, Çizim:32) Semaverin yanlarında stilize edilmiş bitkisel ve geometrik motiflerin yanı sıra küçük boyutlu simetrik “kuş” motiflerine de yer verilerek orta zeminin kompozisyon açısından zengin olması sağlanmıştır. (Foto:50-52)

Halının genelinde yırtılmalar, sökülmeler ve renk solmaları mevcuttur.

Fotoğraf 44: 4 nolu halı genel görünüm

Fotoğraf 45: Şeritlerdeki
suyolu motifi

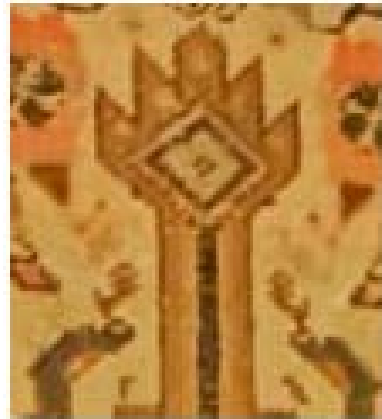
Fotoğraf 46: Gelin
ağlatan motifi

Fotoğraf 47: Kaplumbağa motifi

Fotoğraf 48: Madalyon

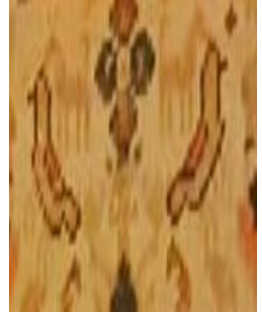
Fotoğraf 49: El motifi

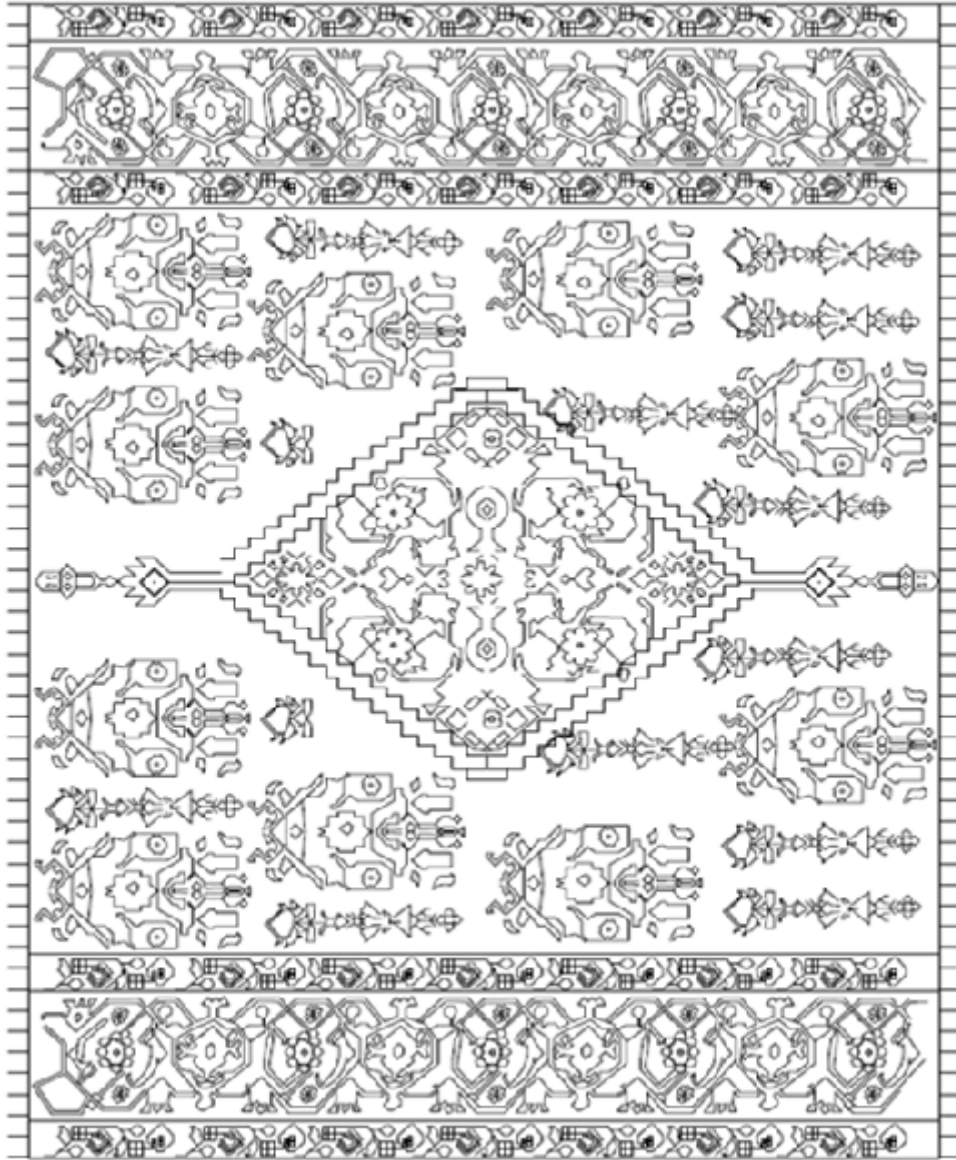
Fotoğraf 50: Halının zemini

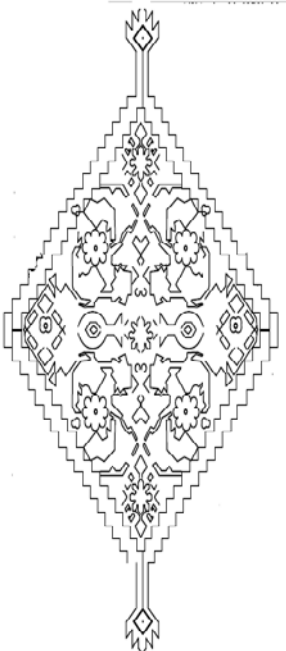
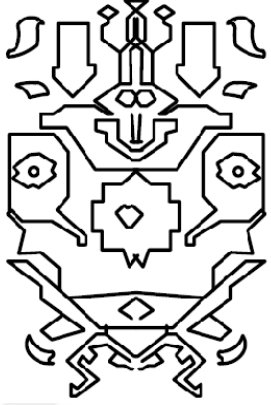
Fotoğraf 51: Semaver motifi

Fotoğraf 52: Kuş
motifi

Çizim 31: 4 nolu halı çizimi

	 Çizim 33: Kaplumbağa motifi	 Çizim 34: Madalyon	 Çizim 35: El motifi	 Çizim 36: Semaver motifi
---	---	---	--	--

KATALOG NO: 5

FOTOĞRAF NO: 53-58

ÇİZİM NO: 37-41

ENVANTER NO: 885

ESERİN ADI VE MADDESİ: Halı - Yün

MÜZEYE GELİŞ TARİHİ: 13.07.1971

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ: Mehmet BERBERCİOĞLU'ndan satın alınmıştır.

MÜZEDEKİ YERİ: Atatürk Müzesi, Yaver Yatak Odası, Teşhir

ÖLÇÜLERİ: Boy-Uzunluk: 180 cm. / En-Genişlik: 94,5 cm.

BORDÜR ÖLÇÜLERİ: Dış Bordür: 4 cm. / Enli Bordür: 12.5 cm. / İç Bordür: 4 cm.

DEĞER TAKDİRİ: 300.00 Lira

KULLANILAN RENKLER: Sarı, Kırmızı, Siyah, Yeşil, Mavi, Krem, Turkuaz, Kahverengi

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Halı, dikdörtgen forma sahip, çift mihraplı, göbekli, üç bordürden ibaret olup püsküllü bir görünüme sahiptir. (Fotoğraf:53, Çizim:39)

Halının dış bordürü siyah zemin üzerine krem, sarı ve kırmızı renklerin kullanıldığı ve penç motifi ile ince dallarla birbirine bağlanan yaprakların birbirlerine bağlanması sonucu tekrarı sağlanacak şekilde meydana getirilmiş “gelin ağlatan” motifi işlenmiştir. Bordür halıyı dört yönden kuşatmaktadır. (Fotoğraf:54, Çizim:40)

Eserin enli bordüründe turkuaz zemin üzerine eşit boyutta ve sarı, kırmızı, krem ve mavi renklerle meydana getirilen “tırtıklı çiçek” motifleri yer almaktadır. Tırtıklı çiçek motiflerinin simetrik olarak dörder yaprağa sahip oldukları ve bu yapraklardan diyagonal verilenlerde aynı renklerin kullanıldığı görülmektedir. Bu bordürün boyutu diğer bordürlerin üç katı büyüklüğünde yapıldığı dikkati çekmektedir. (Fotoğraf:55, Çizim:41) Enli bordür diğer bordürlerden ince şeritler aracılığıyla ayrılmıştır. Bu şeritler kırmızı ve siyah renk “suyolu” motifleriyle süslenmiş olup bu motiflerin aralarında ise krem renk kontur kullanılmıştır.

İç bordür halının göbeğini çevrelemekte olup hem süsleme hem de renk kullanımı açısından dış bordürün tekrarı bir kompozisyona sahiptir. (Fotoğraf:54, Çizim:40)

Halının göbeği yeşil zemin üzerine çift mihraplıdır. Mihrap nişleri kademeli bir görünüme sahip olup krem, siyah ve kırmızı renklerle verilmiştir. (Fotoğraf:56) Halının göbeği altıgen bir kompozisyona sahip olup bu altıgen kompozisyonlu kısım turkuaz zemin üzerine kahverengi renklerle meydana getirilmiş “göz” motifleriyle bezenmiştir ve ayrıca alttan ve üstten kırmızı renk ile verilmiş “çengel” motifleriyle sınırlanmıştır. (Fotoğraf:56, Çizim:42) Halının göbeğindeki nişleri ile baklava dilimli kısım arasında sarı, kırmızı, siyah ve kahverengi renklerle işlenmiş “akrep”, “penç”, “çiçek” ve “göz” motiflerine yer verilmiştir. (Fotoğraf:56-57)

Halının madalyon kısmı kırmızı zemin üzerine işlenmiş olup bu kısım dıştan siyah konturlarla meydana getirilmiş küçük kareler içerisine yerleştirilmiş beyaz “boncuk” dizisiyle bezenmiştir. Madalyonun kahverengi iç kısmının ise kırmızı zemin üzerine işlenmiş “pıtrak” motifleriyle bezenmiştir. Bu motifin etrafının da krem ve kahverengi ile meydana getirilmiş “göz” motifleriyle çevrelenerek kompozisyon zenginliği sağlanmıştır. (Fotoğraf:58, Çizim:43)

Halının köşelikleri yeşil zemin üzerine kırmızı, siyah, beyaz ve kahverengi ile meydana getirilmiş olan bitkisel ve geometrik süslemelerle bezenmiştir.

Halının sol yüzeyindeki dış bordürü, bordürler arası ince şeritleri ve enli bordürü günümüze ulaşmadığından sol kenarı kesik bir görünüme sahiptir. Ayrıca halının genelinde renk solması ve yıpranmalar görülmektedir. (Fotoğraf:53, Çizim:39)

Fotoğraf 53: 5 nolu halı genel görünüm

Fotoğraf 54: Dış ve iç bordürdeki gelin ağlatan motifi

Fotoğraf 55: Enli bordürdeki tırtıklı çiçek motifi

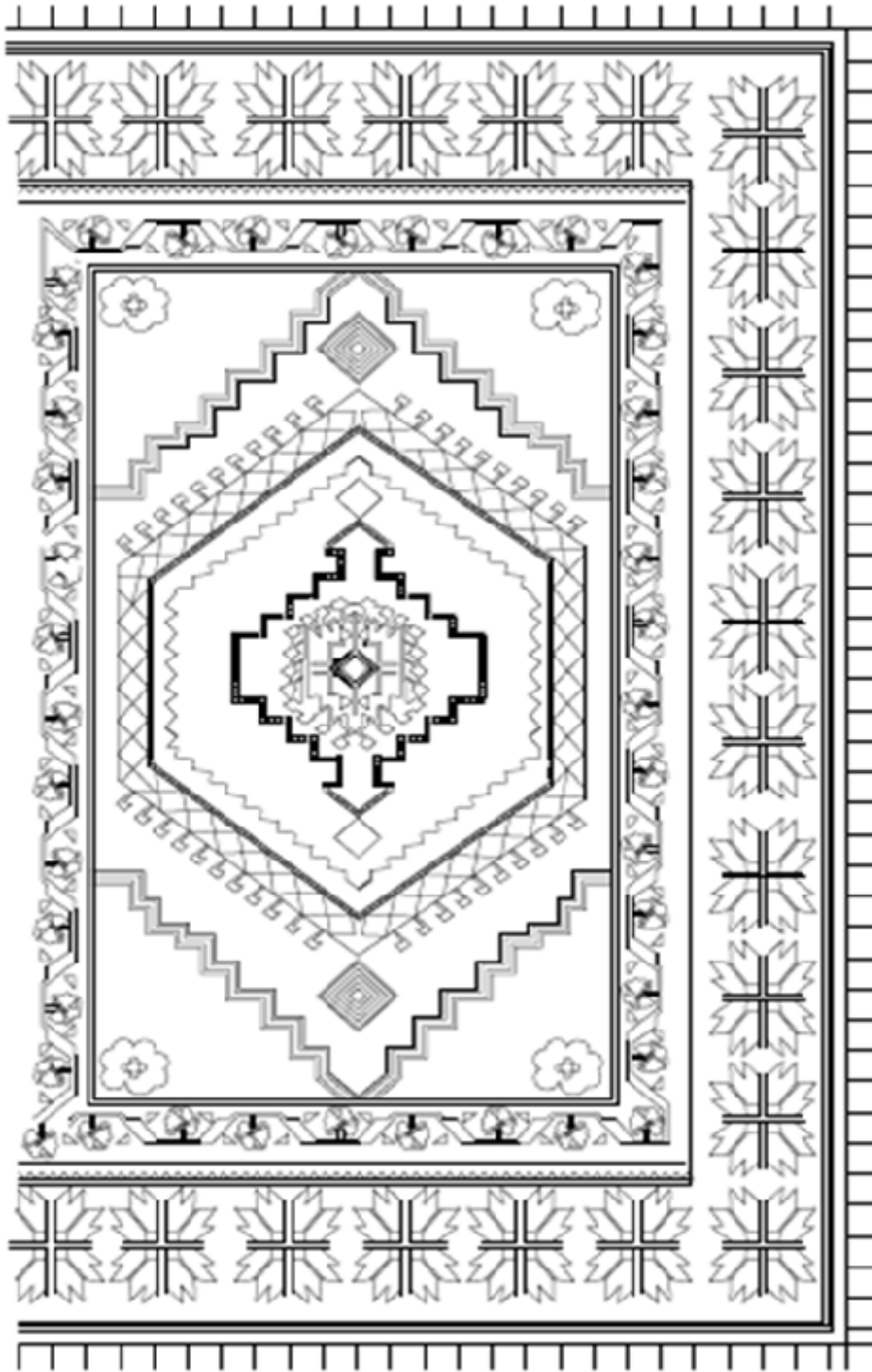
Fotoğraf 56: Çift mihraplı zemin

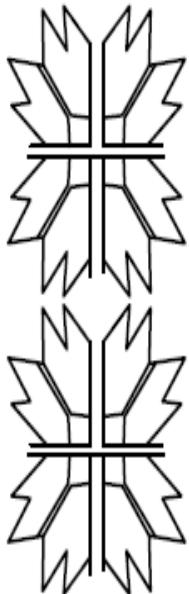
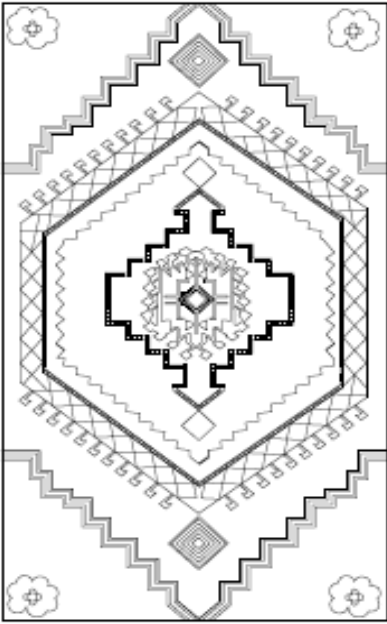
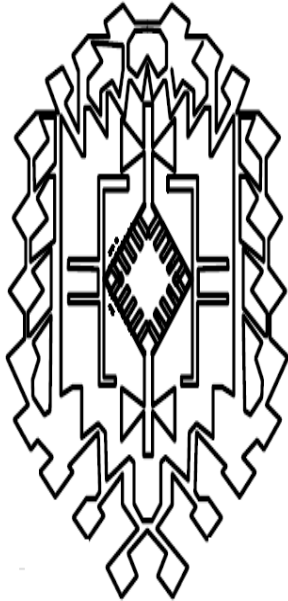
Fotoğraf 57: Akrep motifi

Fotoğraf 58: Pıtrak motifi

Çizim 37: 5 nolu halı çizimi

			
Çizim 38: Gelinağlatan motifi	Çizim 39: Tırtıklı çiçek motifi	Çizim 40: Halının göbek kısmı	Çizim 41: Pıtrak motifi

KATALOG NO: 6

FOTOĞRAF NO: 59-65

ÇİZİM NO: 42-48

ENVANTER NO: 1702

ESERİN ADI VE MADDESİ: Halı - Yün

MÜZEYE GELİŞ TARİHİ: 20.11.1974

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ: Seyfettin KİRAZ'dan satın alma.

MÜZEDEKİ YERİ: Atatürk Müzesi, Oturma Odası, Teşhir

ÖLÇÜLERİ: Boy-Uzunluk: 155 cm. / En-Genişlik: 72,5 cm.

BORDÜR ÖLÇÜLERİ: Dış Bordür: 6 cm. / İç Bordür: 3 cm.

DEĞER TAKDİRİ: 200 Lira

KULLANILAN RENKLER: Kırmızı, Sarı, Bej, Beyaz, Turkuaz, Turuncu

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Halı, dikdörtgen forma sahip, çift mihraplı, göbekli, iki bordürden ibaret olup püsküllü bir görünüme sahiptir. (Fotoğraf:59, Çizim:43)

Halının dış bordürü, iç bordüre oranla daha geniş tutulmuş olup bej zemin üzerine kırmızı, turkuaz, sarı ve turuncu renkler kullanılarak aynı boyuttaki “penç” motifleriyle bezenmiştir. Bordür halının tamamını çevrelemektedir. (Fotoğraf:60, Çizim:44)

Halının iç bordürü ise dış bordüre göre daha dar tutularak turkuaz zemin üzerine sarı, kırmızı ve turuncu renkler kullanılarak aynı boyuttaki “suyolu” motifleriyle süslenmiştir. Bordür halının orta kısmını kuşatmıştır. (Fotoğraf:61, Çizim:45)

Halının göbek kısmı kırmızı zemin üzerine iki mihraplı bir görünüme sahiptir. Ortasında turkuaz zemin üzerine yıldızvari bir çerçeveye çevrilmiş olan “madalyon” ile bezenmiş olup bu madalyonun ortasında ise dört yönlü motif süslemesi yer alırken bu süslemenin iç kısmında beyaz renk “çiçek” motifi yerleştirilmiştir. Bu çiçeğin etrafına simetrik olarak yerleştirilmiş stilize bitkisel ve geometrik motifler ile madalyonun iç kısmındaki kompozisyon zenginliği sağlanmıştır. (Fotoğraf:62, Çizim:46-47) Madalyon ile mihrap nişi arasında sarı zemin üzerine “göz” motifleri bezenmiştir. Ayrıca halının göbek kısmında iç bordüre bitişik olarak sarı zemin üzerine dört adet göz motifinin yarısı kadar işlendiği de görülmektedir. (Fotoğraf:63, Çizim:48)

Halının köşeliklerinde sarı ve turkuaz zeminde “koçboynuzu” ve “nazar-muska” motifleri kullanılarak kompozisyon zenginliği meydana getirilmiştir. (Fotoğraf:64, Çizim:49)

Halının renklerinde solmalar görülmektedir. Madalyonun alt kısmında yer alan “göz” motifi tahrip olmuş bir haldedir. Bordürün sol alt kısım yanı ise kesilmiş bir durumdadır. ((Fotoğraf:65)

Fotoğraf 59: 6 nolu halı genel görünüm

Fotoğraf 60: Dış
bordürdeki penç motifi

Fotoğraf 61: İç
bordürdeki su yolu
motifi

Fotoğraf 62: Madalyon

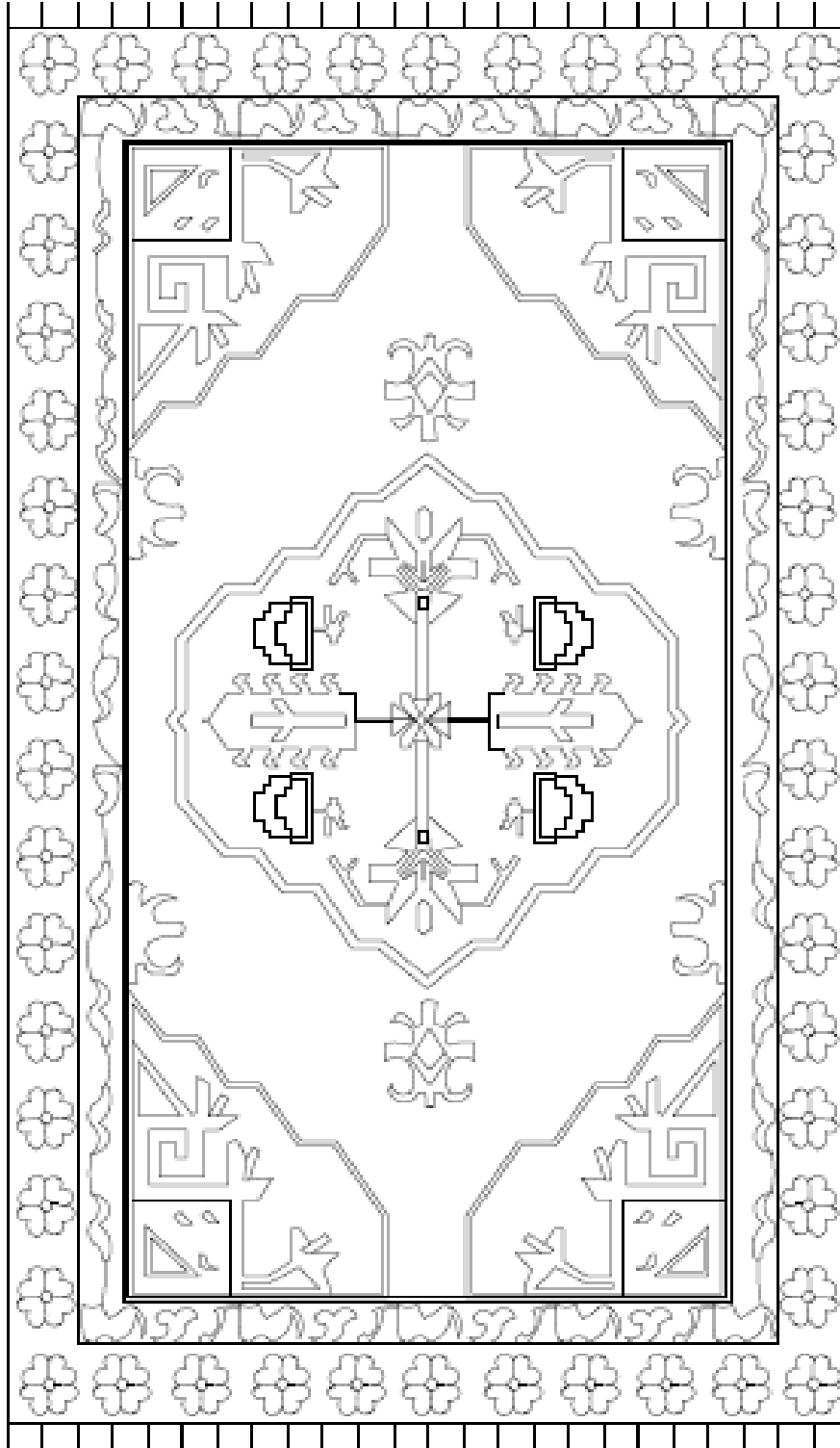
Fotoğraf 63: Göz motifi

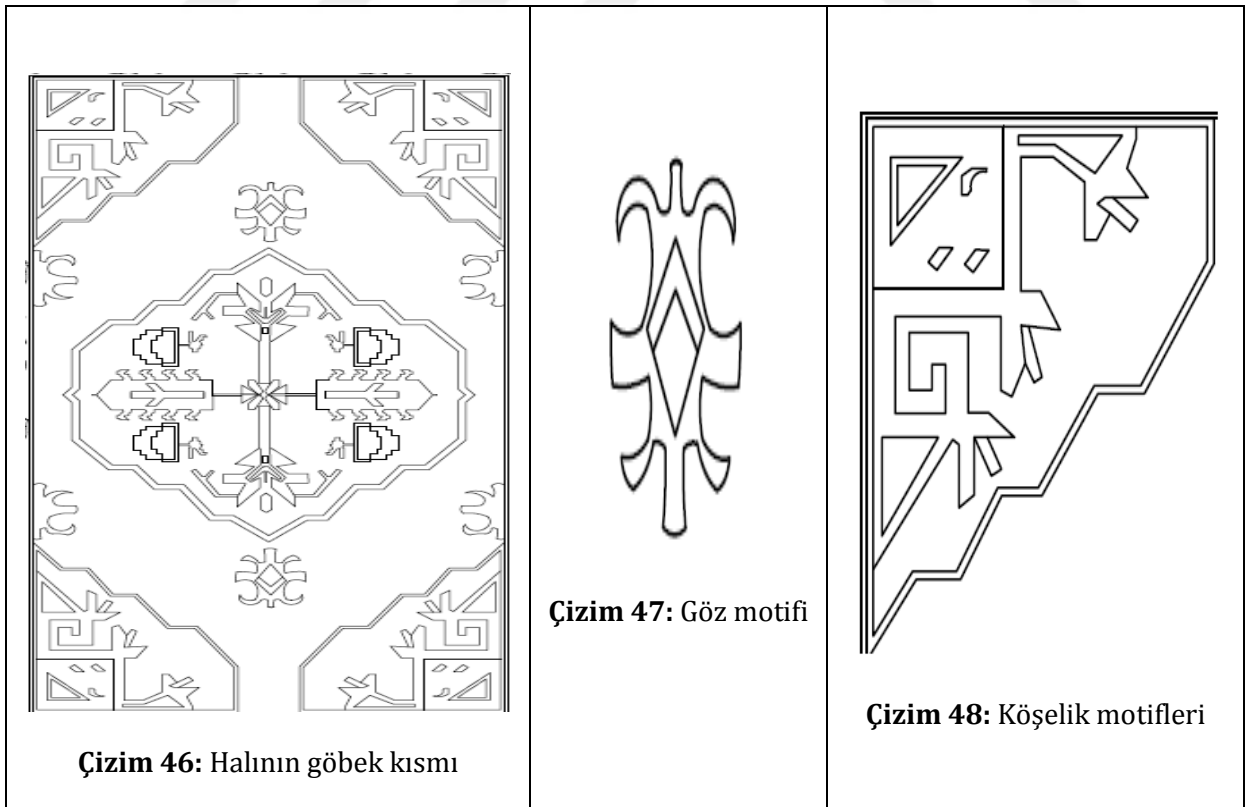
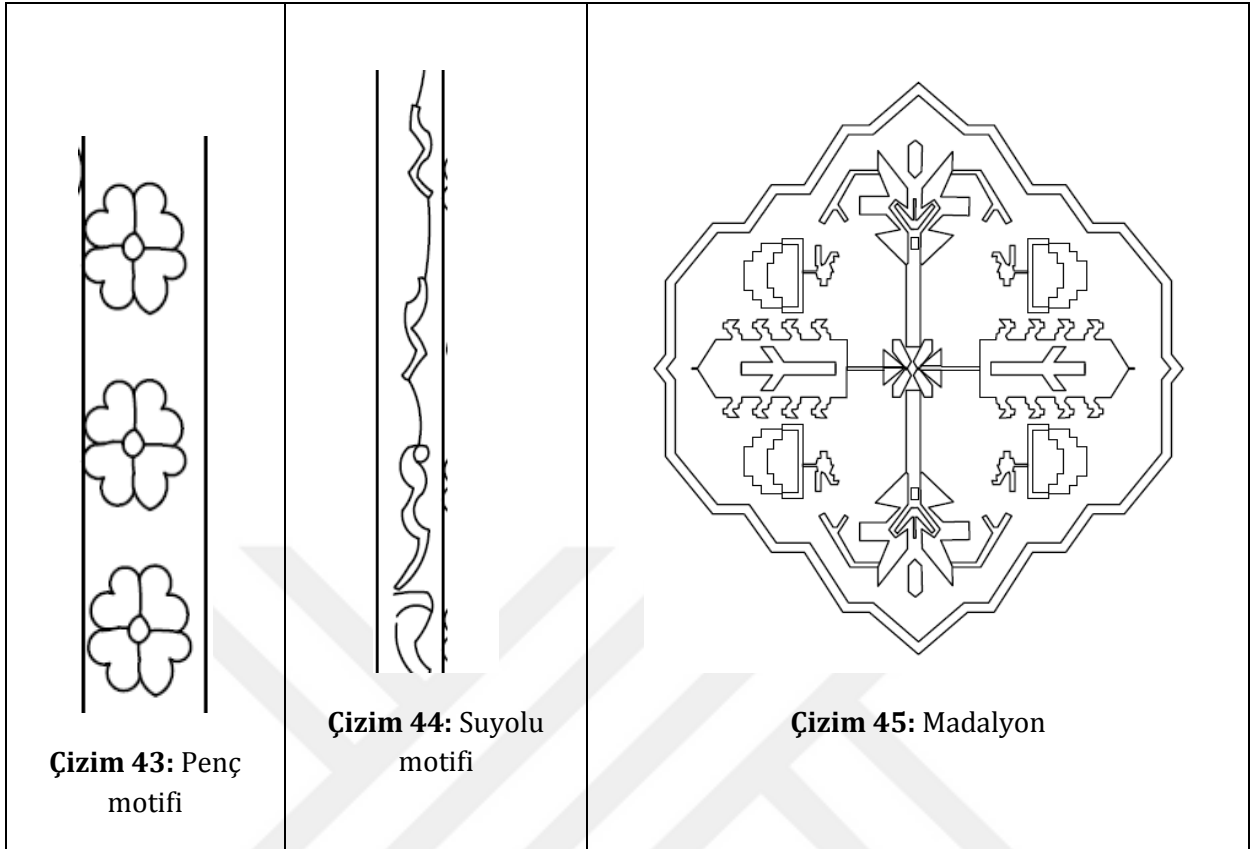
Fotoğraf 64: Köşelik
kısmındaki koçboynuzu ve
nazar-muska motifleri

Fotoğraf 65: Tahrip olmuş
göz motifi

Çizim 42: 6 nolu halı çizimi

KATALOG NO: 7

FOTOĞRAF NO: 66-73

ÇİZİM NO: 49-56

ENVANTER NO: 1705

ESERİN ADI VE MADDESİ: Halı - Yün

MÜZEYE GELİŞ TARİHİ: 20.11.1974

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ: Seyfettin KİRAZ'dan satın alma.

MÜZEDEKİ YERİ: Depoda

ÖLÇÜLERİ: Boy-Uzunluk: 183 cm. / En-Genişlik: 130 cm.

BORDÜR ÖLÇÜLERİ: Dış Bordür: 3 cm. / Enli Bordür: 12 cm. / İç Bordür: 3 cm.

DEĞER TAKDİRİ: 700 Lira

KULLANILAN RENKLER: Lacivert, Sarı, Mavi, Yeşil, Krem, Kırmızı, Beyaz, Kahverengi

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Halı, dikdörtgen forma sahip, üç bordürlü ve püsküllü olmakla birlikte hayvan, dağ, ırmak, mimari ve bitkisel motiflerinin bir arada bulunduğu figürlü bir düzenlemeye sahiptir. (Fotoğraf:66, Çizim:50)

Halının dış bordürü mavi zemin üzerine beyaz, kırmızı, yeşil ve kahverengi renkler kullanılarak tek dal üzerinde ters-düz bir biçimde işlenmiş “penç” motifleri ile benzer boyutta meydana getirilen “gelin ağlatan” motifleriyle bezenmiştir. Bordür halıyı dört yönden kuşatmaktadır. (Fotoğraf:67, Çizim:51)

Halının enli bordürü lacivert zemin üzerine beyaz, kırmızı, yeşil, kahverengi ve sarı renkler kullanılarak benzer boyutta “kuş”, “başak”, “tomurcuk” ve “penç” motifleri ile bezenmiştir. Enli bordürde natüralist bir biçimde işlenmiş karşılıklı iki kuş figürü görmektedir. Kuşların gövde kısımlarında beyaz ve mavi renkler hakimdir. Kanatlarında ise sarı ve mavi renklerin kullanıldığı figürlerin baş, göz ve gaga kısımlarındaki detaylar titizlikle verilmiştir. (Fotoğraf:68, Çizim:52)

Enli bordürdeki kuşlar arasında iki farklı kompozisyon işlenmiştir. Birinci kompozisyonda karşılıklı bakan iki kuşun arasında mavi zemin üzerine bir adet “tomurcuk” yer alırken bu motifin altından iki yana doğru uzanan köklerden çıkan “başak” motifinin yukarı doğru uzamış bir biçimde yerleştirildiği görülmektedir.

İkinci kompozisyonda ise yine karşılıklı duran iki kuşun arasında yeşil ve kahverengi bir vazodan çıkan bir adet “penç” motifi bezenmiş olup bu motiften de bağımsız bir şekilde işlenmiş bitkisel motiflere yer verilmiştir.

Halının iç bordürü hem süsleme hem de renk kullanımı açısından dış bordürün tekrarı bir kompozisyona sahiptir. (Fotoğraf:67, Çizim:51)

Halının zemini bölmelere ayrılmış olup her bölmenin iç kısımlarına ise birbirinden farklı doğa manzaraları, hayvan figürleri, bitkisel motifler ve mimari yapılar yerleştirilmiştir. (Fotoğraf:69, Çizim:53)

Halıyı aşağıdan yukarıya doğru incelediğimiz zaman bölmelere bitkisel olarak karanfil, yonca, ağaç, hayat ağacı, hurma ağacı, yaprak ve çiçek motifleri görülürken hayvan figürleri olarak geyik, kelebek, kurt, balık, kuğu ve tavus kuşu motifleri bezenmiş olup kompozisyon sağlanmıştır. (Fotoğraf:70, Çizim:54)

Orta kısmında ise bir ırmak yer almaktadır. Irmağın iç kısmında kuğu ve balık motifleri yer alırken etrafında ise ırmaktan su içen kuzular, koşan bir geyik ve öbek öbek bitkisel motifleri görmekteyiz. (Fotoğraf:71, Çizim:55) Irmağın üst kısmında yine çok sayıda bölmelere yer verilmiş olup bu bölmelerde gerek hayvan figürleri gerek bitkisel motifler görülmektedir.

Kurt-geyik mücadele sahnesi gerçekçi bir anlatımla işlenmiştir. Sarımtırak renkle işlenmiş geyik tasvirinin vücudu yan cepheden verilmiş olup koşar vaziyette olduğu görülmektedir. Arkasından ona doğru koşan kurttan hem korktuğundan hem de ondan canını kurtarmak istediğinden dolayı hayvanın can havliyle kaçmakta olduğu görülmektedir. (Fotoğraf:72, Çizim:56) Krem renkle işlenmiş kurt tasviri de yan cepheden verilmiştir. Güçlü bedeninin yanı sıra keskin kulakları ve uzun kuyruğu ile korkunç bir görünüme sahip olan kurdun, avlamak için peşinden koştuğu geyiği kaçırmamak ve ona yetişmek için adımlarını geyiğin ayaklarına göre çaprazlamasına vaziyette attığı görülmektedir. Avını kovalayan bir avcı görüntüsüne sahip olan kurtta, geyikteki korkunun aksine avına sahip olma hissini görebilmekteyiz.

Ayrıca sağ üstte görülen mimari yapı kare planlı, bir yapı çokgen gövdeli bir minaresiyle gösterilmektedir. Son olarak gökyüzü ve bulut tasvirleriyle sonlandırılan halının genelinde işlenen motif ve desenlerinde genel olarak doğa ve manzara tasvirleri yer alır. (Fotoğraf:73, Çizim:57)

Halının püskül ve bordür kısımlarında yıpranmalar, kesilmeler, renk solması ve bozulmalar mevcuttur.

Fotoğraf 66: 7 nolu halı genel görünüm

Fotoğraf 67: Dış ve iç bordürlerdeki gelin ağlatan motifi

Fotoğraf 68: Enli bordürdeki kuş, başak ve bitkisel motifler

Fotoğraf 69: Halının zemini

Fotoğraf 70: Halıdaki hayvan tasvirleri

Fotoğraf 71: Irmak ve etrafındaki hayvanlar

Fotoğraf 72: Kurt-geyik mücadelesi

Fotoğraf 73: Kent tasviri

Çizim 49: 7 nolu halı çizimi

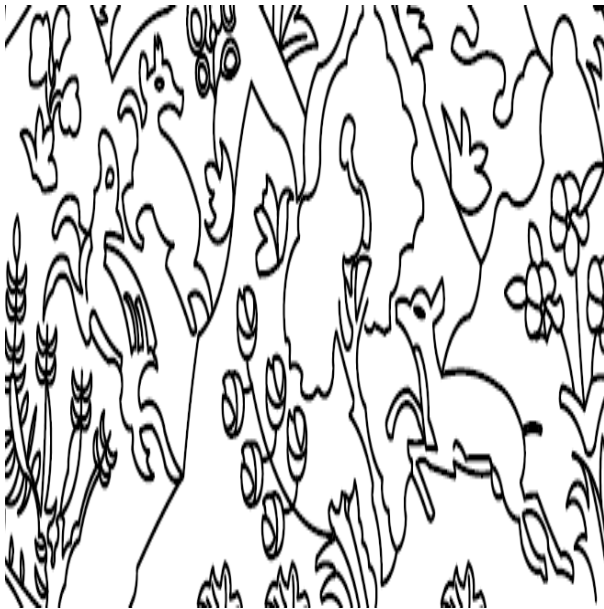
Çizim 50: Dış ve iç bordürlerdeki gelin ağlatan motifi

Çizim 51: Enli bordürdeki kuş, başak ve tomurcuk motifleri

Çizim 52: Halının zemin kısmı

Çizim 53: Halıdaki hayvan tasvirleri

Çizim 54: Halıdaki ırmak ve etrafındaki hayvan tasvirleri

Çizim 55: Kurt-geyik mücadelesi

Çizim 56: Kent tasviri

KATALOG NO: 8

FOTOĞRAF NO: 74-80

ÇİZİM NO: 57-60

ENVANTER NO: 1664

ESERİN ADI VE MADDESİ: Halı - Yün

MÜZEYE GELİŞ TARİHİ: 20.11.1974

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ: Seyfettin KİRAZ'dan satın alınmıştır.

MÜZEDEKİ YERİ: Atatürk Müzesi, Atatürk Yatak Odası, Teşhir

ÖLÇÜLERİ: Boy-Uzunluk: 182 cm. / En-Genişlik: 104 cm.

BORDÜR ÖLÇÜLERİ: Dış Bordür: 3 cm. / Enli Bordür: 10 cm. / İç Bordür: 3 cm.

DEĞER TAKDİRİ: 400 Lira

KULLANILAN RENKLER: Sarı, Kırmızı, Turuncu, Krem, Kahverengi

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Halı, dikdörtgen forma sahip, çift mihraplı, göbekli, üç bordürden ibaret olup püsküllü bir görünüme sahiptir. (Fotoğraf:74, Çizim:58)

Halıyı dört yönden kuşatan dış bordür sarı zemin üzerine kırmızı ve krem ile “suyolu” motifleriyle bezenmiştir. (Fotoğraf:75)

Halının enli bordürü kırmızı zemin üzerine eşit boyutta ve sarı, kırmızı, kahverengi ve krem renklerle meydana getirilen bir sıra “hatayı” ve bir sıra “yaprak” motiflerinin tekrarlanmasıyla meydana getirilmiş bitkisel bir düzenlemeye sahiptir. (Fotoğraf:76, Çizim:59)

İç bordür süsleme açısından dış bordürün tekrarıdır. Ancak iç bordür zemin renginin krem renk, dış bordür zemin renginin ise sarı renk olmasından dolayı iki bordür arasında farklılık görülmektedir. (Fotoğraf:77)

Halının göbek kısmı krem zemin üzerine sarı, kırmızı, kahverengi ve turuncu renklerin kullanıldığı bitkisel ve geometrik motiflerden meydana getirilmiş girift bir düzenlemeye sahiptir. Bu düzenleme içten yanlara doğru genişleyen bir görünüme sahip olup yanlardan stilize bitkisel ve ince dal motifleriyle sonlanırken iç kısmında ise ince dallarla asılı duran ve üzüm bağına benzeyen geometrik desenlerle süslenmiş bir görünüm kazanmıştır. Bu kompozisyonun alt kısmı üst kısmına oranla eksik bezenmiştir. Ayrıca kompozisyonunun her iki ucunda kırmızı renk “ok ucu” motiflerine yer verilmiştir. (Fotoğraf:78-79, Çizim:60)

Halının köşeliklerinde sarı, kırmızı, kahverengi ve turuncu renklerle meydana getirilmiş “s” kıvrımlı dallar ve o dalların ise köşeliğin orta kısmında birleşmesi sonucu meydana getirilen geometrik bir kompozisyon görülmektedir. (Fotoğraf:80, Çizim:61)

Halının göbek, püskül ve bordür kısımlarında yıpranmalar, yırtılmalar ve renk solmaları mevcuttur.

Fotoğraf 74: 8 nolu halı genel görünüm

Fotoğraf 75: Dış bordür

Fotoğraf 76: Enli bordür

Fotoğraf 77: İç bordür

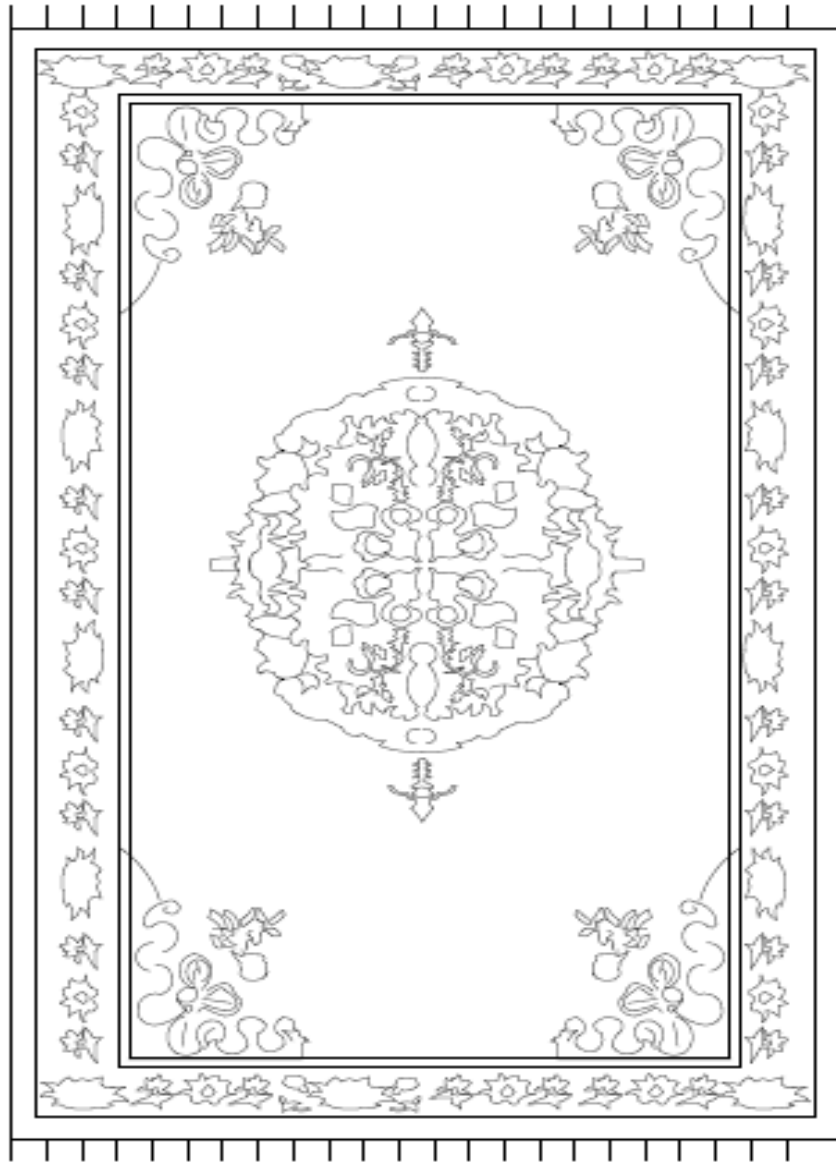
Fotoğraf 78: Göbek kısmı

Fotoğraf 79: Göbek kısmındaki ok ucu

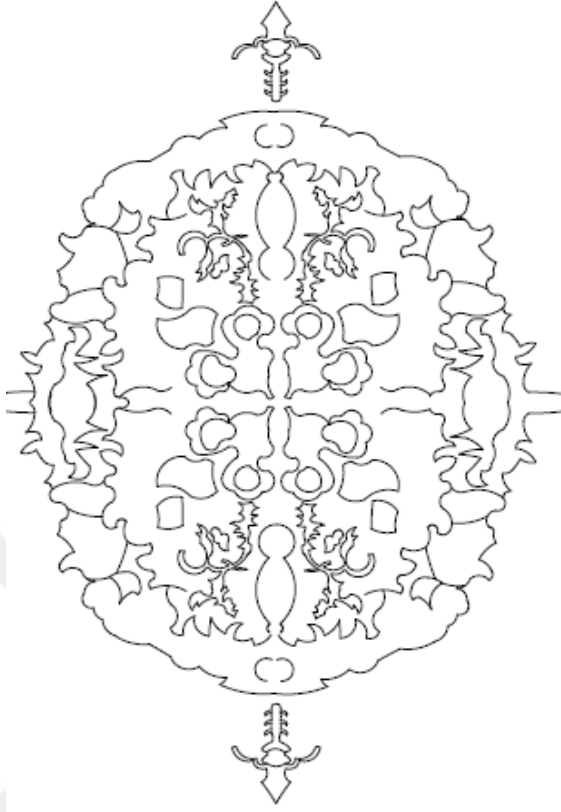
Fotoğraf 80: Köşelik kısmı

Çizim 57: 8 nolu halı izimi

Çizim 58:
Enli bordür
süslemesi

Çizim 59: Göbek kısmı

Çizim 60: Köşelik kısmı

KATALOG NO: 9

FOTOĞRAF NO: 81-84

ÇİZİM NO: 61-64

ENVANTER NO: 1666

ESERİN ADI VE MADDESİ: Halı - Yün

MÜZEYE GELİŞ TARİHİ: 20.11.1974

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ: Seyfettin KİRAZ'dan satın alınmıştır.

MÜZEDEKİ YERİ: Atatürk Müzesi, Atatürk Yatak Odası, Teşhir

ÖLÇÜLERİ: Boy-Uzunluk: 177 cm. / En-Genişlik: 99,5 cm.

BORDÜR ÖLÇÜLERİ: Dış Bordür: 2 cm. / Enli Bordür: 10 cm. / İç Bordür: 2 cm.

DEĞER TAKDİRİ: 400 Lira

KULLANILAN RENKLER: Kırmızı, Sarı, Kahverengi, Krem, Turuncu, Yeşil

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Halı, dikdörtgen forma sahip, çift mihraplı, göbekli, üç bordürden ibaret olup püsküllü bir görünüme sahiptir. (Fotoğraf:81, Çizim:62)

Halının dış bordürü kırmızı zemin üzerine krem renk “suyolu” motifleriyle bezenmiştir. Bordür halıyı dört yönden kuşatmaktadır.

Enli bordür krem zemin üzerine eşit boyutta ve ters-düz dizilimi uygulanarak sarı, kırmızı, turuncu ve kahverengi renklerle tekrarlanan kıvrık dalı bitkisel ve geometrik motiflerle süslenmiştir. (Fotoğraf:82, Çizim:63)

Halının göbek kısmını çevrelemekte olan iç bordür, süsleme açısından dış bordürün tekrarıdır. Ancak iç bordür zemin renginin krem renk, dış bordür zemin renginin ise kırmızı renk olmasından dolayı iki bordür arasında farklılık görülmektedir.

Halının göbek kısmı kırmızı zemin üzerine çift mihraplıdır. Dilimli palmeti andıran bu motifin merkezinde sekiz kollu yıldız motifi yerleştirilmiş olup bu yıldızın da ortasında “göz” motifleriyle dolgulandırılmıştır. Yıldız motifi dıştan kırmızı ve kahverengi konturlarla çevrelenirken palmeti andıran motifin etrafı ise beyaz renk “boncuk dizisi” ile çevrelenmiştir. Ayrıca “lale” motifleriyle sonlandırılarak kompozisyon zenginliği sağlanmıştır. (Fotoğraf:83, Çizim:64)

Halının köşeliklerinde kırmızı zemin üzerine kartuşlar yer alırken bu kartuşların içerisinde turuncu zemin üzerine dikdörtgen kısımların yer aldığı ve bu kısımların içerisinde ise krem renk “penç” motifleriyle meydana getirilmiş geometrik bezemeler yerleştirilmiştir. Bu kartuşların alt kısımlarında ise sarı zemin üzerine kırmızı konturlarla çevrelenmiş “göz” motiflerini görmektediriz. Bu durum halının göbek kısmında yer alan süslemeye benzerlik göstermektedir. (Fotoğraf:84, Çizim:65) Halının püskül ve bordür kısımlarında yıpranmalar, renk solması ve bozulmalar mevcuttur.

Fotoğraf 81: 9 nolu halı genel görünüm

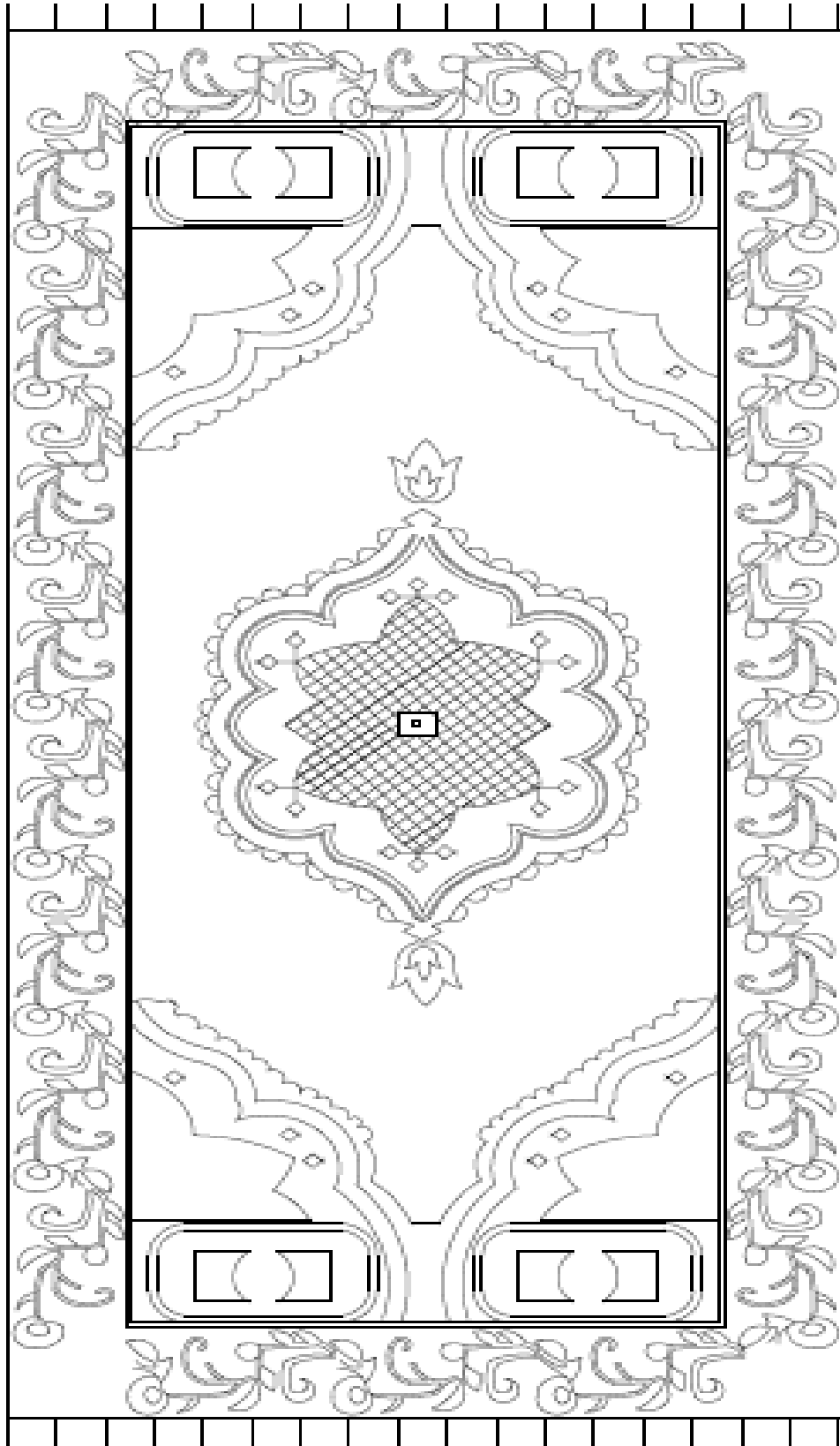
Fotoğraf 82:
Enli bordür

Fotoğraf 83: Göbek kısmı

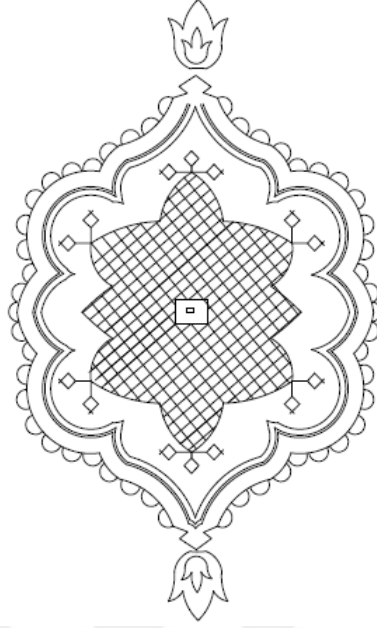
Fotoğraf 84: Köşelik kısmı

Çizim 61: 9 nolu halı çizimi

Çizim 62: Enli bordür

Çizim 63: Halının göbek kısmı

Çizim 64: Köşelik kısmı

KATALOG NO: 10

FOTOĞRAF NO: 85-90

ÇİZİM NO: 65-69

ENVANTER NO: 1563

ESERİN ADI VE MADDESİ: Kilim - Yün

MÜZEYE GELİŞ TARİHİ: 09.07.1974

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ: Mehmet NEUFELMENDİ'den satın alınmıştır.

MÜZEDEKİ YERİ: Depoda

ÖLÇÜLERİ: Boy-Uzunluk: 164 cm. / En-Genişlik: 112 cm.

BORDÜR ÖLÇÜLERİ: Bordür: 3.5 cm.

DEĞER TAKDİRİ: 3000 Lira

KULLANILAN RENKLER: Lacivert, Mavi, Kırmızı, Krem, Yeşil, Gri, Siyah

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Kilim, dikdörtgen forma sahip, göbekli, tek bordürden ibaret olup püsküllü bir görünüme sahiptir.

Kilimin bordürü mavi zemin üzerine krem, yeşil, kırmızı ve gri renk kullanılarak meydana getirilmiş “çiçek” motifleriyle bezenmiş olup yan kısımları ise kırmızı renk “tarak” motifiyle sonlandırılmıştır.

Kilimin lacivert zemini kırmızı, mavi, krem renkleri sonucu meydana getirilmiş “eli belinde” motifleriyle tamamen bezenmiştir.

Kilimin göbek kısmındaki çift mihrap kırmızı zemin üzerine etrafı krem, lacivert ve mavi renkleriyle meydana getirilmiş “tarak” motifleriyle çevrelenmiş bir görünüme sahip olup iki ucu ise “eli belinde” motifi ile sonlandırılmıştır.

Kilimin göbeğindeki çift mihrabının iç kısmı ise mavi zemin üzerine etrafı krem, kırmızı ve mavi renkleriyle meydana getirilmiş “tarak” motifleriyle çevrelenmiş bir görünüme sahiptir. Mihrabı iç kısmında ise kırmızı, mavi, krem renkleri kullanılarak “eli belinde” ve bezemesi tekrarlanmıştır. Ayrıca iki ucu ise “nazar-muska” motifleriyle sonlandırılmıştır.

Halının püskülünde yıpranmalar, renklerinde ise solmalar mevcuttur.

Fotoğraf 85: 10 nolu kilim genel görünüm

Fotoğraf 86:
Bordürdeki çiçek
motifi

Fotoğraf 87: Kilimin göbek kısmı

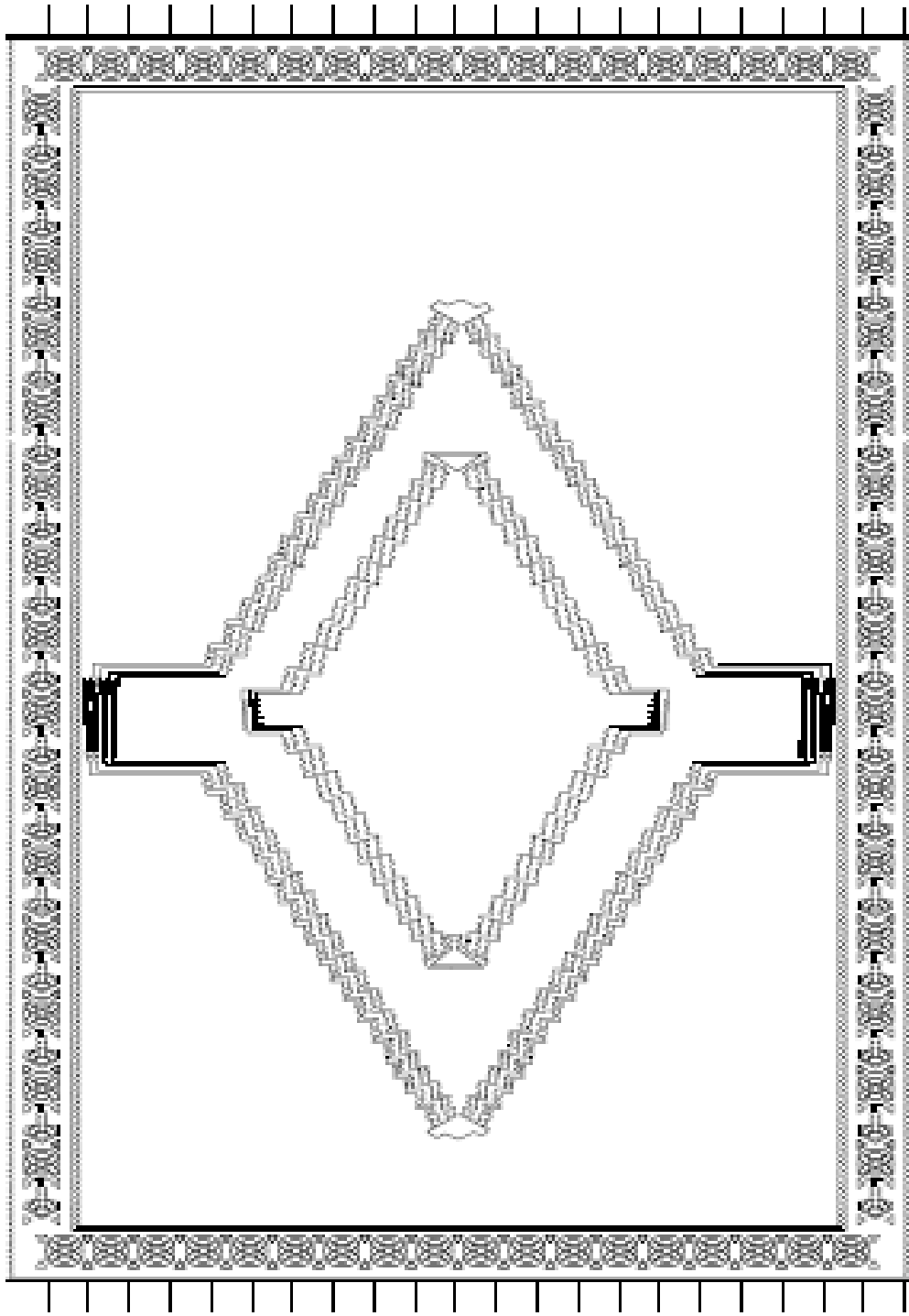
Fotoğraf 88: Kilimin göbek
kısmındaki eli belinde motifi

Fotoğraf 89: Kilimin göbek kısmındaki nazar-
muska motifi

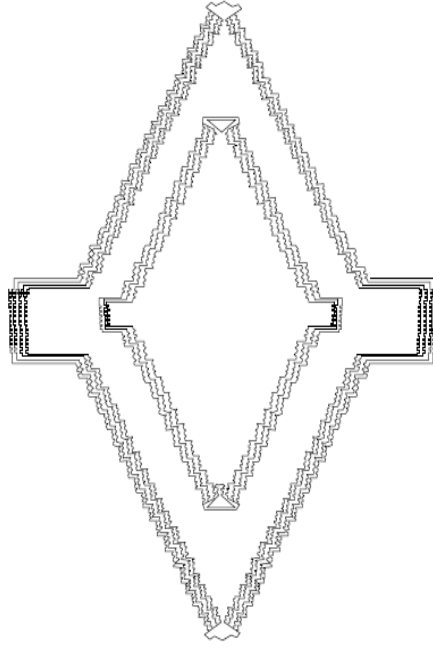
Fotoğraf 90: Kilimin göbek kısmındaki tarak
motifi

Çizim 65: 10 nolu kilim çizimi

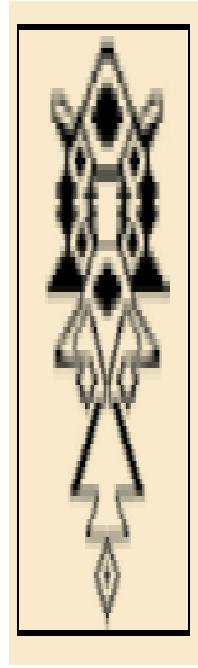
Çizim 66: Bordür deseni

Çizim 67: Halının göbek deseni

Çizim 68: Tarak motifi

Çizim 69: Eli belinde motifi (E. Taş'tan)

KATALOG NO: 11

FOTOĞRAF NO: 91-94

ÇİZİM NO: 70-73

ENVANTER NO: 1752

ESERİN ADI VE MADDESİ: Kilim - Yün

MÜZEYE GELİŞ TARİHİ: 16.12.1974

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ: Ali Kemal EFECAN'ndan satın alınmıştır.

MÜZEDEKİ YERİ: Depoda

ÖLÇÜLERİ: Boy-Uzunluk: 207 cm. / En-Genişlik: 136 cm.

BORDÜR ÖLÇÜLERİ: Dış Bordür: 4 cm. / Enli Bordür: 30 cm. / İç Bordür: 3 cm.

DEĞER TAKDİRİ: 700 Lira

KULLANILAN RENKLER: Kırmızı, Mavi, Turuncu, Siyah, Krem, Hardal sarısı

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Kilim dikdörtgen forma sahip, üç göbekli ve iki bordürden ibaret olup zemininde yatay bir şekilde dizilmiş “yıldız” motifleriyle bezenmiş bir görünüme sahiptir. Kilimin kısa kenarlarında siyah renkli püskül yer almaktadır. (Fotoğraf:91, Çizim:71)

Kilimin alttaki püskülü ile alttaki dış bordürü arasında siyah zemin üzerine sarı ve kırmızı renkli bir şerit işlenirken üstteki püskülü ile üstteki dış bordürü arasında ise krem zemin üzerine sarı ve kırmızı renkli bir şerit işlenmiştir.

Dış bordürlerde krem zemin üzerine kilimin genelinde kullanılmış mavi, kırmızı, turuncu, siyah, krem ve hardal sarısı renklerle meydana getirilen “koçboynuzu” motifleri işlenmiştir. (Fotoğraf:92, Çizim:72) Dış bordürler ile enli bordürler arasında kırmızı zeminli ince şeritler yerleştirilmiştir.

Enli bordürlerde ise yine kilimin genelinde kullanılmış renklerle meydana getirilmiş motif düzenlenmesi görülmektedir. Krem zemin üzerine kırmızı renkten meydana getirilmiş dört adet “yıldız” motifi işlenmiştir. Bu yıldızların ortasında krem, mavi, turuncu ve kırmızı renklerle meydana getirilmiş “nazar-muska” motifleri yer almaktadır. Ayrıca bu yıldızların hem arasında hem de alt ve üst kısımlarında birbirinden gerek boyut gerek renk bakımından farklılık gösteren “nazar-muska” motiflerine tekrar yer verilmiştir. (Fotoğraf:93, Çizim:73) Alt kısımdaki enli bordür ile kilimin ortası arasında kırmızı zemin üzerine mavi renk ince şerit işlenirken üst kısımdaki enli bordür ile kilimin arasında ise sarı zemin üzerine kırmızı renkli ince bir şeridin işlendiği görülmektedir.

Kilimin göbek kısmında krem, siyah, kırmızı ve hardal sarısı renklerle işlenmiş kademeli “yıldız” motifleri yer almaktadır. Alt ve üst yıldız motiflerinde aynı renkler kullanılırken ortadaki yıldız motifinde farklı renkler kullanılmıştır. (Fotoğraf:94, Çizim:74) Kilimin püskül ve dış bordürlerinde yıpranma, yırtılma ve sökûlmeler mevcuttur.

Fotoğraf 91: 11 nolu kilim genel görünüm

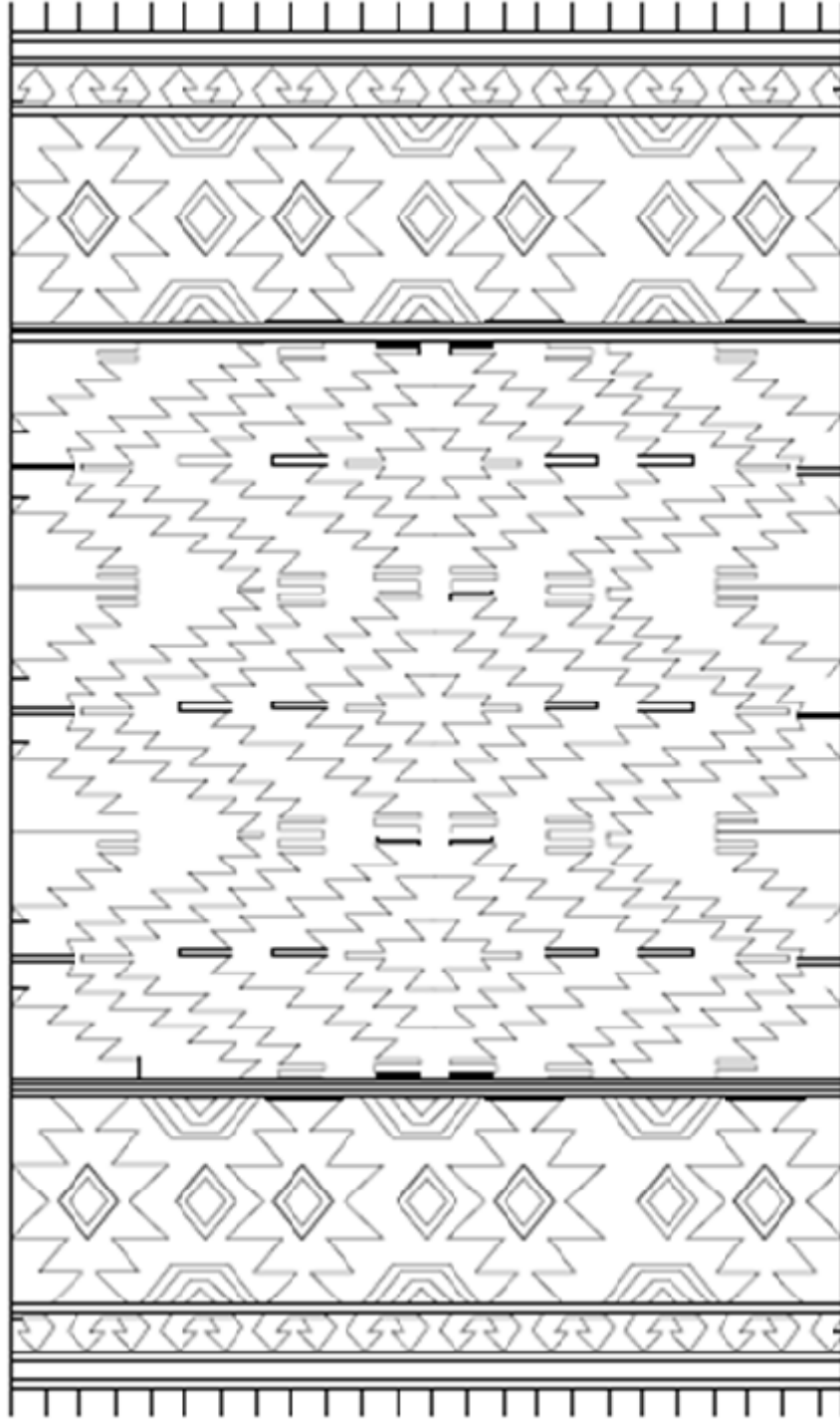
Fotoğraf 92: Dış bordür

Fotoğraf 93: Enli bordür

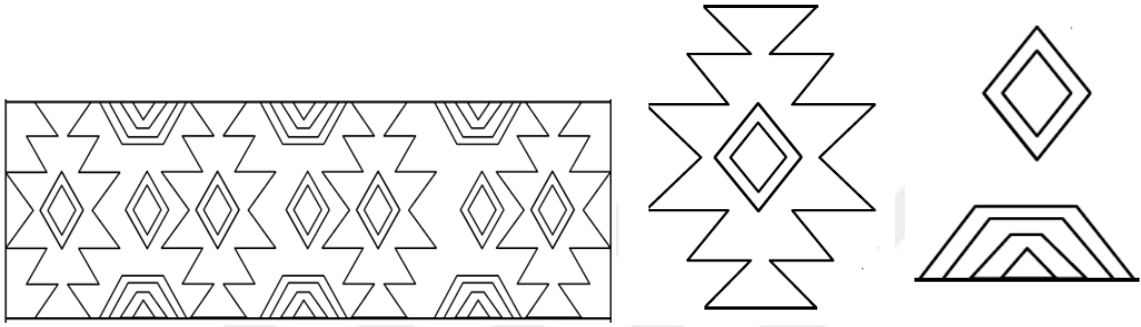
Fotoğraf 94: Kilimin göbek kısmı

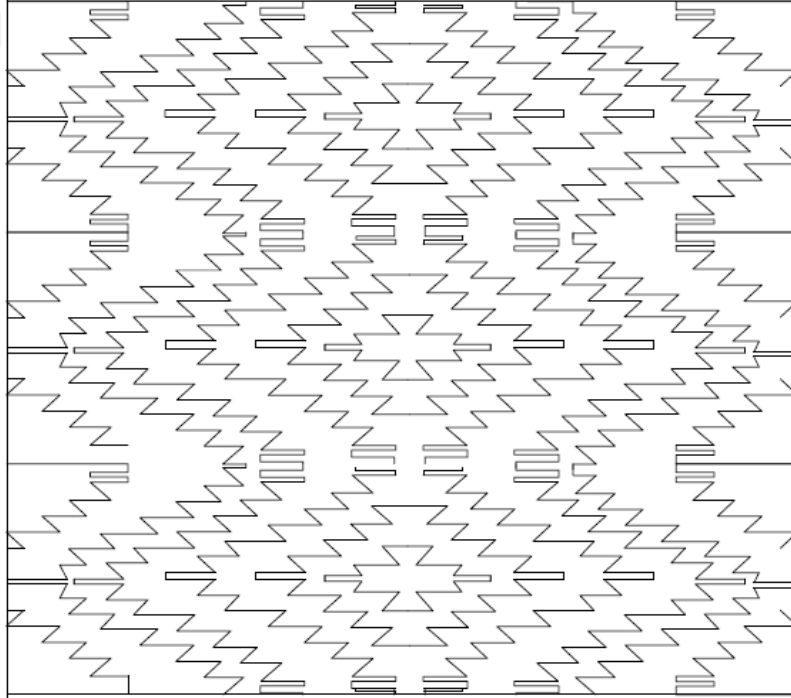
Çizim 70: 11 nolu kilim çizimi

Çizim 71: Dış bordür

Çizim 72: İç bordürdeki yıldız ve nazar-muska motifleri

Çizim 73: Kilimin göbek kısmı

KATALOG NO: 12

FOTOĞRAF NO: 95-99

ÇİZİM NO: 74-78

ENVANTER NO: 1491

ESERİN ADI VE MADDESİ: Seccade - Kıl

MÜZEYE GELİŞ TARİHİ: 21.04.1974

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ: Peykel YÜKSEL'den satın alınmıştır.

MÜZEDEKİ YERİ: Depoda

ÖLÇÜLERİ: Boy-Uzunluk: 1.60 cm. / En-Genişlik: 1.00 cm.

DEĞER TAKDİRİ: 1300.00 Lira

KULLANILAN RENKLER: Sarı, Kırmızı, Krem, Mavi, Mor, Yeşil

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Seccade, dikdörtgen forma sahip, tek mihraplı, tek bordürden ibaret olup püsküllü bir görünüme sahiptir. Eser "işlemeli seccade" olarak yapılmıştır. (Fotoğraf:95, Çizim:75)

Eserin göbek kısmını dört yönden çevreleyen bordürde, kırmızı, sarı, mor ve yeşil gibi birbirinden farklı renklerle meydana getirilmiş ve ince bir dal üzerinde yer alan "karanfil", "tomurcuk", "yaprak", "küpe çiçeği" gibi bitkisel motiflerin gerek iç içe geçmiş gerek sarmal bir şekilde işlendiği görülmektedir. (Fotoğraf:96, Çizim:76)

Seccadenin mihrabı iki sütunlu bir görünüme sahiptir. Sütunlar birbirinin tekrarı olup başlık, gövde ve kaideye sahiptir. Sütunların ortasında birer mor renkli "gül" rozetleri, rozetlerin alt ve üstlerinde ise "zencirek" motifleri görülmektedir. Sütunlar alttan kaide ile sonlandırılırken üstten ise birbirinin benzeri olan "s" kıvrımlı "tırtıklı yapraklarla" sonlandırılmıştır. Sütunlardan mihrap nişine geçişinde mavi renkli "boncuk" motiflerinin yer aldığı başlık kısmı görülmektedir. (Fotoğraf:97, Çizim:77)

Seccadenin süsleme bakımından en yoğun kısmı olan mihrap nişinin bitkisel motiflerle yoğun bir şekilde süslendiği görülmektedir. Bu kısımda yeşil, mavi, kırmızı ve mor renklerin hakim olduğu motiflerde başlıca "gül", "karanfil", "hatayi", "tırtıklı sarmal yaprak", "kılıç yaprak", "yıldız" ve "çiçek" örneklerinin iç içe güzel bir titizlikle tekrar yapıldığı görülmektedir. Bu motiflerin genellikle iç içe veya sarmal bir biçimde işlendiği görülürken renk, ahenk ve uyum bakımından da güzel bir uyum sağlandığı görülmektedir. Kullanılan renklerin canlılığı da göze çarpmaktadır. (Fotoğraf:98, Çizim:78) Ayrıca mihrap nişinin ortasında mor, mavi ve yeşil renklerle meydana getirilmiş sarkıt biçiminde işlenmiş "damla" motifine benzeyen kandili görülmektedir. "Zencirek" motifiyle askı düzeneğinin meydana getirildiği sarkıt kandilin "damla" motifine benzeyen kısmında ise bitkisel süslemelere yer verilmiştir. "Zencirek" motiflerinin bitiminde mor renkli püsküllerle kompozisyon zenginliği meydana getirilmiştir. (Fotoğraf:99, Çizim:79)

Seccadenin genelinde yıpranmalar, silinmeler, ayrılmalar ve yıpranmalar görülmektedir.

Fotoğraf 95: 12 nolu seccade genel görünüm

Fotoğraf 96: Bordür kısmı

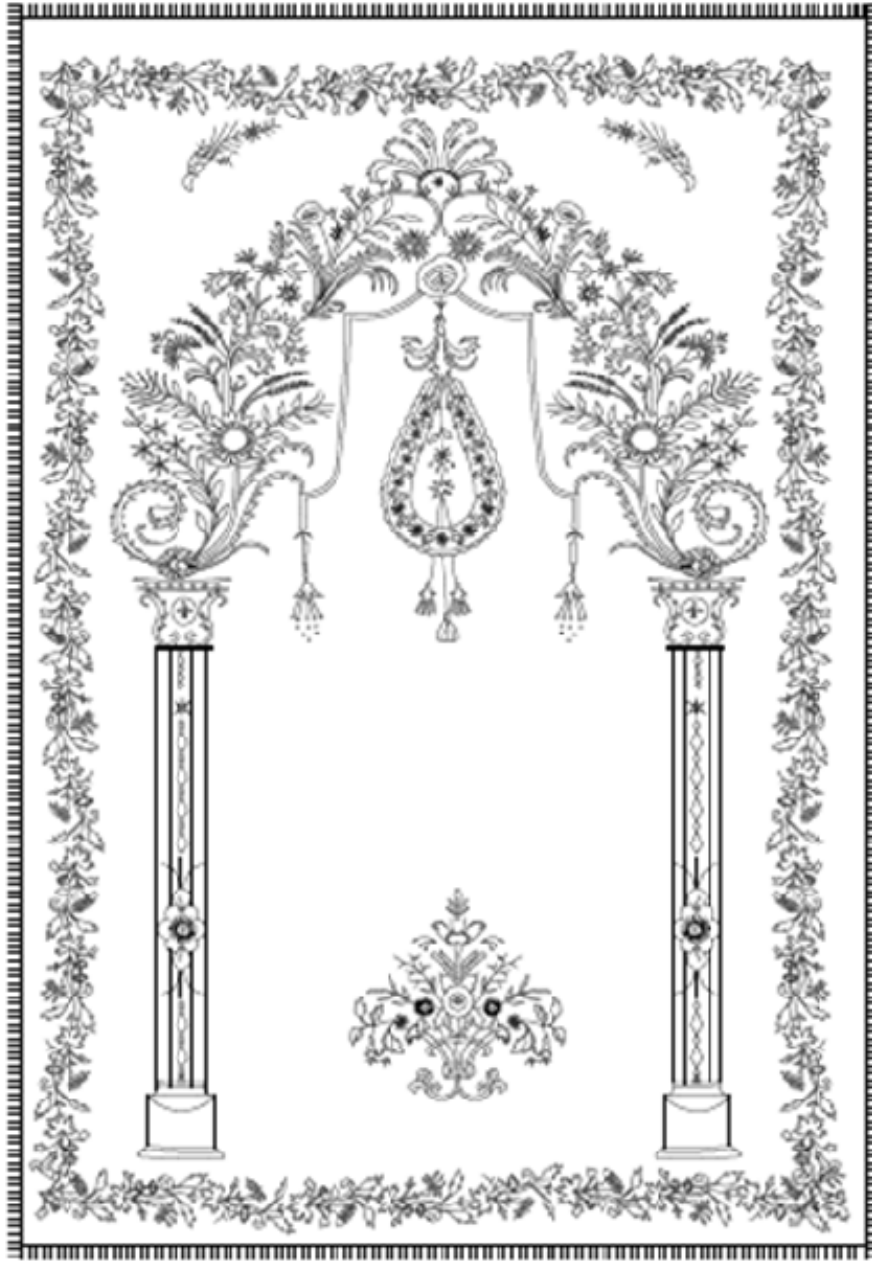
Fotoğraf 97: Sütun kısmı

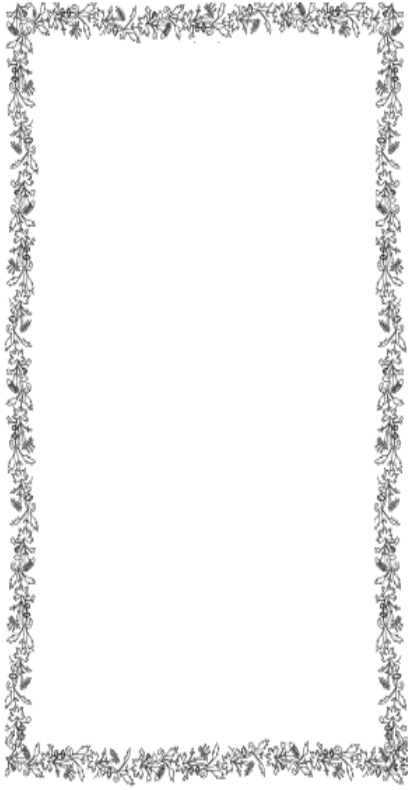
Fotoğraf 98: Mihrap nişi kısmı

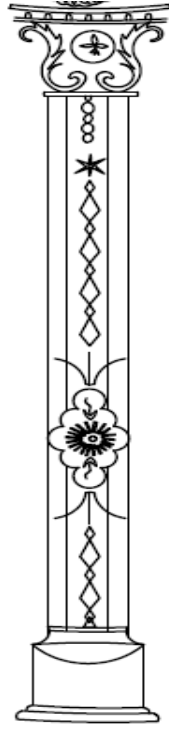
Fotoğraf 99: Kandil

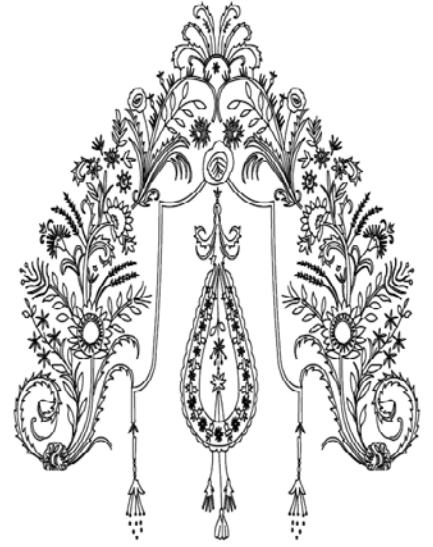
Çizim 74: 12 nolu seccade çizimi

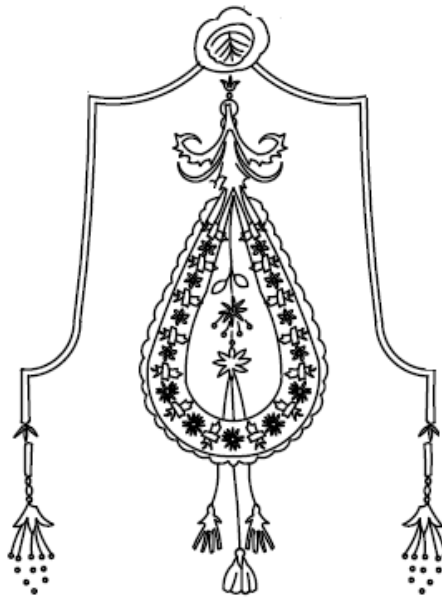
Çizim 75: Seccadenin stilize bitkisel çerçevesi

Çizim 76: Sütun detayı

Çizim 77: Stilize bitkisel süslemeli mihrap nişi

Çizim 78: Kandil

KATALOG NO: 13

FOTOĞRAF NO: 100-105

ÇİZİM NO: 79-81

ENVANTER NO: 1749

ESERİN ADI VE MADDESİ: Alaçuval - Yün

MÜZEYE GELİŞ TARİHİ: 16.12.1974

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ: Ali Kemal EFECAN'ndan satın alınmıştır.

MÜZEDEKİ YERİ: Depoda

ÖLÇÜLERİ: Boy-Uzunluk: 99 cm. / En-Genişlik: 60 cm.

BORDÜR ÖLÇÜLERİ: Bordür: 4 cm

DEĞER TAKDİRİ: 600 Lira

KULLANILAN RENKLER: Kırmızı, Mavi, Beyaz, Yeşil, Bordo, Sarı

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Bu örnek “alaçuval”¹⁷² olarak dokunmuş, dikdörtgen ve tek bordürden ibaret olup püsküllü bir görünüme sahiptir.

Alaçuvalın alt kısmı ile orta kısmı arasında mavi zemin üzerine eşit boyutlarda ve beyaz, kırmızı, bordo ve turuncu renklerle işlenmiş tek taraflı “ öksüz suyu”¹⁷³ motifler yan yana dizilerek süsleme meydana getirilmiştir.

Eserin orta kısmını çevreleyen beyaz konturlu bordür beyaz renk “boncuk” dizisiyle bezenmiştir. Bordür, her birinin sekizgen küçük madalyonlar içerisinde yer aldığı “penç” motiflerinin yer aldığı görülmektedir. Bordürdeki “penç” motiflerinin aralarına “boncuk” dizisi yerleştirilmiştir.

Eserin orta kısmı, her birisinin dört yönden beyaz renkli boncuk dizisiyle çevrelenen yirmi beş eş parçaya bölünmüş olup karelerin iç kısımları ise bordo, turuncu, sarı ve kırmızı renkli olarak bezenmiştir. Karelerin orta kısımlarında dıştan kademeli“göz” motifleriyle bezenmiş yer alırken bu göz motiflerinin köşelerinde ise beyaz renk “eli belinde” bezemeleri eklenerek kompozisyon zenginliği sağlanmıştır.

Alaçuvalın üst bordüründe bordo, sarı ve beyaz renk “öksüz suyu” motifleri yan yana dizilerek süsleme meydana getirilmiştir. Bu bordürde sarı renkli küçük boyutlu “s” kıvrımlı desenler işlendiği için alt kısımdaki bordürün süslemesinden farklı bir durum oluşmuştur.

¹⁷² Alaçuval: Nakış bakımından hem zengin hem de çok renkli olarak işlenen ve içerisinde giyecek eşyaların saklandığı çuvallara denir. Yörük kızlarının çeyizlerinde önemli bir parçasını oluşturan ala çuvallar yünden dokunmuş olup genellikle çadırların sağ köşesinde yer alırken üzerleri de açık bırakılmaktadır. (Hilmi Dulkadir; İçel’de Son Yörükler Sarıkeçeliler, İçel Valiliği Yayınları:3, Mersin, 1997, s.82)

¹⁷³ Eğer bir bordür halıyı (herhangi bir düz dokuma olabilir) dört yönden çevrelemiyorsa, bordürdeki suyu motifine “öksüz suyu” motifi denilmektedir. Konya-Obruk civarında bu tür örneklerle çokça rastlanılmaktadır. (Prof. Dr. F. Nalan Türkmen hocayla yapılan görüşmeden alıntıdır. 03.10.2021)

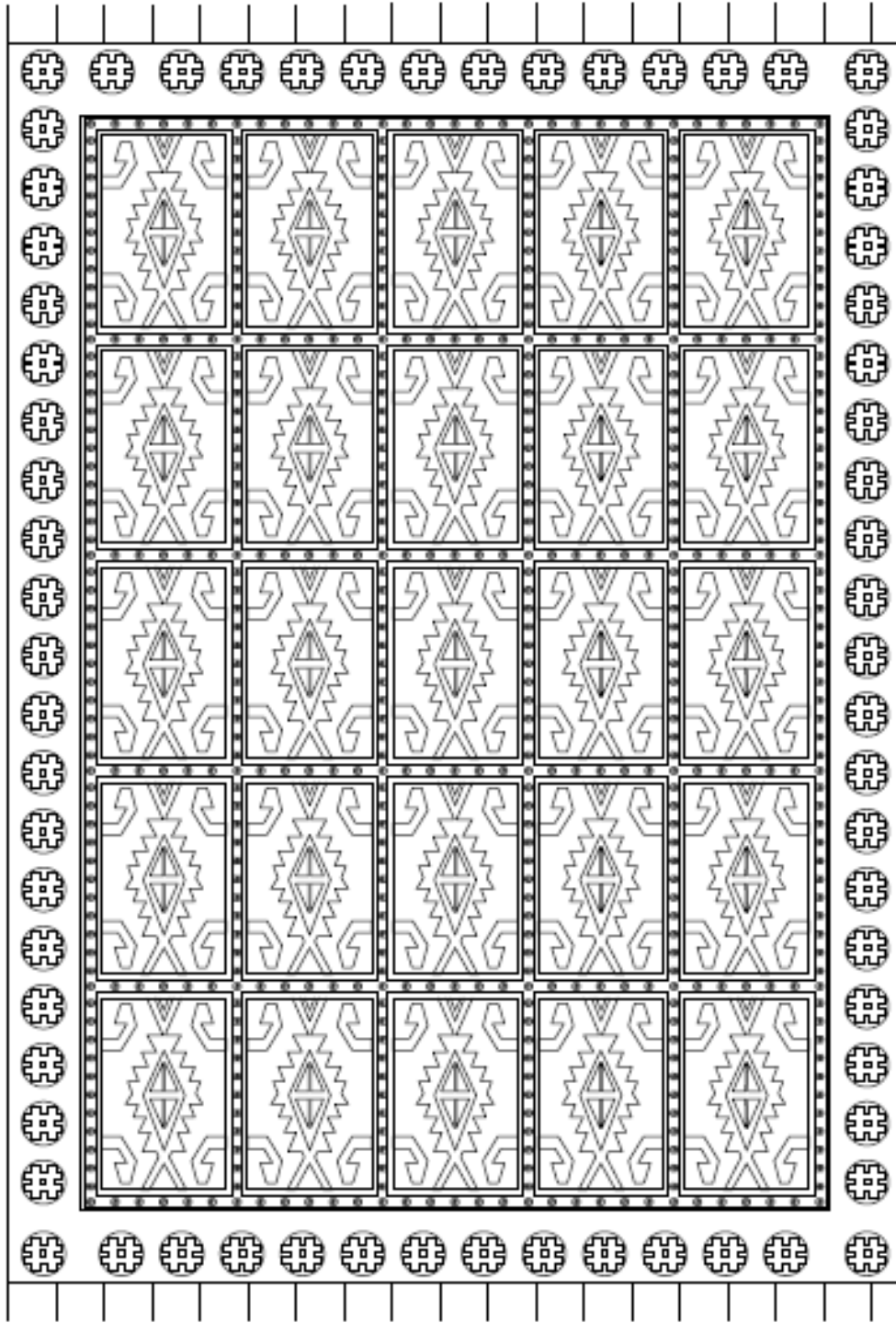
Alaçuvalın saēlam ve dayanıklı olabilmesi için kenar kısımları sarı-mavi ve bordo-mavi renklerinin i içe geçmesiyle elde edilmiş “sa örgüsü” ile dikilmiştir. Eserin st kısımlarında yırtılmalar, renklerinde ise solmalar mevcuttur.

Fotoğraf 100: 13 nolu alaçuval genel görünüm

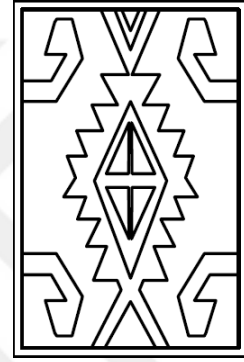
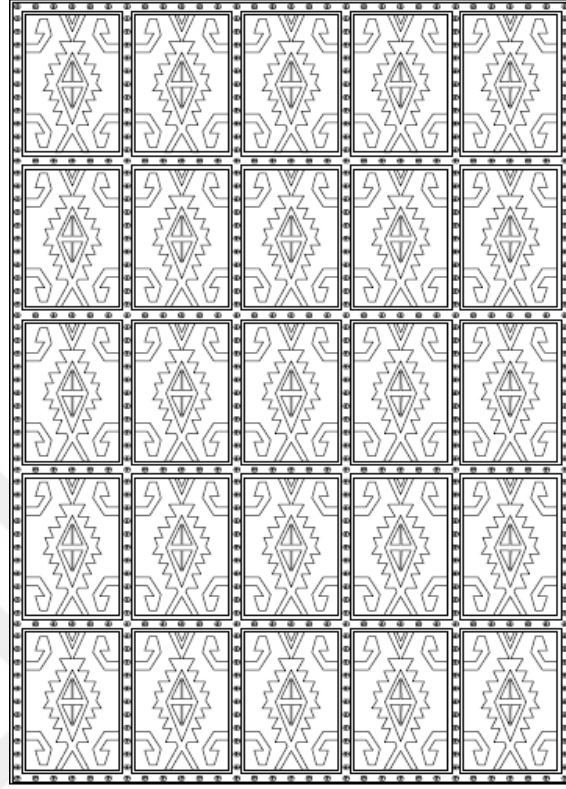
				
Fotoğraf 101: Öksüz suyolu	Fotoğraf 102: Boncuk dizisi	Fotoğraf 103: Bordürdeki penç motifleri	Fotoğraf 104: Orta kısım	Fotoğraf 105: Saç örgüsü

Çizim 79: 13 nolu alaçuval çizimi

Çizim 80:
Bordürdeki
penç
motifleri

Çizim 81: Orta kısım - göz ve koçboynuzu motifleri

KATALOG NO: 14

FOTOĞRAF NO: 106-111

ÇİZİM NO: 82-85

ENVANTER NO: 2780

ESERİN ADI VE MADDESİ: Yastık kılıfı - Yün

MÜZEYE GELİŞ TARİHİ: 23.10.2010

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ: Depodan, fazla eser.

MÜZEDEKİ YERİ: Depoda

ÖLÇÜLERİ: Boy-Uzunluk: 93 cm. / En-Genişlik: 55 cm.

DEĞER TAKDİRİ: 30 TL

KULLANILAN RENKLER: Kırmızı, Siyah, Turuncu, Hardal sarısı, Krem

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Bu örnek “yastık kılıfı” olarak dokunmuş olup eserin alt kısmı “ağız” olarak kullanılacağından dolayı açık dikilirken, üst kısmının ise tamamen kapalı bir şekilde dikilmiştir. (Fotoğraf:106, Çizim:83)

Eserin ağız kısmında püskülü yer alırken püskül ile orta kısmı arasında ise zemini kırmızı olan geniş bir bölüm yer almaktadır.

Alt kısım ile orta kısım arasında siyah zemin üzerinde krem ve kırmızı renklerle meydana getirilen “göz” motiflerinin bezendiği ince bir şerit bulunurken bu ince şerit eserin üst kısmında da tekrarlanmıştır. (Fotoğraf:107)

Kılıfın orta kısmında boyut olarak irili-ufaklı, tam-yarım ve renk olarak birbirinden farklı ele alınan “pıtrak” motifleriyle toplam yedi bölümlü kompozisyon meydana getirilmiştir. Alt ve üst bölümlerde pıtrak motifleri karşılıklı yarım işlenirken, bu iki bölüm arasındaki kompozisyonda tüm pıtrak motiflerinin tam boyut işlendiği ve bu tam boyutların aralarında ise yine yarım pıtrak motiflerinin işlendiği görülmektedir. Büyük boyutlu pıtrak motiflerinin etrafında “koçboynuzu” motifleri bezenmiş olup küçük ve yarım boyutlu pıtrak motiflerinde bu bezeme görülmemektedir. (Fotoğraf:108-110, Çizim:884-86)

Pıtrak motiflerini birbirinden ayırmak için yatay olarak siyah zeminli ince şeritler kullanılmıştır. Bu siyah ince şeritlerin alt ve üst kısımlarında turuncu renk “boncuk” dizisi işlenmiştir. Bu ince şerit eserin yedi ayrı bölümlerini birbirinden ayırmada kullanılan ara şerit görevi görmektedir.

Eserin orta kısmının üst tarafında pıtrak motiflerinin son bulmasından sonra siyah şerit kullanılmıştır. Bu şeridin benzeri alt kısımda ele alınmamıştır. Bu farklılık sonucu çuvalda simetrik ve benzerlik durumunun olmadığı göstermektedir.

Kılıfın üst kısmını orta kısımdan ayıran siyah ve kırmızı renk zeminli şeritler yer almaktadır.

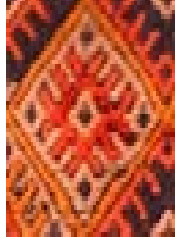
Kılıfın sağlam ve dayanıklı olabilmesi için kenar kısımları krem ve turuncu renklerle meydana getirilen “saç örgüsü” kısmı eklenmiştir. (Fotoğraf:111)

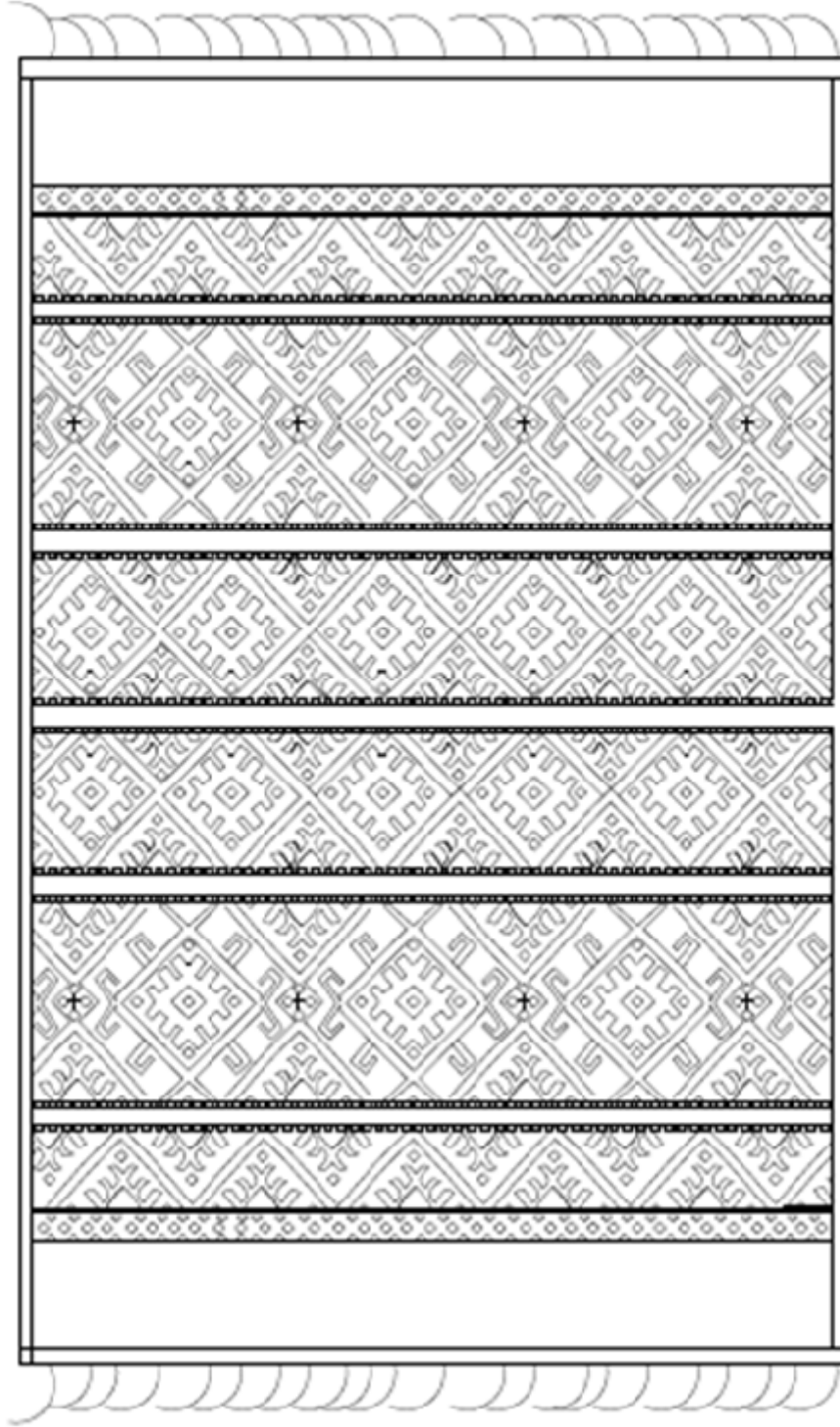
Kılıfın ağız, saç örgüsü ve orta kısmında sökûlmeler ve yırtılmalar görûlmektedir. Ayrıca ağız kısmında tahrip olan bölûme bakıldığında iç kısmının düz dokunduğı anlaşılmaktadır.

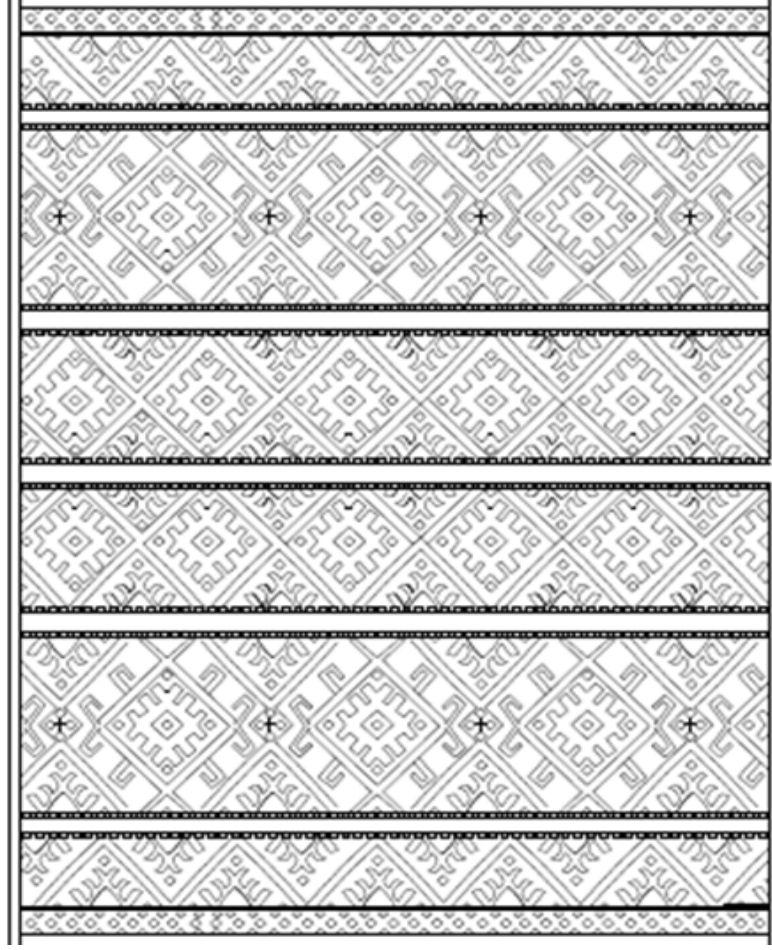

Fotoğraf 106: 14 nolu yastık kılıfı genel görünüm

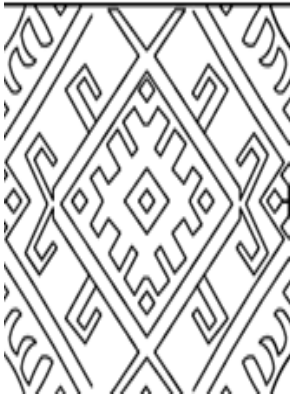
				
Fotoğraf 107: Göz motifi	Fotoğraf 108: Orta kısım	Fotoğraf 109: Koçboynuzlu pıtrak	Fotoğraf 110: sade pıtrak	Fotoğraf 111: Saç örgüsü

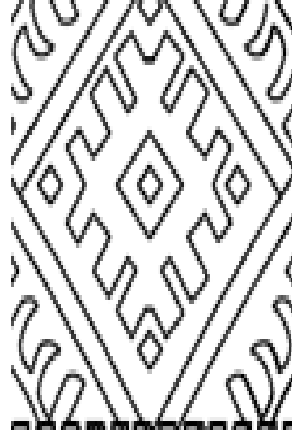
Çizim 82: 14 nolu yastık kılıfı çizimi

Çizim 83: Orta kısım

Çizim 84: Koçboynuzlu pıtrak

Çizim 85: Sade pıtrak

KATALOG NO: 15

FOTOĞRAF NO: 112-116

ÇİZİM NO: 86-90

ENVANTER NO: 2848

ESERİN ADI VE MADDESİ: Keçe - Kıl

MÜZEYE GELİŞ TARİHİ: 10.03.2017

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ: Satın Alma

MÜZEDEKİ YERİ: Depo fazlası

ÖLÇÜLERİ: Boy-Uzunluk: 312 cm. / En-Genişlik: 126 cm.

DEĞER TAKDİRİ: 0,01 TL

KULLANILAN RENKLER: Koyu kahverengi, Kırmızı, Beyaz

MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ: Bu örnek “keçe” olarak dokusuz yüzey olup dikdörtgen ve tek bordürlü bir görünüme sahiptir. (Fotoğraf:112, Çizim:87)

Keçenin tek bordürü “suyolu” motifiyle bezenmiştir. Keçenin göbek kısmını dört yönden kuşatan bu bordürün tamamında beyaz renk kullanılmıştır. (Fotoğraf:113, Çizim:88)

Koyu kahverengi kıl malzemeden yapılmış keçenin orta kısmında beyaz renkli “çok kollu yıldız” motifi yer alırken bu motifin ortası kırmızı renkle bezenmiştir. (Fotoğraf:114, Çizim:89) Bu çok kollu yıldız motifin alt ve üst kısımlarında simetrik bir biçimde işlenmiş kırmızı ve beyaz renkli bezemelere yer verildiği görülmektedir. Bu bezemelerdeki kompozisyonun beyaz ve kırmızı renklerle meydana getirilen iki sütun arasındaki bölümlerde “vazo” şekline benzetildiği ve bu vazodan da “s” kıvrımlı yapraklarının yukarıya doğru uzandığı bir biçimde yapıldığı görülür. (Fotoğraf:115, Çizim:90)

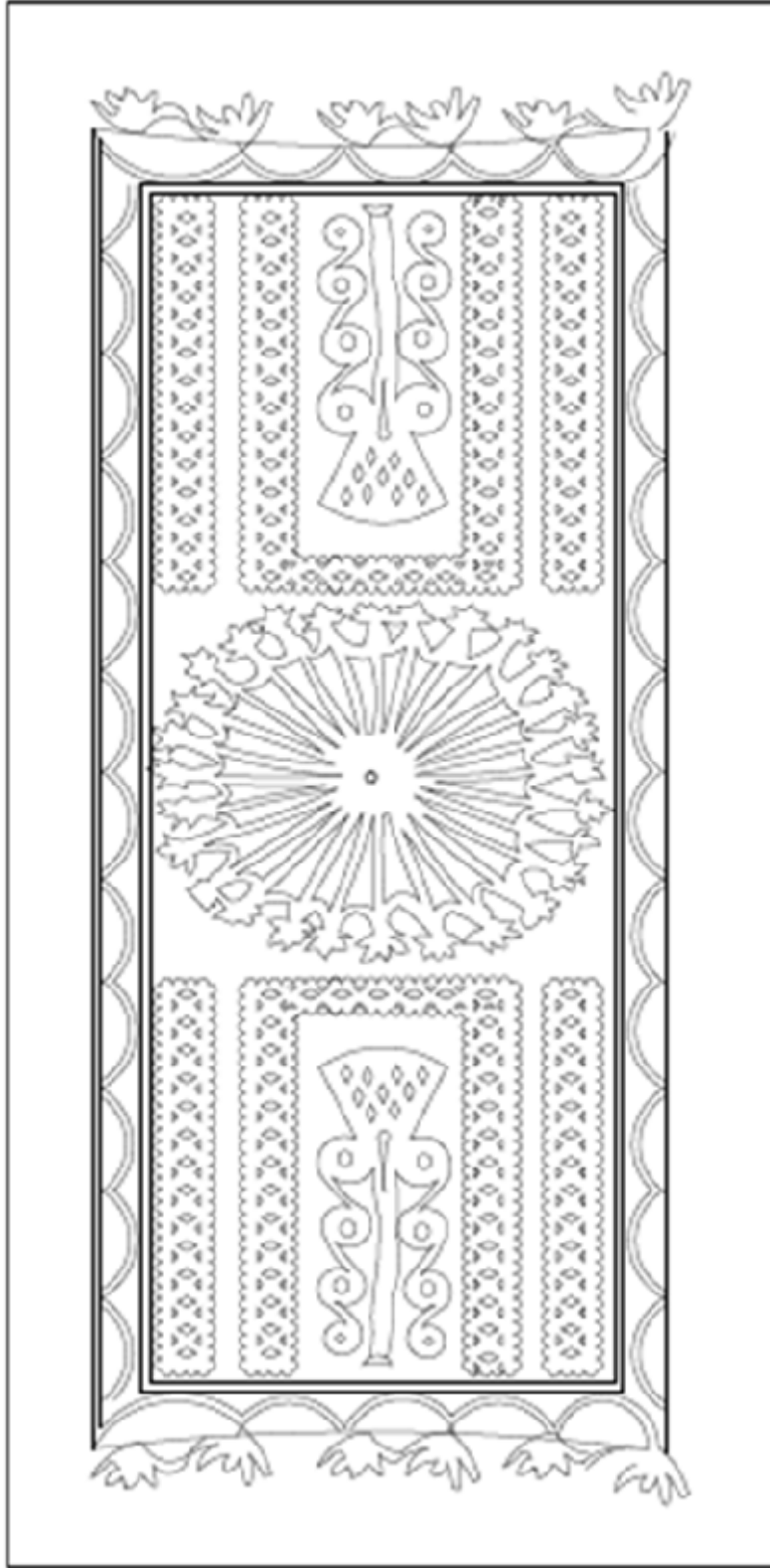
Keçe bordürünün alt ve üst kısımlarında beyaz renk püsküller kullanılarak kompozisyon zenginliği meydana getirilmiştir. (Fotoğraf:116, Çizim:91)

Keçenin sol üst kısmı kesik olup genel olarak yıpranmalar, bozulmalar ve renginde solmalar mevcuttur.

Fotoğraf 112: 15 nolu keçe genel görünüm

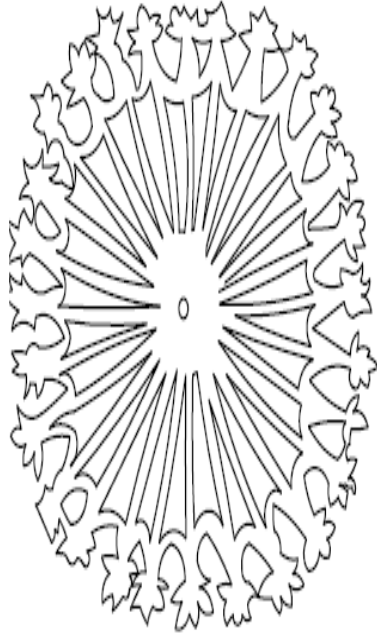
	 Fotoğraf 114: Çok kollu yıldız	 Fotoğraf 115: Vazoya benzeyen motif	 Fotoğraf 116: Püskül
Fotoğraf 113: Suyolu motifi			

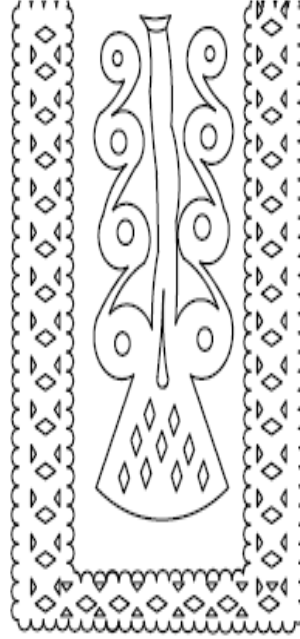
Çizim 86: 15 nolu keçe çizimi

Çizim 87:
Suyolu
motifi

Çizim 88: Çok kollu yıldız motifi

Çizim 89: Vazoya benzeyen motif

Çizim 90:
Püskül

8. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

“Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi’ndeki Dokumalar (Halı, Kilim, Seccade, Alaçuval, Yastık Kılıfı ve Keçe)” adlı çalışmamızda gerek müzenin deposunda gerek müzeye bağlı bir birim olan Atatürk Evi Müzesi’nde sergilenen halı ve diğer düz dokumalar incelenmiştir.

Çalışmamıza konu edilen toplam halı ve diğer düz dokumaların sayısı 15’tir. Bunlardan 9 adedi halı, 2 adedi kilim, 1 adedi seccade, 1 adedi ala çuval, 1 adedi yastık kılıfı ve 1 adedi de keçedir.

İncelen bu eserler Malzeme, Kullanılan Renkler, Dokuma Teknikleri (Düğüm), Kompozisyon ve Desen Özellikleri bakımından değerlendirilip benzer eserlerle karşılaştırılacaktır.

Malzeme Bakımından

Çalışmamızdaki eserlerden 9 adet halı, 2 adet kilim, 1 adet alaçuval ve 1 adet yastık kılıfı olmak üzere toplam 13’ünün malzemesi yün iken seccade ve keçenin malzemesi ise kıldandır.

Kullanılan Renkler Bakımından

Halı için önem arz eden iplerin boyanması, XIX. yüzyıla gelinceye kadar yalnızca bitki ve böceklerden elde edilen tabii boyalarla sağlanıyordu. Örneğin mavi renk indigo ve çivit otundan, sarı renk safran çiçeği ve zerdeçal çiçeğinden, mor renk dikenli deniz salyangozundan, kırmızı renk de kök boya ve kırmızı böcekten elde edilmekteydi. Daha sonrasında Batı’daki gelişmeler sonucu tabii boyaların yerini sentetik boyalar almıştır.¹⁷⁴

Lacivert: “Gökyüzünün, suyun, denizlerin, sonsuzluğun ve huzurun”¹⁷⁵ rengidir. Sındırgı-Yağcıbedir halılarında zemin rengi olarak bolca kullanılmaktadır.¹⁷⁶

Mavi: “Dostluk, sadakat-vefa, temizlik-aydınlık ve ruhaniliğin” rengidir.¹⁷⁷ Türkler için “gök” ismiyle bilinen mavi rengin “doğu” yönünü temsil ettiği, gökyüzü renginin mavi olması ve eski Türkçe metinlerde “gök böri” teriminin “Gök-Tanrı”yı simgelediğinden dolayı önemlidir.¹⁷⁸

Kırmızı: Doğadaki örneği ateş ve kan olan kırmızı, “heyecan ve kudret” sembolüdür.¹⁷⁹ Kırmızı renk Türklerde güney yönünü temsil etmektedir. Mitoloji de ise “güneşi, tüm savaş Tanrılarını, ateşi, aşkı-hazı, hükümdarlığı, evlilikle ilgili birtakım durumları” ifade eder.¹⁸⁰ Batı

¹⁷⁴ Nebi Bozkurt; a.g.m, s.252.

¹⁷⁵ Sevda Bozkurt; “Geleneksel Türk Halı Sanatında Kullanılan Motiflerin Anlamları: Sındırgı-Yağcıbedir Halıları Üzerine Göstergebilimsel Bir Analiz”, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), C.8, S.1, Mart 2020, s.724.

¹⁷⁶ Sevda Bozkurt; a.g.m, s.724.

¹⁷⁷ Sevda Bozkurt; a.g.m, s.724.

¹⁷⁸ Mehmet Özkartal; “Türk Destanlarında Geçen Halı Anlatımları, Halılardaki Hayvan Motifleri ve Renklerinin Dili”, Arış Dergisi, S.8, Ankara, 2012, s.110.

¹⁷⁹ Sevda Bozkurt; a.g.m, s.725.

¹⁸⁰ Özkartal; a.g.m, s.90.

kültüründe “tehlike”, Hindistan’da “saflik”, Japonya’da ise “iyi şans” anlamlarını temsil etmektedir.¹⁸¹ Sındırgı-Yağcıbedir halılarında “bereket” sembolü anlamında kullanılmaktadır.¹⁸²

Kahverengi: “Toprağın, bereketin, ölüm ve doğumun” rengidir. Batı kültüründe “sağlığı, güvenliği ve sadakati”, Hindistan’da “yası-matemi” ve Budizm’de ise “alçakgönüllülüğü” temsil eden renktir.¹⁸³

Siyah: İnsanoğlunun ilk tanıştığı renklerden. Dünyanın hakim renklerinden olan bu renge birçok sembolik anlamlar yüklenmiştir. Hem olumlu hem de olumsuz anlamları ifaden eden siyahın “toprak, güç, yas, keder ve alt sınıf” gibi anlamları temsil ettiği¹⁸⁴ gibi “fakirliği, bahtsızlığı ve kötü talihi” de temsil etmektedir.¹⁸⁵ Ölümün rengini temsil eden siyah rengin Pazırık kurganının siyah keçeyle kaplı olması hükümdarın ölümüne atıfta bulunulduğunu bize göstermektedir.¹⁸⁶

Beyaz: “Saflığı” çağrıştıran beyaz rengin Batı kültüründe “huzur verici, sakinlik ve yücelik”, Doğu kültüründe ise “ölümü-matemi” sembol eden bir renk olduğu bilinmektedir.¹⁸⁷

Yeşil: “Yağmurun, bolluğun ve bereketin” rengidir.¹⁸⁸ Hükümdarlık ve hakimiyet simgelerinin rengi olmasından dolayı Türk tarihinde devletlerin sancak rengi olarak kullanılmıştır.¹⁸⁹

Sarı: “Toprağın, ermişliği ve altının” rengidir.¹⁹⁰ Sarı rengin Türk destanlarında “kötülük ve felaket”, masallarında ise “kuşku ve kötü duygular veren” bir rengi sembol ettiği gibi Anadolu kültüründe de “hastalık” sembolü olarak bilinmektedir.¹⁹¹

Müzedeki halı ve diğer düz dokumalarda renk olarak sarı, kırmızı, siyah, lacivert, kahverengi, beyaz, mavi, bej, krem, yeşil, turuncu, turkuaz, bordo, mor ve gri gibi renkler kullanılmıştır.

En çok kullanılan renkler **sarı** (Kat. no: 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13 ve 14), **kırmızı** (Kat. no: 1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14 ve 15), **krem** (Kat. no: 1, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12 ve 14), **siyah** (Kat. no: 1, 2, 3, 5, 10, 11 ve 14), **kahverengi** (Kat. no: 2, 4, 7, 8, 9 ve 14), **mavi** (Kat. no: 1, 5, 7, 10, 11, 12 ve 13), **lacivert** (Kat. no: 3, 4, 7 ve 10), **beyaz** (Kat. no: 3, 6, 7, 13 ve 15) ve **turuncu** (Kat. no: 6, 8, 9, ve 14) kullanılmıştır. Diğer renklerden **bej** (Kat. no: 2 ve 6), **yeşil** (Kat. no: 7, 12 ve 13), **turkuaz** (Kat. no: 2 ve 6), **bordo** (Kat. no: 13), **mor** (Kat. no: 12) ve **gri** (Kat. no: 10) nadir olarak kullanılmıştır.

¹⁸¹ Sevda Bozkurt; a.g.m, s.725.

¹⁸² Sevda Bozkurt; a.g.m, s.725.

¹⁸³ Sevda Bozkurt; a.g.m, s.725.

¹⁸⁴ Sevda Bozkurt; a.g.m, s.725-726.

¹⁸⁵ Ateş; a.g.e, s.46.

¹⁸⁶ Ateş; a.g.e, s.46.

¹⁸⁷ Sevda Bozkurt; a.g.m, s.726.

¹⁸⁸ Ateş; a.g.e, s.46.

¹⁸⁹ Özkartal; a.g.m, s.91.

¹⁹⁰ Ateş; a.g.e, s.46.

¹⁹¹ Murat Kahraman; “Türk Mitolojisinde Temel İnançlar (Kozmogoni, Astroloji, Renkler)”, T.C. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2020, s.62.

Dokuma Teknikleri (Düğüm) Bakımından

Çalışmamıza konu edilmiş toplam 15 halı ve diğer düz dokumalardan 11 adedinde **Gördes düğümü** tekniği kullanılmış olup 4 adedinde ise (Kat. no: 3, 4, 7 ve 10) **Sine düğümü** tekniğinin kullanıldığı görülmektedir.

Kompozisyon ve Desen Özellikleri Bakımından

Tez çalışmamızda ele alınan eserlerin mihrap, göbek, bordür sayısı, motifler ve bordürler arası şerit kullanımları bakımından değerlendirilmesi yapılacaktır.

Çalışmamıza konu edilen eserlerde **mihrap kullanımı**, genellikle çift yönlü olarak kullanılırken bazı örneklerde ise kullanılmamıştır. Çift yönlü mihrabın kullanıldığı eser sayısı **5** (Kat. no: 1, 2, 5, 6, 9) iken mihrabın kullanılmadığı eser sayısı **9** (Kat. no: 3, 4, 7, 8, 10, 11, 13, 14 ve 15) olarak karşımıza çıkmaktadır. Tek mihraplı olarak **1** adet eser mevcuttur. (Kat. no: 12)

Çalışmamızdaki eserlerde **göbek kullanımı**, zemin kısmında işlenmiş olarak karşımıza çıkmaktadır. Göbek kullanımını kategorilere ayırdığımız zaman karşımıza göbek kullanılmayan (göbezsiz), tek göbeğin kullanıldığı (bir göbekli) veya üç göbeğin kullanıldığı (üç göbekli) eserler mevcuttur. Göbezsiz eser toplamda **5** adet (Kat. no: 3, 7, 12, 13 ve 14), bir göbekli eser toplamda **9** adet (Kat. no: 1, 2, 4, 5, 6, 8, 9, 10 ve 15) ve üç göbekli eser ise **1** adettir. (Kat. no: 11) **Göbek motifi** Anadolu halı ve düz dokumalar dışında Azerbaycan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan halı ve düz dokumalarında örnekleri mevcuttur.¹⁹²

Çalışmamızdaki halı ve diğer düz dokumalarda bulunan **bordür sayısı kullanımı**, eserlerin tamamını veya zeminlerini kapatan birer bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Bordür sayısı olarak bordürün kullanılmadığı (bordürsüz), bir bordürün kullanıldığı (bir bordürlü), iki bordürün kullanıldığı (iki bordürlü) ve üç bordürün kullanıldığı (üç bordürlü) eserlerimiz mevcuttur. Bordürsüz örneklerden **1** adet (Kat. no: 14), bir bordürlü eserlerden **4** adet (Kat. no: 10, 12, 13 ve 15), iki bordürlü eserlerden **2** adet (Kat. no: 6 ve 11) ve üç bordürlü eserlerden ise **8** adet (Kat. no: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8 ve 9) örneğimiz mevcuttur.

Çalışmamıza konu edilen eserlerde **bordürler arası ince şerit kullanımı**, eserlerde yer alan bordürlerin birbirinden bağımsız olmalarını sağlayan birer ince bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelenen eserlerin sadece **4** tanesinde (Kat. no: 3, 4, 5 ve 13) karşımıza çıkarken geriye kalan örneklerde böyle bir durum görülmemektedir.

Müzedeki eserleri kullanılan **motif** ve **bezeme kullanımı** bakımından incelediğimizde birçok motifin bezeme unsuru olarak kullanıldığını görülmektedir. Özellikle **koçboynuzu**, **bereket**, **boncuk dizisi**, **pıtrak**, **ok ucu**, **eli belinde**, **suyolu**, **göz**, **penç**, **yıldız**, **akrep**, **yaprak**, **gelin ağlatan**, **kaplumbağa**, **hayat ağacı**, **vazo**, **hayvan figürleri** ve **mimari elemanlar** vb. çokça ele alınan motiflerdendir.

¹⁹² Bekir Deniz; "Anadolu-Türk Halı ve Dokuma Yaygılarında Bazı Motiflerin İsimlendirilmesi", Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi-Akdeniz Sanat Dergisi, C.3, S.5, Antalya, 2010, s.60 ; Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.34.

İnsanoğlunun tarih boyunca kendinden bir iz bırakmak için her fırsatı değerlendirdiği ve bu yüzden bazen mağaralara bazen kayalara resimler çizdiği gibi bu yöntemi halı, kilim ve düz dokumalara da aktardığı bilinmektedir. Bu yol, insanoğlunun anlatmak istediklerini bir bütün olarak tasarlayıp dokumasıdır. Yani oluşturulan her bir motifin, cümleyi oluşturan birer kelimeye benzetilmektedir. Motiflerin anlamlarını bilerek, halıyı dokuyanların ne demek istediklerini bilmemiz konusunda halının bizim için bir kitap görevi görmektedir.¹⁹³ Tarihin karanlık derinliğinden çılgınlıklarını duyduğumuz motifler, bir tür görsel alfabe niteliğindedir.¹⁹⁴ Motifler, gerçek ile hayalin buluştuğu esrarengiz şekiller olup birer hayal ürünü olmadıkları aksine bireyin doğayı sevmesi ve kutsaması sonucu duygu ve düşüncesinin resmini çizdiği kültürel birer kaynaktır.¹⁹⁵ İnsanoğlu kendi tarihi kadar eski olan büyüleyici, inandırıcı ve renkli motifler sayesinde belli çizgilerin ardına gizlediği düşüncelerinin sesini duyurmayı amaçlamıştır.

Anadolu'daki halı ve diğer düz dokumalarda motif olarak en çok geometrik motifler, bitkisel desenler, insanın çevresinde yer alan eşya ve hayvan tasvirleri, gelenek-görenek tarzı motifler ve dini sembollerdir.¹⁹⁶ Binlerce yılın sesi ve dili olan halıların motiflerinde halı dokuyan kişinin sosyo-kültürel hayatının bir yansıması görülmektedir.

Halılardaki desenler bitkisel, geometrik, figürlü ve nesneli olarak sınıflandırılmaktadır. Bitkisel ve geometrik bezemeler halılarda yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır. Figürlü ve nesneli bezemeler ise daha azdır. Stilize edilerek elde edilen desenlerden dolayı halının bir resim gibi olduğunu söylenebilir.¹⁹⁷

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **koçboynuzu** motifi bazı eserlerde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 2, 6, 11 ve 14) "Güç, kuvvet, erkeğin üretkenliği ve koruma gücünü" simgeleyen koçboynuzu motifi, eserlerin zemininde (Kat. no: 2 ve 14), köşeliklerinde (Kat. no: 6) ve bordürlerinde (Kat. no: 11) görülmektedir.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **bereket** motifi bazı eserlerde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 1 ve 2) "Evlilik, üreme ve çiftleşme" gibi kadın-erkek ilişkilerine dair anlamlar içeren bereket motifi, eserlerin zemin kısmındaki madalyonun iç kısmında kullanıldığı görülmektedir.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **boncuk dizisi** motifi bazı eserlerde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 2, 3, 4, 5, 9, 13 ve 14) Genellikle koyu renkli kare bölmeler içerisinde açık renkli olarak yerleştirilmiş bu motif, eserlerin zemininde (Kat. no: 13 ve 14), madalyonun çevresinde (Kat. no: 2, 5 ve 9), bordürde (Kat. no: 13) ve bordürler arasında kullanılan ince şerit kısımlarında (Kat. no: 3 ve 4) kullanılmıştır. Bu motif, eserlerde çokça kullanılan motiflerdendir.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **pıtrak** motifi iki eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 5 ve 14) "Kötülüğü uzaklaştığına" inanılan pıtrak motifinin kullanıldığı yer olarak eserin zemini (Kat. no: 14) ve madalyonun iç kısmı (Kat. no: 5) olduğu görülmektedir.

¹⁹³ Sevda Bozkurt; a.g.m, s.698.

¹⁹⁴ Ateş; a.g.e, s.9.

¹⁹⁵ Ateş; a.g.e, s.13.

¹⁹⁶ Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.33.

¹⁹⁷ Bayraktaroğlu; a.g.m, 2010, s.22.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **ejder** motifi sadece bir örnekte karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 4) Halının zeminine yerleştirilmiş toplam on bir adet "semaver" motifinin gövde kısımlarında birbirine sırtı dönük simetrik olarak ve kahverengi ve mavi renklerle meydana getirilmiş toplam yirmi iki ejder başı figürü mevcuttur.

Ejder figürünün Türk sanatına **Çin'den geçtiği** ve **Orta Asya kökenli** bir motif olduğu bilinmektedir.¹⁹⁸ Orta Asya'da ejder figürüne "dünyanın dönmesini sağlayan, gece ile gündüzün meydana gelmesini temin eden, iyilik-kötülük, sağlık ve kahramanlık" gibi anlamlar yüklenmektedir. Orta Asya ve Anadolu'da kullanılan ejder figürleri çift veya çift başlı olarak ele alınır.¹⁹⁹ Anadolu'da bir süs motifi olarak kullanılan ejder motifini her tür malzemede görmemiz mümkündür. Mimari olarak dini ve sosyal yapılar ve el sanatı olarak seramik ve çini dışında alçı, maden, ahşap, halı, kumaş ve diğer düz dokuma örneklerinde görülmektedir.²⁰⁰ Halılarda kullanılan ejder motifinin muhtemelen totemizm inancından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.²⁰¹ **Ejder figürü** Gılgamış destanında ölümsüzlük otunu yiyen, Hz. Musa'nın bastonuna şeklini veren, İlhanlıların bayrağında hakimiyet sembolü, Moğol ve Çin kumaş ve mühürlerinde güç-kudret anlamı taşıyan, çeşmelerin musluklarında ab-ı hayat olan, Selçuklu hanlarında yer alarak hırsızlara, düşmanlara karşı koruyan, darüşşifa kapılarında şifa dağıtan, cami-türbe ve muvakkithane kapılarında koruyucu olan, kalelerde kabartma biçiminde işlenerek kaledekileri düşmanlara karşı muhafaza eden, ev-hane tokmaklarında ev sahiplerini koruyan ve Anadolu efsanelerine göre defineleri bekleyen bir motif olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁰² **Ejder figürü** Orta Asya, Doğu Türkistan, Sümer, Hitit, Asur, Frig, Grek, Urartu, Fars, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı kültürlerinde ikonografik bir sembol olarak kullanılmıştır.²⁰³ Cizre Ulu Camii'nin kapı tokmağında,²⁰⁴ Diyarbakır kale kapılarında²⁰⁵ en güzel örneklerini görmekteyiz. **Ejder motifinin** kullanıldığı halı ve düz dokumalara Gördes, Kula, Kayseri, Kırşehir ve Niğde gibi yerlerde rastlanılmaktadır.²⁰⁶

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **lale** motifi sadece bir eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 9) Eserin zeminindeki madalyonun iki ucunda yer alan ve birbirine simetrik birer beyaz renk lale motifine yer verilmiştir.

Lale motifi Anadolu halı ve düz dokumalarında bitki motifleri çokça görülen motiflerdendir. Özellikle gül, lale, menekşe, karanfil ve sümbül gibi motifler ağırlıklı olarak karşımıza çıkan örneklerdendir. Anadolu topraklarında ender yetişen bitkilerdendir. Halk arasında **Allah'ın tek oluşunu** ve **güzelliğini** sembolize ettiği ve **lale** kelimesinin eski harflerle(Arap alfabesine göre) yazılışının **Allah** ismine benzerliği de kabul görülmektedir.²⁰⁷ XII. yüzyıldan itibaren Anadolu-Türk süsleme sanatında stilize bir şekilde karşımıza

¹⁹⁸ Deniz; a.g.m, 1998, s.102 ; Özkeçeci-Özkeçeci; a.g.e, s.118.

¹⁹⁹ Deniz; a.g.m, 1998, s.102 ; Özkeçeci-Özkeçeci; a.g.e, s.118-121.

²⁰⁰ Deniz; a.g.e, 2000, s.191 ; Deniz; a.g.m, 1998, s.102.

²⁰¹ Nebi Bozkurt; a.g.m, s.253.

²⁰² Bayram; a.g.m, s.65-66.

²⁰³ Bayram; a.g.m, s.66 ; Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.37.

²⁰⁴ Selman Kardeşlik; "Vakıflar Halı Müzesi'nde Selçuklu ve Selçuklu Geleneğindeki Halılarda Kozmolojik ve İkonografik Boyut", Restorasyon Yıllığı Dergisi, S.2, 2011, s.79.

²⁰⁵ Kardeşlik; a.g.m, s.75.

²⁰⁶ Deniz; a.g.e, 2000, s.191 ; Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.37 ; Deniz; a.g.m, 2010, s.63 ; Deniz; a.g.m, 1998, s.102-108.

²⁰⁷ Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.34 ; Deniz; a.g.m, 2010, s.60.

çıkılmaktadır.²⁰⁸ Lâdik, Kırşehir, Gördes, Sivas, Kula, Aksaray, Bergama ve Dazkırı örneklerinde yer almaktadır.²⁰⁹

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **ok ucu** motifi iki eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. No: 2 ve 8) "Savunma, karşı koyma ve uzaklaştırma" gibi anlamlar içeren ok ucu motifi, eserlerin zemin kısmındaki madalyonlara bitişik bir şekilde bezenmiş olarak kullanılmıştır.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **eli belinde** motifi iki eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 10 ve 13) "Analık ve doğurganlık" sembolü olan eli belinde motifile eserlerin zemini çok yoğun olarak bezenmiştir. **Selçuklu ve Beylikler dönemindeki** halı ve düz dokumalarında olmak üzere günümüze kadar kullanılan en yaygın motiflerdendir.²¹⁰ Halı ve düz dokumalarda insan figürünün işlenmediği, eli belinde motifinin insan figürünü temsil ettiği düşünülmektedir.²¹¹

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **yaprak** motifi bazı eserlerde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 1, 6 ve 8) Bu motif, eserlerin zemin (Kat. no: 1), madalyonun iç kısmı (Kat. no: 6) ve bordür kısımlarında (Kat. no: 8) kullanılmıştır.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **çınar ağacı** motifi bir eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 2) Motif, halının bordüründe tekrarlanarak bezenmiştir. Bu motif, Balıkesir-Sındırgı bölgesinde bulunan ve bölgede en uzun süre yaşayan bir ağaç olması sebebiyle Sındırgı-Yağcıbedir halılarında bolca kullanıldığı söylenmektedir.²¹²

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **suyolu** motifi bazı eserlerde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 2, 6, 8, 9, 13 ve 15) "Hayatın akıcılığını" sembol eden bu motif, genellikle bordürlerde çokça kullanılmıştır.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **göz** motifi bazı eserlerde karşımıza çokça çıkmaktadır. (Kat. no: 1, 3, 5, 6, 9 ve 13) Geometrik üçgen motifinin en basite indirgenmiş stilize göz formunda yapılmasıyla meydana getirilen bu motifin düz dokumaların her bölümünde kullanıldığı görülmektedir. Eserlerimizin zemininde (Kat. no: 6 ve 13), bordürlerinde (Kat. no: 1 ve 3) ve madalyona yakın kısımlarında (Kat. no: 1, 5 ve 9) kullanılmıştır.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **penç** ve **çiçek** motifleri en fazla karşımıza çıkan motiflerdir. (Kat. no: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10 ve 13) Bitkisel motiflerin en belirgin ve en çok kullanılan motif olmasından dolayı eserlerimizde de çokça işlenmiştir. Eserlerin hemen hemen her kısmında bezeme unsuru olarak kullanılan bu motifler, zeminde (Kat. no: 1, 3 ve 4) köşeliklerde (Kat. no: 1, 5 ve 9) ve bordürlerde (Kat. no: 2, 6, 7, 10 ve 13) kullanılmıştır.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **nazar-muska** motifi bazı eserlerde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 3, 6, 10, 11 ve 14) "Kötü niyetli bakışlardan korunmak" için bir tılsım gibi kabul görülen nazar-muska motifi, eserlerimizin

²⁰⁸ A. Süheyl Ünver; "Türkiye'de Lale Tarihi", Vakıflar Dergisi, S.9, Ankara, 2006, s.265.

²⁰⁹ Deniz; a.g.e, 2000, s.77.

²¹⁰ Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.35 ; Deniz; a.g.m, 2010, s.61.

²¹¹ Deniz; a.g.e, 2000, s.183.

²¹² Sevda Bozkurt; a.g.m, s.721-722.

zemin (Kat. no: 14), bordür (Kat. no: 3 ve 11), köşelik (Kat. no: 6) ve madalyonun çevresinde (Kat. no: 10) yer almaktadır.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **yıldız** motifi iki eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 11 ve 15) "Alın yazısı veya haber alma" sembolü kabul edilen bu motif, iç içe geçmiş iki eşit kenar üçgenin birleşmesiyle meydana gelmiş olup bordür ve madalyon kısımlarında yer almaktadır.

Yıldız motifi Orta Asya'dan günümüze kadar halı ve düz dokumalarda kullanılan en yaygın motiflerdendir. **Selçuklu** halılarında çokça kullanılmaktadır.²¹³ Özellikle Selçuklular döneminde her sanat alanında yoğun şekilde işlenen yıldız kullanımı gezegen ve güneş sistemini simgelerken bu durum sonucu sanat eserinde kozmolojik-astrolojik bir anlam ortaya çıkarmaktadır.²¹⁴ Halı ve diğer düz dokumalarda bazen doldurucu bir motif olarak bazen de ana motif olarak karşımıza çıkar.

Yıldız motifinin bir çeşidi olan **sekiz kollu yıldız** örneğine iki eserde (Kat. no: 1 ve 2) rastlanılmaktadır. Bordür ve madalyonlar bölümlerinde yer alan bu motif, eserlerin süsleme bakımından zengin bir kompozisyona sahip olmasına neden olmaktadır.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **akrep** motifi iki eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 1 ve 5) Bu motif eserlerimizde zemin (Kat. no: 5) ve köşelik (Kat. no: 1) süslemesi olarak bezenmiştir.

Akrep motifi Anadolu halı ve düz dokumalarında karşımıza bolca çıkmaktadır. Halk arasında akrep motifinin "halıyı koruyan" bir motif olduğu inancı yaygındır. Özellikle **Antalya-Döşemealtı** halılarında bolca işlendiği ve bu yüzden "akrepli halı" adında bir halı tipi mevcuttur.²¹⁵

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **vazo** motifi iki eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 12 ve 15) Bu motif, eserlerimizde zemin (Kat. no: 15) ve nişin alt kısım (Kat. no: 12) süslemesi olarak dokunmuştur.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **kandil** motifi bir eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 12) "İlahi ışığı" sembolize ettiği bu motif, seccade örneğimizde damla motifine benzer ve sarkıt bir biçimde asılı durur vaziyette bezenmiştir.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **kuş** motifi iki eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 4 ve 7) "Haber beklentisini" simgeleyen bu motif, eserlerin zemininde (Kat. no: 4) ve bordürlerinde (Kat. no: 7) bezeme unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. **Hayvan figürlü** halıların XIV. yüzyıl başlarında Selçuklu halılarında sonra ortaya çıktığı ve Türk halı sanatında yeni bir dönemin başladığını bilinmektedir.²¹⁶ Özellikle **kuş** figürlerinin **Türkmen dokumalarında** örnekleri mevcut olduğu belirtilmektedir.²¹⁷ Ayrıca

²¹³ Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.35 ; Deniz; a.g.m, 2010, s.61.

²¹⁴ Kardeşlik; a.g.m, s.81.

²¹⁵ Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.36 ; Deniz; a.g.m, 2010, s.62.

²¹⁶ Türkmen; a.g.m, 1998, s.324.

²¹⁷ Türkmen; a.g.m, 1998, s.324.

Türkmenistan dışında **Özbekistan, İran, Afganistan ve Kazakistan** dokumalarında da hayvan figürleri çok yaygın olarak işlenmiştir.²¹⁸

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **tarak** motifi bir eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 10) "Temizliği" simgeleyen bu motif, eserin hem bordüründe hem de madalyonunda görülmektedir.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **kaplumbağa** motifi bir eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 4) Bu motif eserin bordüründe simetrik olarak tekrarlanmıştır. **Kaplumbağa motifi** Tonyukuk Abideleri'nin sütun altlarında kaide olarak kullanılmıştır. Şaman geleneklerinden günümüze kadar ulaşan bu motifin "Nazara karşı" kullanılan bir motif olup²¹⁹ özellikle Kula, Manisa-Selendi ve Kütahya yöresi kilimlerinde çokça görülmektedir.²²⁰

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **hayat ağacı** motifi bir eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 7) "Yaşam ve yaşam sonrası" sembolü olan bu motif, eserimizin zemin kısmına bezenmiştir.

Hayat ağacı motifi Anadolu halı ve düz dokumlarda en yaygın kullanılan motiflerdendir. Ağacın dallarından her birisi göğün katmanlarını sembolize ettiği düşünülür. Özellikle **İslami** dönemde kullanılan bu motif, tarikatlarda derecelerin sembolü kabul edildiği belirtilmiştir.²²¹

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **başak** motifi bir eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 1) "Bereketi" simgeleyen bu motif, eserimizin zemininde simetrik olarak dörder kez tekrarlanarak bezenmiştir.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **semaver** motifine bir eserde rastlamaktayız. (Kat. no: 4) "Birliği, beraberliği, bir arada olmayı" simgeleyen bu motif, eserimizin zemininde on bir kez tekrarlanarak zeminde en göze çarpan bezeme unsuru olarak dikkati çekmektedir.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **el** motifi bir eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 4) "Nazar ve uğur" sembolü olan bu motif, eserimizin zemin kısmındaki baklava dilimli göbeğinin dışa taşan yan kısımlarının sonlandığı yerde bezenildiği görülmektedir. **İslam** inanışına göre "Pençe-i Âli Aba", "Fatma Ananın Eli", "Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin" veya "İslam'ın beş şartını" temsil etmektedir. **Aksaray-Taşpınar** halılarında el motifi **üç parmaklı** olarak karşımıza çıkar ve **Allah, Hz. Muhammed ve Hz. Ali** üçlemesine atıfta bulunulur. Ayrıca bu motifin **altı parmaklı** olarak işlendiği örneklerde mevcuttur.²²²

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **gelin ağlatan** motifi bazı eserlerde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 4, 5 ve 7) Bitkisel motiflerinin iç içe geçmesi sonucu tekrarı sağlanacak şekilde meydana getirilen bu motif, eserlerimizin

²¹⁸ Türkmen; a.g.m, 1998, s.325.

²¹⁹ Bayram; a.g.m, s.67.

²²⁰ Deniz; a.g.e, 2000, s.196 ; Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.37 ; Deniz; a.g.m, 2010, s.63.

²²¹ Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.34 ; Deniz; a.g.m, 2010, s.60.

²²² Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.35 ; Deniz; a.g.m, 2010, s.61.

bordürlerinde bezenmiştir. Kırşehir halılarında bolca karşımıza çıkan bu motif Anadolu'nun hemen her yerinde örnek olarak karşımıza çıktığı başka kaynaklar tarafından da belirtilmiştir.²²³

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **sütun** motifine bir eserlerde rastlanılmaktadır. (Kat. no: 12) Eserimizin zemininde simetrik olarak iki adet işlenmiş olan sütun motifi, stilize edilmiş bitkisel bezemelerle süslenmiştir.

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **kuğu** motifine bir eserde rastlamaktayız. (Kat. no: 7) Eserimizin zemin kısmında yer alan ırmak içerisinde yüzen bir görünümde bezenmiş bu motif, mitolojide "ölümsüz olduğu ve gökten indiğine inanılan" kutsal bir hayvan olduğu bilinmektedir.²²⁴

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **tavus kuşu** motifi bir eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 7) Eserimizin zemin kısmında yer alan tavus kuşu motifi halı ve düz dokumalarda kullanılan kuş figürlerindendir. Uzun ve renkli kuyruğu olan bu motifin renkleri de göz alıcı bir biçimdedir. Büyüleyici bir görünüşü olan tavus kuşu motif, "cenneti" sembolize ettiği kabul edilmektedir.²²⁵

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **balık** motifi bir eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 7) Eserimizin zemin kısmında yer alan ırmak içerisinde başını sudan çıkarmış bir görünümde olan bu motifin Türk kültüründe çeşitli şekillerde örnekleri mevcuttur. Özellikle avlanan hayvan kategorisinde olmasından dolayı "sevgiliyi, kavuşulmak istenen ama bir türlü kavuşulamayan" simgelemektedir.²²⁶

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **geyik** motifi bir eserde karşımıza çıkmaktadır. Kat. no: 7) Eserimizin zemininde çok sayıda geyik resmine yer verilmiştir. Tek başına veya grup halinde geyikler görülürken özellikle kurt-geyik mücadele sahnesinin işlenmesi bakımından önemli bir yer tutmaktadır.

Buğu, Maral, Guva Maral²²⁷ isimleriyle bilinen geyik figürü, Türk destan ve mitolojilerinde çok önemli bir yere sahiptir.²²⁸ Ayrıca Orta Asya sanatının da en başta gelen motifidir.²²⁹ Türklerin tarih boyunca avladıkları hayvanların başında geyiğin yer aldığı ve özellikle Türklerin hayatında ekonomik anlamda önemli bir kaynak sağlaması ve Türk mitolojisinde yer alması geyik motifinin hem mimaride hem de sanatta kullanılmasında önemli bir etken teşkil etmiştir.²³⁰ Geyik motifinin halı sanatına yansımadaki en önemli örneği şüphesiz Pazırık halısında yer almasıdır. Özellikle geyik motifini bu kadar önemli bir eserde görmemiz geyiğe verilen değeri ortaya koymaktadır. **Pazırık halısından** itibaren bilinen **geyik figürü** kullanımında bir azalma söz konusudur. Çünkü **İslami** dönemde figürlerin soyut-

²²³ Deniz; a.g.e, 2000, s.181.

²²⁴ Ateş; a.g.e, s.157.

²²⁵ Deniz; a.g.m, 2005 (b), s.36 ; Deniz; a.g.m, 2010, s.62.

²²⁶ Şerife Nilgün Yıldız; a.g.tez, s.78.

²²⁷ Murat Uraz; Türk Mitolojisi, I. Baskı, İstanbul, 1992, s.151.

²²⁸ Bahaeddin Ögel; Türk Mitolojisi, C.1, II. Baskı, Ankara, 1993, s.569.

²²⁹ Ögel; a.g.e, s.573.

²³⁰ Mehmet Mandaloğlu; "Türk Mitolojisinden Anadolu'ya Taşınan Kültür: Geyik Motifi", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.6, S.27, 2013, s.382-383.

geometrik bir desen anlayışı içerisinde natüralist bir durumdan uzaklaştığı ve bundan geyik figürünün de etkilendiği bilinmektedir.²³¹

Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halı ve diğer düz dokumalarda **mihrap** motifi bir eserde karşımıza çıkmaktadır. (Kat. no: 12) Seccadenin zemin kısmında stilize edilmiş bitkisel desenlerle bezenmiş olan mihrap kısmı eserin en güzel kısmını teşkil etmektedir. Halı sanatında en eski ve en yaygın süslemenin mihrap olduğu aşıkardır. Daha çok seccadelerde uygulanmaktadır. Çeşitli şekillerde ele alınan örnekleri var. Özellikle kemeri sivri, yuvarlak, basık veya dilimli bir biçimde ele örnekleri **XIV. yüzyıla** tarihlendirilmektedir.²³²

Katalog bölümündeki **1 nolu** halı örneğinin göbek kısmı **sekiz kollu yıldız** motif ile bezenmiştir. Anadolu'da sekiz kollu yıldız motifinin kullanıldığı halı örnekleri mevcuttur. Vakıflar Halı Müzesi'ndeki A-119 env. nolu ve Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ndeki 438 env. nolu halı örneklerindeki sekiz kollu yıldız motifi eserimizdeki gibi tek adet işlenirken Kars halısının göbek kısmındaki motifin ise üç adet olduğu görülmektedir. (Fotoğraf: 117-119) Anadolu dışında sekiz kollu yıldız motifinin kullanıldığı birkaç örnek mevcuttur. Azerbaycan-Bakü halısı, Gürcistan Ulusal Müzesi'ndeki halı, Nahcivan Devlet Halı Müzesi'ndeki halı ve Mısır-Memluk dönemine ait halılarda bu motife rastlanılmaktadır. Azerbaycan-Bakü halısı, Gürcistan Ulusal Müzesi'ndeki halı, Nahcivan Devlet Halı Müzesi'ndeki halılarda bu motif ikişer veya üçer kez işlenirken Mısır-Memluk halılarında birer kez işlenmiştir. (Fotoğraf: 120-124)

Fotoğraf 117: Vakıflar Halı Müzesi, A-119 nolu halı (S. Kardeşlik'ten)

Fotoğraf 118: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Env. no: 438, Osmanlı dönemi-Orta Anadolu, XVII. yy.

Fotoğraf 119: Kars halısı (N. Kırzioğlu'ndan)

²³¹ Mülayim; a.g.m, s.223.

²³² Bayraktaroğlu; a.g.m, 2010, s.23.

Fotoğraf 120: Azerbaycan-Bakü halısı (N. Kırzioğlu'ndan)

Fotoğraf 121: Gürcistan Ulusal Müzesi, taban kilimi, XX. yy. (N. Oskay'dan)

Fotoğraf 122: Nahcivan Devlet Halı Müzesi, Şirvan Grubu, XIX. yy. (K. Selçuk'tan)

Fotoğraf 123: Mısır-Memluk halısı, XVI. yy. (F. Formenton'dan)

Fotoğraf 124: Mısır-Memluk halısı, XVII. yy. ilk (S. Okumura'dan)

Katalogumuzdaki eserlerden **1 nolu** halı örneğinin zemin kısmı **başak** motifleri ile bezenmiştir. İnce bir dal üzerinde yapraklarla donatılmış bir görünüme sahip olan başak motifi Anadolu'daki düz dokumalarda çokça karşımıza çıkan motiflerdendir. Kayseri-Yahyalı halısının zemin bezemesi olarak işlenen bu motif stilize bir şekilde verilmiştir. (Fotoğraf: 125)

Fotoğraf 125: Kayseri-Yahyalı halısı,
XVIII. yy, TEH Model Kodu: 0237
(Türk El Dokuması Halılar, Katalog
3)

Katalogumuzdaki eserlerden **1 nolu** halı örneğinin köşelik kısımları **akrep** motifleri ile bezenmiştir. "Koruyucu gücü" simgeleyen akrep motifi halıda gerçeğine pek benzetilemeyecek kadar stilize bir şekilde verilmiştir. Vakıflar Halı Müzesi'ndeki 15.-16. yüzyıllarda Güneydoğu Anadolu'da dokunduğu tahmin edilen halının²³³ siyah zemininde akrep figürlerine yer verilmiştir. Bu örnekteki akrepler daha gerçekçi bir şekilde işlenmiş olup zeminin tamamını bezemektedir. (Fotoğraf: 126)

²³³ Kardeşlik; a.g.m, s.78.

Fotoğraf 126: Vakıflar Halı Müzesi, A-134 nolu halı (S. Kardeşlik'ten)

Katalogumuzdaki eserlerden **1 nolu** halı örneğinin enli bordür kısmının küçük boyutlu **sekiz kollu yıldız** motifleri ile bezendiği görülmektedir. Halıyı dört yönden çevreleyen bu motif örneğinin benzerlerine Anadolu'nun en güzel halı örneklerinden olan **Antalya-Döşemealtı** ve **Kırşehir-Mucur** halılarında görülmektedir. (Fotoğraf: 126-127)

Fotoğraf 127: Antalya-Döşemealtı halısı, XIX. yy, TEH Model Kodu: 0137 (Türk El Dokuması Halılar, Katalog 2)

Fotoğraf 128: Kırşehir-Mucur halısı, XIX. yy, TEH Model Kodu: 0167 (Türk El Dokuması Halılar, Katalog 2)

Katalogumuzdaki eserlerden **1 nolu** halı örneğinin enli bordüründe **çınar yaprağı** motifinin kullanıldığını görülmektedir. Enli bordürde ard arda yerleştirilmiş çınar yaprağı motifinin kullanıldığı örnekler hem Anadolu'dan hem de Azerbaycan'dan karşımıza çıkmaktadır.

Anadolu'daki örneğimiz Türk-İslam Eserleri Müzesi'ndeki **278 env. nolu** Osmanlı dönemi halısının enli bordürü çınar yaprağı motifleriyle tamamen bezenmiştir. (Fotoğraf: 129) Enli bordürünün tamamen çınar yapraklarıyla bezendiği Azerbaycan halısı yine Türk-İslam Eserleri Müzesi'ndeki **1462 env. nolu** Fındığan Halısı örneğidir. (Fotoğraf:130)

Fotoğraf 129: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Env. no: 278, Osmanlı dönemi- Halı-seccade, XVII. yy.

Fotoğraf 130: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Env. no: 1462, Azerbaycan-Fındığan halısı, XVIII. yy.

Katalogumuzdaki eserlerden **3 nolu** halı örneği, Sine kilimi²³⁴ örneğine benzerlik göstermektedir. Halı örneğimizin bir benzerini Van-Hakkâri yöresine ait taban kiliminde görmekteyiz. Eserimiz gibi üç bordürden ibaret olan bu örneğin zemininde bitkisel motiflerle bezendiği görülmektedir. (Fotoğraf:131) Anadolu dışında ise Sine düğüm merkezi olan İran bölgesinde benzer örnekleri görülmektedir. (Fotoğraf:132)

²³⁴ Detaylı bilgi için bkz: Ela Taş; "Van-Hakkâri Yörelerinde Sine Olarak Bilinen Kilimler", Arış Dergisi, S.8, Ankara, 2012, s.122-131.

Fotoğraf 131: Van-Hakkâri yöresine ait taban kilimi (E. Taş'tan)

Fotoğraf 132: İran-Serabend halısı (J. Ford'dan)

Katalogumuzdaki eserlerden **4 nolu** olan halı örneğinin göbek kısmı baklava dilimli olup bu kısmın el motifiyle sonlandırıldığı görülmektedir. İran halı örneklerine benzeyen eserimizdeki bu örneği İran sınırına yakın olan Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Ağrı-Taşlıçay, Iğdır merkez ve Kars-Kağızman illerinde görülmektedir. (Fotoğraf:133-135) İran'dan benzer örnekler de mevcuttur. (Fotoğraf:136-137)

Fotoğraf 133: Ağrı-Taşlıçay kartuşlu halı (N. Görgünay'dan)

Fotoğraf 134: Iğdır merkez – 115 cm x 220 cm ölçüsünde Sedir halısı (Y. Çetin-C. Polat'dan)

Fotoğraf 135: Kars-Kağızman halısı, XIX. yy, TEH Model Kodu: 0321 (Türk El Dokuması Halılar, Katalog 4)

Fotoğraf 136: İran halısı, XIX. yy. (C. Parham'dan)

Fotoğraf 137: İran-Serabend halısı (J. Ford'dan)

Katalogumuzdaki eserlerden **4 nolu** halı örneğinin zemin kısmı, çok sayıda semaver motifiyle bezenmiştir. Bir arada olmayı simgeleyen semaver örneğine Van-Hakkâri bölgesinde yapılan Sine kilimlerinde görülmektedir. (Fotoğraf: 138)

Fotoğraf 138: Van-Hakkâri yöresine ait divan kilimi (E. Taş'tan)

Katalogumuzdaki eserlerden **4 nolu** halı örneğinin enli bordüründe kaplumbağa motifini görmekteyiz. Anadolu, Azerbaycan ve İran'daki düz dokuma örneklerinde ise zemine bezenmiş bir şekilde yapılmış örneklerine rastlanılmaktadır. (Fotoğraf:139-141)

Fotoğraf 139: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 904 env. nolu Azerbaycan-Karabağ halısı, XVII. yy.

Fotoğraf 140: Bitlis-Ahlat seccade halısı (S. Sökmen'den)

Fotoğraf 141: İran Halısı, XVIII. yy. (Anonim'den)

Katalogumuzdaki eserlerden **4 ve 5 nolu** halı örneklerinin dış ve iç bordür kısımlarında gelin ağlatan motiflerine yer verilmiştir. Anadolu'da örnekleri görülen bu motifi Sivas halısında görülmektedir. Kıvrık dallar üzerine düz ve ters olarak şekilde yerleştirilmiş bitkisel motiflerle oluşturulmuş kompozisyonlar birbirine benzerlik göstermektedir. (Fotoğraf: 142)

Fotoğraf 142: Sivas halısı, XVIII. yy,
TEH Model Kodu: 0215 (Türk El
Dokuması Halılar, Katalog 3)

Katalogumuzdaki eserlerden **5 nolu** halı örneğinin göbek kısmının pıtrak motifi ile bezendiği ve bu bezemenin etrafında gelişen bir kompozisyon görülmektedir. İzmir-Bergama yöresine ait halı örneklerinde bu durum görülmektedir. (Fotoğraf: 143)

Fotoğraf 143: İzmir-Bergama halısı, XIX. yy,
TEH Model Kodu: 0010 (Türk El Dokuması
Halılar, Katalog 1)

Katalogumuzdaki eserlerden **5 nolu** halı örneğinin enli bordüründe tırtıklı yaprak motiflerine yer verilmiştir. Diyagonal bir biçimde bezenmiş olan bu motif örneği Konya-Taşpınar halılarında işlenmektedir. (Fotoğraf: 144)

Fotoğraf 144: Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 8469 (E) env. nolu, Konya-Taşpınar seccade halısı (E. Çolak'tan)

Katalogumuzdaki eserlerden **6 nolu** halı örneğinin bir benzeri Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde yer alan 5681 (E) env. nolu halı örneğidir. Eserimiz ile benzerliği olan bu halının gerek bordürlerinde gerek zemininde kullanılan motifler, renkler ve düzen birbirine benzemektedir. Dört yönlü motifle bezenmiş olan örneklerde Edirne Müzesi örneği üç bordürlü iken bizim eserimiz iki bordürlüdür. (Fotoğraf: 145)

Fotoğraf 145: Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 5681 (E) env. nolu, Milas-Mahalli seccade halısı (E. Çolak'tan)

Katalogumuzdaki eserlerden **7 nolu** halı örneği, çalışmamızdaki eserler içerisinde figür ve mimari bezemelerin kullanıldığı tek örnek olması bakımından önemlidir. Halının genelinde hayvan, bitkisel ve ırmak betimlemelerin dolayı bir minyatürü andırmaktadır. Anadolu ve Anadolu dışında birçok örnekleri mevcut olan bu tür halılarda genellikle hayvan figürleri ön planda tutulmuştur. **XIV. yüzyıldan** başlarından itibaren Anadolu halılarında **hayvan figürleri** görülür. En tipik örnekleri genellikle, bir ağacın iki yanına dayanmış vaziyette yer alan kuşlar, tek kuşlar ve dört ayaklı kuşlar şeklindedir. Birbirine benzer şekilde ele alınan hayvan figürlerinin üslup olarak tekrarlandığı görülür. XIV. yüzyılın sonlarında ise tek tek kuşlar ve hayvanların yerine, hayvan gruplarının yapıldığı görülmektedir.²³⁵

Eserin enli bordür kısmında kuş resimleri görülmektedir. Zemin kısmında ise çok sayıda hayvan ve ağaç motiflerine yer verilmiştir. Zeminin hem bitkisel hem de hayvan figürleriyle tamamen bezenmiş olduğu bu örneğimize benzer örnekleri gerek Anadolu'da gerek Anadolu dışında görülmektedir. Halı örneğimiz Sine düğümü ile yapılmıştır. Sine (İran) düğümü olan halılarda gerçek şekline benzetilen bitki desenlerinin dokunması çok rahattır. Bu yüzden İran halılarının çoğunda figür, manzara ve bitkisel motifler ağırlıklıdır.²³⁶ (Fotoğraf: 146-150)

²³⁵ Türkmen; a.g.m, 1997, s.58 ; Aslanapa; a.g.e, 1972, s.7 ; Aslanapa; a.g.e, s.37 ; Yetkin; a.g.e, s.19.

²³⁶ Deniz; a.g.e, 2000, s.73.

Fotoğraf 146: Bitlis-Adilcevaz yer yaygısı halısındaki geyik figürü (S. Sökmen'den)

Fotoğraf 147: Ağaçlı veya hayvanlı İran halısı (Anonim'den)

Fotoğraf 148: Çeşitli kuş figürleriyle ve hayat ağacı motifliyle süslenmiş Afganistan-Belucistan halısı (M. Cohen'den)

Fotoğraf 149: Çeşitli kuş figürleriyle süslenmiş Navaho²³⁷ hayat ağacı motifli halı (M. Tanrısal'dan)

Fotoğraf 150: Nahcivan Devlet Halı Müzesi, Şirvan Grubu, XIX. yy. (K. Selçuk'tan)

Katalogumuzdaki eserlerden **7 nolu** halı örneğinde dini mimari tasvire yer verilmiştir. Mimari tasvirlerinin kullanıldığı halı örnekleri Anadolu'da çokça görülmektedir. (Fotoğraf: 151-153)

²³⁷ Navaho halıları için bkz: Meldan Tanrısal; "Türk ve Navaho Halılarının Dili", Arış Dergisi, Y.1, S.1, Ankara, 1997, s.94-107.

Fotoğraf 151: Ankara Vakıf Eserleri Müzesi'nde yer alan cami tasvirli halı-seccade (S. Bayraktaroğlu'ndan)

Fotoğraf 152: Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde yer alan İstanbul tasvirli halı (S. Bayraktaroğlu'ndan)

Fotoğraf 153: Ankara Etnografya Müzesi, 25475 env. nolu seccade halısı, XX. yy. (Ç. Karaçay'dan)

Katalogumuzdaki eserlerden **9 nolu** halı örneği, Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde yer alan 3725 env. nolu halı örneği ile benzerdir. İki eserin birbirlerine kullanımı bakımından renk, biçim, düzen ve motifler konusunda benzerliği gözle görülür bir şekilde olup birbirinin tekrarı niteliğinde bezenmiş oldukları görülmektedir. (Fotoğraf: 154)

Fotoğraf 154: Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 3725 env. nolu seccade halısı (E. Çolak'tan)

Katalogumuzdaki eserlerden **10 nolu** kilim örneği de **3 nolu** halı örneği gibi Sine düğümü ile yapılmış olup Van-Hakkâri yöresindeki Sine kilimlerine benzerlik göstermektedir. Ela Taş'ın makalesinde yer alan Sine kilimlerindeki taban kilimine benzerlik gösteren bu kilimin zemin ve göbek kısmı tamamen eli belinde motifleriyle bezenmiştir. Her iki örnekte lacivert zemin üzerine tek bordür ve orta zemin yer alırken kırmızı zemin üzerine baklava dilimli göbek kısmı yer almaktadır. (Fotoğraf: 155)

Katalogumuzdaki eserlerden **11 nolu** kilim örneği, Akdeniz Bölgesi'nde yer alan Teke Yöresi'ne has bir dokuma örneği olan "Barak"²³⁸ kilimleriyle benzerlik göstermektedir. Zemini üç göbekli ve iki bordürlü olan bu örnekte kullanılan motiflerden çok renklerin canlılığı göze çarpmaktadır. Bu kilim örneğindeki desenleri Anadolu'da Teke yöresindeki kilimlerde, Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ndeki bir kilimde ve Eşme kilimlerinde görülmektedir. Anadolu dışında ise Gürcistan Ulusal Müzesi'nde yer alan Azerbaycan-Karabağ kilimi başlıca örneklerdendir. (Fotoğraf: 156-160)

²³⁸ Barak Kilimi hakkında detaylı bilgi için bkz: Ali Yıldız; "Teke Yöresinde Barak Kilimleri", Arış dergisi, S.8, Ankara, 2012, s.148-159. ; Ezgi Tek; "Kaş (Antalya) Yöresi Barak Kilimleri", T.C. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2017.

Fotoğraf 156: Barak tek seccade, bıçkılı (Ş. N. Yıldız'dan)

Fotoğraf 157: Barak-bışkılı kilim (E. Tek'ten)

Fotoğraf 158: Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 1293 env. nolu kilim (N. Ölçer'den)

Fotoğraf 159: Eşme kilimi (N. Kırzioğlu'ndan)

Fotoğraf 160: Gürcistan Ulusal Müzesi'nde yer alan Azerbaycan-Karabağ kilimi, XX. yy. (N. Oskay'dan)

Katalogumuzdaki eserlerden **11 nolu** alaçuval örneğinin zemin kısmı kare bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümlerin ortasında birer göz motifi yer alırken köşelerinde ise birer eli belinde motifi yer almaktadır. Benzer motif kullanımını Anadolu'daki heybe dokumasında görülmektedir. Heybenin kanat kısımları kare bölmelere ayrılmış olup göz motifleri ve eli belinde motifleriyle bezenmiştir. (Fotoğraf: 161)

Fotoğraf 161: Kınacı heybesi, (56 cm x 51 cm) (Ö. Aydın'dan)

9. SONUÇ

Bu çalışmada Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'nde bulunan ve farklı yörelere ait 15 adet halı ve diğer düz dokumalar ilk kez incelenmiştir. Bunlardan 9 adet halı, 2 adet kilim, 1 adet seccade, 1 adet alaçuval, 1 adet yastık kılıfı ve 1 adet sergi keçesi örneği mevcuttur.

Çalışmadaki 9 adet halı, 2 adet kilim, 1 adet alaçuval ve 1 adet yastık kılıfı eserlerinin malzemesi yün olup seccade ve sergi keçesinin malzemesi ise kıldır.

Çalışmada incelenmiş olan 15 halı ve diğer düz dokumalarda Gördes ve Sine düğümü olmak üzere iki çeşit düğüm mevcuttur. Bu eserlerin 11 adedinde Gördes düğüm tekniği, 4 adedinde ise Sine düğüm tekniği kullanılmıştır.

Müzedeki halı ve diğer düz dokumalarda sarı, kırmızı, siyah, lacivert, kahverengi, beyaz, mavi, bej, krem, yeşil, turuncu, turkuaz, bordo, mor ve gri renklerin kullanıldığını görmekteyiz. En çok sarı, kırmızı, krem, siyah, kahverengi, mavi, lacivert, beyaz ve turuncu kullanılırken bej, yeşil, bordo, mor, gri ve turkuaz ise nadir olarak kullanılan renklere aittir.

Çalışmadaki eserlerde mihrap kullanımı genellikle tek yönlü, çift yönlü ya da mihrapsız olarak karşımıza çıkarken bu eserlerden tek mihraplı 1 adet, çift yönlü mihraplı 5 adet, mihrapsız ise 9 adet mevcuttur. Mihrap zeminlerinde çoğunlukla kırmızı renk ağırlıklı iken kahverengi, bej ve yeşil renkler de kullanılmıştır.

Mihraplı halılarda köşelik kısımları görülürken bu kısımlarda ağırlıklı olarak bitkisel ve geometrik süslemelerin yanı sıra akrep, göz, nazar-muska ve koçboynuzu motiflerine de yer verildiği görülmektedir.

Çalışmada yer alan eserlerde göbek kullanımı bakımından göbeksiz, tek göbekli veya üç göbekli örnekler mevcuttur. Göbeksiz eserlerden 5 adet, bir göbekli eserlerden 9 adet ve üç göbekli eserlerden ise 1 adet eserimiz bulunurken bu eserlerin göbek kısımları genellikle geometrik olup yıldız, sekiz kollu yıldız, çok kollu yıldız ve kademeli baklava dilimli örnekler şeklindedir.

Çalışmadaki eserlerde yer alan bordür kullanımı eserlerin tamamını veya zeminlerini kuşatan birer kısımdan ibarettir. Bordür kullanımı bakımından eserlerin bordürsüz, bir bordürlü, iki bordürlü veya üç bordürlü oldukları görülmektedir. Bordürsüz eserlerden 1 adet, bir bordürlü eserlerden 4 adet, iki bordürlü eserlerden 2 adet ve üç bordürlü eserlerden ise 8 adet mevcuttur. Bordürlerin zemininde genellikle lacivert, kırmızı, krem, mavi ve bej renklerin kullanılmıştır. Ayrıca bordürlerin geometrik, bitkisel ve hayvan figürleriyle bezendiği görülmektedir.

Çalışmamızda incelenen eserlerdeki bordürlerin birbirinden bağımsız olmalarını sağlayan birer bölüm olarak işlenmiş olan bordürler arası ince şerit kullanımı eserlerin 4 adedinde çıkarken geriye kalan eserlerde böyle bir durum söz konusu değildir. Bu ince şeritler genellikle su yolu ve boncuk dizileriyle bezenirken zeminlerinde kırmızı ve siyah renkler ağırlıklı olarak kullanılmıştır.

Çalışmaya konu olan eserler, motif kullanımı bakımından zengin bir görünüme sahiptirler. Halı sanatında kullanılan motiflerden olan boncuk dizisi, bereket, pıtrak, eli belinde,

suyolu, göz, kaplumbağa, penç, yıldız, vazo akrep, yaprak, ok ucu, gelin ağlatan, hayat ağacı, koçboynuzu, hayvan figürleri ve mimari elemanlar örneklerimizde kullanılmıştır.

İncelenen bu eserlerin değerlendirilmesi yapıldıktan sonra dokundukları tarihlerle ilgili kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak müzedeki envanter defterinden eserlerin müzeye geliş tarihleri göz önünde bulundurularak bu örnekler 1970 öncesine tarihlendirilmektedir.

Sonuç olarak ele aldığımız Adana Arkeoloji ve Atatürk Evi Müzesi'ndeki halılar ve diğer düz dokumaların, kullanılan renkler, motifler ve kompozisyon özellikleri bakımından halı sanatında önemli bir yere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Özellikle bu eserlerin hem Anadolu hem de Anadolu dışındaki örneklerle benzerlikleri görülmektedir. Envanter bilgilerinden nereye ait olduklarını tam olarak çözemediğimiz bu eserlerin farklı yörelerde de benzerlerinin olmasından dolayı bu eserlerin müzeye nereden, hangi yöreden geldikleri konusunda bilgimizin olmamasını desteklemektedir. Ayrıca bu tür değerli sanat eserlerinin muhafaza edildikleri müzelerimizin var olması sevindirici bir durumdur. Ancak müzelerin depolarında saklanan halı ve diğer düz dokumaların yıpranma, nem, kurtlanma ve bozulma gibi nedenlerden dolayı eserlerin zarar gördükleri ve bu yüzden incelenmeye veya sergilenmeye müsait olmadıkları görülmektedir. Bu durumların yaşanmaması için gerekli önlemlerin hem müze çalışanları hem de gerekli birimler tarafından alınmasını temenni ediyoruz. Nitekim kültürümüz kadar eski bir tarihe sahip olan dokumacılık sanatının Türk Halı Sanatı'ndaki değerinin, öneminin ve konumunun belirlenmesi açısından bu eserlerimizin sergilenmesi, korunması ve devamlılıklarının sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- [1]. Acar, B. B. (1982). *Kilim, cicim, zili, sumak Türk düz dokuma yaygıları*. İstanbul: Eren Yay.
- [2]. Açıkgöz, H. (1984). Türkçe’de halı ve halıcılık terimleri. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 32, 137-188.
- [3]. Akpınar, C. (2003). Değişim süreci içinde Sivas halıcılık sanatı. *Cumhuriyetin 80. Yılında Sivas Sempozyumu, (15-17 Mayıs 2003)*, 625-630.
- [4]. Anonim. (2012). *El sanatları teknolojisi-İran halısı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- [5]. Aslanapa, O. (1972). *Türk halı sanatı*. İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- [6]. Aslanapa, O. ve Durul, Y. (1983). *Selçuklu halıları*. İstanbul: Akbank Yay.
- [7]. Aslanapa, O. (1987). *Türk halı sanatı’nın bin yılı*. İstanbul: Eren Yay.
- [8]. Aslanapa, O. (2018). *Türk sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [9]. Aslanapa, O. (1997). Türk halı sanatının tarihi gelişmesi. *Arış Dergisi*, 3 (1), 18-25.
- [10]. Atalay, B. (1967). *Türk halıcılığı ve Uşak halıları*. Ankara: T. İ. B. Kültür Yay.
- [11]. Ateş, M. (1996). *Mitolojiler semboller ve halılar*. İstanbul: Symbol Yayıncılık.
- [12]. Aydın, Ö. (2011). Gazipaşa (zili, cicim, sumak) heybe, torba ve çuval dokumaları. *Arış Dergisi*, 6, 20-27.
- [13]. Aytaç, Ç. (1982). *El dokumacılığı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- [14]. Bayraktaroğlu, S. (1997). Türk halılarında batı literatürü konusu. *Arış Dergisi*, 1 (1), 86-93.
- [15]. Bayraktaroğlu, S. (1999). Seccade. *Erdem Dergisi*, 10 (28), 57-64.
- [16]. Bayraktaroğlu, S. (2010). Türk halılarında görülen mimari tasvirler. *Vakıflar Dergisi*, 32, 21-36.
- [17]. Bayram, S. (1998). Vakıflar Genel Müdürlüğü Halı Müzesi’nde bulunan hayvan figürlü halılarda ejder-kaplumbağa-akrep-kertenkele figürü. *Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri)*, 65-75.
- [18]. Bektaşoğlu, M. (2009). *Anadolu’da Türk İslam sanatı*. Ankara: D.İ.B. Yay.
- [19]. Bilgili, A. S. (2001). *Osmanlı döneminde Tarsus sancağı ve Tarsus Türkmenleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- [20]. Bodur, A. F. (1988). Halıcılık tarihine kısa bir bakış ve Konya halıları. *Vakıflar Dergisi*, 20, 105-114.
- [21]. Bozkurt, N. (1997). Halı, *T.D.V.İ.A*, 15, 251-262.

- [22]. Bozkurt, S. (2020). Geleneksel Türk halı sanatında kullanılan motiflerin anlamları: Sındırgı-Yağcıbedir halıları üzerine göstergebilimsel bir analiz. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder)*, 8 (1), 697-731.
- [23]. Buğrul, H. (2018). *Sanat ve kültürel değer olarak Hakkâri yün çorapları*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yay.
- [24]. Cohen, M. (1995). *The world of carpets*. Novara-Milano: Crescent Books.
- [25]. Çetin, Y. ve Polat, C. (tarihsiz). Geleneksel Iğdır düğümlü dokumalarının teknik, renk, motif ve kompozisyon özellikleri. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 233-266.
- [26]. Çolak, E. (2018). *Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde bulunan halıların motiflerinin yeni tasarımlarda kullanılması*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- [27]. Çoruhlu, Y. (2007). *İç Asya'da Türk sanatının doğuşu ve gelişmesi*. İstanbul: Kabalcı Yay.
- [28]. Çoruhlu, Y. (2002). Hun sanatı. *Türkler Ansiklopedisi*, (C.4, S.54-76), Ankara: Yeni Türkiye Yay.
- [29]. Deniz, B. (1998). *Ayvacık (Çanakkale) yöresi düz dokuma yaygıları (kilim-cicim-zili)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- [30]. Deniz, B. (2000). *Türk dünyasında halı ve düz dokuma yaygıları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- [31]. Deniz, B. (1997). Kırşehir ve Mucur halılarının sözlüğü-I, *Arış Dergisi*, 1 (1), 148-152.
- [32]. Deniz, B. (1998). Anadolu Türk dokumalarında ejder motifi. *Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri)*, 102-108.
- [33]. Deniz, B. (2002 a). Orta Asya Türk halı ve düz dokuma yaygıları. *Türkler Ansiklopedisi*, (C.4, S.198-207), Ankara: Yeni Türkiye Yay.
- [34]. Deniz, B. (1992 b). Anadolu Selçuklu dönemi halı ve düz dokuma yaygıları. *Türkler Ansiklopedisi*, (C.7, S.923-932), Ankara: Yeni Türkiye Yay.
- [35]. Deniz, B. (2002 c). Osmanlı dönemi halı ve düz dokuma yaygıları. *Türkler Ansiklopedisi*, (C.12, S.385-403), Ankara: Yeni Türkiye Yay.
- [36]. Deniz, B. (2005 a). Anadolu-Türk halı sanatının kaynakları. *Sanat Tarihi Dergisi*, S.XIV-(1), 79-103.
- [37]. Deniz, B. (2005 b). Anadolu Türk halı sanatının serüveni-I [Özel sayı]. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 7, 24-46.
- [38]. Deniz, B. (2010). Anadolu-Türk halı ve dokuma yaygılarında bazı motiflerin isimlendirilmesi. *Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi-Akdeniz Sanat Dergisi*, 3 (5), 51-68.
- [39]. Diyarbakirli, N.(1972). *Hun sanatı*. I. Baskı, İstanbul: M.E.B. Kültür Yay.
- [40]. Diyarbakirli, N. (1984 a). Pazırık halısı [Özel sayı]. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 32, 1-8.

- [41]. Diyarbakirli, N.(1984 b); The origin of the tradition or carpet weaving among Turkic peoples and the problem or the origin of the carpet found in Pazyryk in the Altai region [Özel sayı]. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 32, 9-18.
- [42]. Diyarbakirli, N. (2002). Eski Türklerde Kültür ve Sanat. *Türkler Ansiklopedisi*, (C.3, S.827-894), Ankara: Yeni Türkiye Yay.
- [43]. Dulkadir, H. (1997). *İçel'de son Yörükler Sarıkeçeliler*. Mersin: İçel Valiliği Yay.
- [44]. Durul, Y. (1956). Halı ve kilimlerde kız motifleri. *Türk Etnografya Dergisi*, 1, 91.
- [45]. Eldener, T. K. (2011). *Yeni dokunan dekoratif kilimler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay.
- [46]. Ener, K. (1993). *Tarih boyunca Adana ovasına (Çukurova) bir bakış*. İstanbul: Bugün Matbaası.
- [47]. Ergüder, A. A. (2007). *Çoruh vadisi düz dokumalar*. Ankara: Oltu Ticaret ve Sanayi Odası.
- [48]. Erdmann, K. (1960). *Der Türkische teppich des jahrhunderts. 15. asır Türk halısı*. (Çev. H. Taner), İstanbul: Maarif Basımevi.
- [49]. Ford, P. R. J. (1981). *Oriental carpet design*. London: Thames and Hudson Ltd.
- [50]. Formenton, F. (1982). *Le livre du tapis*. Milan: Arnoldo Mondadori Editore.
- [51]. Gönül, M. (1957). Türk halı ve kilimlerinin teknik hususiyetleri. *Türk Etnografya Dergisi*, 2, 69-85.
- [52]. Görgünay, N. (tarihsiz). *Doğu yöresi halıları*. Ankara: İş Bankası Kültür Yay.
- [53]. Görgünay, N. (1977). Halıcılığın kökeni ve Türk halıcılığının tarihçesi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 159-175.
- [54]. Gülcemal, A. (1997). *Temel kavramlarıyla halı ve desen teknolojisi*. Isparta: Tuğra Ofset.
- [55]. Gündoğdu, H. (2002). Tarihi Türk halıcılığı. *Türkler Ansiklopedisi*, (C.8, S.185-195), Ankara: Yeni Türkiye Yay.
- [56]. Halaçoğlu, Y. (1988). Adana. *T.D.V.İ.A*, 1, 348-353.
- [57]. Kafesoğlu, İ. (2001). Selçuklular. *Türk dünyası el kitabı*, 1. cilt coğrafya-tarih, 354-362.
- [58]. Kahraman, M. (2020). *Türk mitolojisinde temel inançlar (kozmozoni, astroloji, renkler)*. Yüksek lisans tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- [59]. Karaçay, Ç. (2016). *Batılılaşma dönemi Türk sanatında manzara tasvirinin Türk halı sanatına yansımaları*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- [60]. Karadağ, R. (2007). *Doğal boyamacılık*. Ankara: Geleneksel El Sanatları ve Mağazalar İşletme Müdürlüğü Yay.

- [61]. Karahan, R. (2007). *Dünden bugüne Hakkâri kilimleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- [62]. Karamağaralı, B. (1997). Türk Halı sanatındaki motiflerin yorumu üzerine. *Arış Dergisi*, 3 (1), 28-39.
- [63]. Karamağaralı, B. (1998). Halı sanatı üzerine. *Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri)*, 175-205.
- [64]. Karatekin, E. (1979). *Ramazanoğulları beyliği tarihi*, İstanbul: Doğu Matbaası.
- [65]. Kardeşlik, S. (2011). Vakıflar Halı Müzesi'nde Selçuklu ve Selçuklu geleneğindeki halılarda kozmolojik ve ikonografik boyut. *Restorasyon Yıllığı Dergisi*, 2, 73-90.
- [66]. Kaşgarlı, M. A. (1998). Türk halıcılığın evrensel halıcılığa katkısı. *Türk soylu halkların halı, kilim, cicim sanatı uluslararası bilgi şöleni bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri)*, 29-35.
- [67]. Kayıpmaz, F., ve Naciye K. (1999). Türk el halıcılığında dejenerasyon kavramından ne anlaşılıyor, ne anlaşılmalıdır?. *2000'li Yıllarda Türkiye'de Geleneksel El Sanatlarının Sanatsal, Tarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri*, 149-160.
- [68]. Kırzioğlu, N. G. (1994). *Eşme kilimleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- [69]. Kırzioğlu, N. G. (1995). *Altaylar'dan Tunaboyu'na Türk dünyasında ortak motifler: halılar, benzeri dokumalar, giysiler, mimari eserler ile değişik eşya ve paralarda*. Ankara: TÜRKSOY Yay.
- [70]. Kırzioğlu, N. G. (1998). Altaylarda Pazırık kurganı'ndan çıkan motiflerin Anadolu ve Türk Cumhuriyetleri'nde yaşayan izlerinden bazı örnekler. *Türk soylu halkların halı, kilim, cicim sanatı uluslararası bilgi şöleni bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri)*, 137-150.
- [71]. Macqueen, J. G. (2001). Hititler ve Hititler çağında Anadolu, (Çev. Esra Davutoğlu), Ankara: Arkadaş Yay.
- [72]. Mandaloğlu, M. (2013). Türk mitolojisinden Anadolu'ya taşınan kültür: geyik motifi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (27), 382-391.
- [73]. Mülayim, S. (1998). Tanımsız figürlerin ikonografisi. *Türk Soylu halkların halı, kilim, cicim sanatı uluslararası bilgi şöleni bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri)*, 219-228.
- [74]. Okumura, S. (2007). *The influence of Turkic culture on Mamluk carpets*. İstanbul: Printed by Mega Basım.
- [75]. Oskay, N. (2017). *Gürcistan Ulusal Müzesi'nde Bulunan Düz Dokuma Örnekleri*. Doktora tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- [76]. Ögel, B. (1993). *Türk mitolojisi*. (2. b.s., C.1), Ankara: T.T.K. Basımevi.
- [77]. Ölçer, N. (1988). *Türk ve İslam eserleri müzesi kilimler*. İstanbul: Eren Yay.
- [78]. Ölçer, N. (1997). 13.-18. Yüzyıl Türk halıları sergisi. *Arış Dergisi*, 1 (1), 16-23.
- [79]. Ölçer, N. (2003). Osmanlı dönemi Türk halı sanatı. *Osmanlı Uygarlığı Ansiklopedisi*, (C.2, S. 789-823). İstanbul.

- [80]. Önder, M. (1965). Selçuklu devri Konya halıları. *Türk Etnografya Dergisi*, 7-8, 46-49.
- [81]. Öney, G. (1992). *Anadolu Selçuklu mimari süslemesi ve el sanatları*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay. 1992.
- [82]. Öney, G. (1997). Anadolu-Türk halısının serüveni. *Arış Dergisi*, 1 (1), 50-54.
- [83]. Özkartal, M. (2012). Türk destanlarında geçen halı anlatımları, halılardaki hayvan motifleri ve renklerinin dili. *Arış Dergisi*, 8, 92-101.
- [84]. Özkeçeci, İ. ve Özkeçeci, Ş. B. (2014). *Türk sanatında tezhip*. İstanbul: Yazıgen Yay.
- [85]. Öztuna, Y. (1978). *Büyük Türkiye ansiklopedisi (C.1-3)*, İstanbul.
- [86]. Öztürk, Y. (1992). *Balıkesir-Sındırğı Yöresi Yağcıbedir halıları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- [87]. Parlak, T. (2002). *Oltu ve köylerinde Bardız kilimciliği*. Erzurum: Ekip Grafik Yay.
- [88]. Parham, C. (1996). *Masterpieces of Fars rugs*. Tahran: Soroush Press.
- [89]. Perdahcı, N. (2011). XVI-XVIII. yüzyıl Avrupa resim sanatında Uşak halıları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), 275-291.
- [90]. Ramazanoğlu, G. (2006). *Adana'da tarih tarihte Adana*. İstanbul: Kare Yay.
- [91]. Saban, D. (2006). Adana'nın kentsel gelişimi. *T.C. Adana Valiliği Adana Kentsel Kültür Envanteri*, 17-29.
- [92]. Samuk, G. (1984). Uşak halılarının dünü ve bugünü. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 32, 107-133.
- [93]. Selçuk, K. (2015). Nahcivan devlet halı müzesinde sergilenen kilim, cicim ve sumak tekniği ile yapılan düz dokuma yaygılar. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi (GSED)*, 34, 182-195.
- [94]. Sökmen, S. (2016). *Bitlis el sanatları*. Bitlis: Bitlis Eren Üniversitesi Yay.
- [95]. Sönmez, Z. (1984). Batı Anadolu Türk halıcılığının 19. yüzyıldaki durumu üzerine. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 32, 95-106.
- [96]. Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2014). *Sanat sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- [97]. Sümer, F. (1984). Anadolu'daki Türk halıcılık tarihine dair en eski bilgiler. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 32, 44-51.
- [98]. Şahin, G. ve Akova, S. B. (2020). Coğrafi işaret kapsamındaki Türk halı ve kilimlerin analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13 (69), 447-482.
- [99]. Tanrısal, M. (1997). Türk ve Navaho halılarının dili. *Arış Dergisi*, 1 (1), 94-107.
- [100]. Taş, E. (2012). Van-Hakkâri yörelerinde Sine olarak bilinen kilimler. *Arış Dergisi*, 8, 122-131.

- [101]. Tek, E. (2017). Kaş (Antalya) yöresi Barak kilimleri. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- [102]. Tekçe, E. F. (1993). *Pazırık Altaylardan bir halının öyküsü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- [103]. Türkmen, N. (1997). Orta Asya ve Anadolu Türkmen dokumalarında görülen hayvan figürlü örnekler. *Arış Dergisi*, 1 (1), 58-65.
- [104]. Türkmen, N. (1998). Erken Osmanlı dönemi halıları ile XVIII. Ve XIX. yüzyıl Orta Asya Türkmen halıları arasındaki motif ve kompozisyon bağlantıları. *Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şoleni Bildirileri (27-31 Mayıs 1996 Kayseri)*, 321-336.
- [105]. Umar, B. (1982). *Türkiye halkının ilk çağ tarihi*. İzmir: Ege Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yay.
- [106]. Uraz, M. (1992). *Türk mitolojisi*. İstanbul: Mitologya Yay.
- [107]. Uzunçarşılı, İ. H. (1998). *Osmanlı tarihi*. Ankara: T.T.K. Yay.
- [108]. Ünal, A. (Ed.). (2000). Çukurova'nın antik devirlerde taşıdığı isimler ile fiziki ve tarihi coğrafyası. *Efsaneden Tarihe, Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı*, İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- [109]. Ünver, A. S. (2006). Türkiye'de lale tarihi. *Vakıflar Dergisi*, 9, 265-270.
- [110]. Ürer, H. (2002). Pazırık halısı ışığında Orta Asya'dan Anadolu'ya halı bölgeleri. *Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyumu, Prof. Dr. Gönül Öney'e Armağan-10-13 Ekim 2001 Bildiriler*, 591-598.
- [111]. Yetkin, Ş. (1991). *Türk halı sanatı*. Ankara: Türkiye İş Kültür Yay.
- [112]. Yıldız, Ş. N. (2011). *Türk halk anlatılarında hayvan motifleri*. Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- [113]. Yılmaz, B. (2017). Pazırık'dan günümüze Türk halı sanatı. *T.C. Bilecek Şeyh Edebalı Üniversitesi Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 98-106.
- [114]. Yiğit, A. A. (2011). 19. yüzyılda Osmanlı halıcılık eğitiminde Hereke Fabrika-i Hümayunu modeli. *Arış Dergisi*, 5, 136-143.
- [115]. Yurdakul, A. (2000). Türk dönemleri geleneksel el sanatlarında motifler ve halıcılığımızın tarihsel gelişimi. *Türk Dünyası Kültür ve Sanat Sempozyumu, 07-15 Nisan 2000 SDÜ-Isparta Bildiriler Kitabı*, 11-18.

EKLER

TERMİNOLOJİ²³⁹

Ağırşak: Yünü eğirmeye yarayan “iğ’i” ağırlaştırmak veya kendi eksenini etrafında döndürmeyi sağlayan ortası delik tahta veya kemik bilezik.

Atacak (Kertik-Köstek): Hallacın yün atmak için kirişe vurduğu tahta tokmağa denir.

Bükme: İpi eğirmek veya bükmek.

Bükmece: İpi bükme işinin meslek haline getiren, bükücü.

Büküm: Bükülmüş olan. Türk halılarında S, Z, ve SZ olmak üzere üç tarzda büküm görülür.

Çepel: Dokumada kullanılacak olan yüne karışmış koyun pisliği, diken, ot vb. çöplerin genel adı.

Çıkırık: Dokumada kullanılan iplerin S, Z veya SZ yönünde bükülerek dokumaya hazır hale getirilmesi için kullanılan madeni veya ahşap alet. Çıkırık, el veya ayak ile çevrilebilir.

Çırpı (Çildirgi): Hallacın attığı yünleri toplamaya yarayan uzunca sopa.

Çile: Bükülmüş ipliklerin ılgıdırda gergiler arasında dolanmak suretiyle elde edilen iplik kangalı. Kelep.

Dişlik: Yün tarağına buluşan çepelleri/çöpleri temizlemek için tabanda yer alan metal iğneler.

Ditmek: Yünü liflere ayırma durumu.

Eğirgeç-Eğirmeç: Halk arasında çıkırık’a verilen isim.

Eğirmek: Yünün kirmenden veya iğneden geçilmesi için ip haline getirilmesi, bükülmesi.

Eğrim (İğrim): Ölçü birimi olarak: Bir eğrim.. iki eğrim yün.

Emlik: İki katlı ipliklere denir.

Gergi: ılgıdır tabanında yer alan kısa sopa. Çile veya kelep bu gergilere iplik dolamak neticesinde elde edilir.

Gobal (Gubal): Halının temizlemesi için kullanılan alet.

Göbek: Halının orta kısmı, madalyon.

Hallaç (Hallac-Yeteng): Yün atıcısı.

Hav: Arışlara düğüm atılma işinden sonra bırakılan uzunca tüy.

ılgıdır: Kelep-çile yapma aleti.

Istar (Mazman): Halı dokuma tezgâhı.

²³⁹ Daha fazla terim için bkz: Metin Sözen – Uğur Tanyeli; Sanat Sözlüğü, 13. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2014. ; Açıkgoz; a.g.m, s.141-185. ; Bekir; a.g.m, 1997, s.148-152.

İğ (İği-İğik): İplik eğirmek için kullanılan ve ucunda ağırşak takılı, bir karış boyundan biraz daha uzunca çubuk.

Kaytan İşleme (Sarma-Kenar Sarması): Halının iki yan kenarının renkli ipliklerle sarılması.

Kırklık (Sındı): Koyun yününü kesmeye yarayan makas.

Kolçak: Çıkık çevirmek için kullanılan tahta sopa.

Örgüç: Dokuma tezgâhı

Örücü: Halı tamircisi.

Sümek (Süymeç): Dokunmak üzere elle eğrilmiş halı ipliği.

Süyüm: İplik teli.

Tefelemek: Kirkit yardımıyla ilmeleri ve argaçları sıkıştırma, tarama durumu.

Tesviye: Halı tamirciliğinde boyama, ütöleme, yakma ve çekme işlerinin tümü.

Teşrüm (Tüşrüm): Eğrilmiş ip yumağı.

Tivtiklemek: Yünü liflerine ayırma durumu.

Yapağı: Halı dokumacılığında en güzel yün; ilkbahar aylarında kırkılır.

Yangış: Halı motiflerini yapmak için kullanılan renkli iplik.

TABLO

Kat. No	Env. No	Kullanılan Renkler	Bordür Sayısı	Kullanılan Motifler	Cinsi	Düğüm Çeşidi	Göbek Sayısı	Mihrap Sayısı	Şerit Kullanımı
1	1380	Sarı, kırmızı, siyah, krem, mavi	3	Sekiz kollu yıldız, başak, yaprak, penç, akrep, nazar-muska	Halı	Gördes	1	2	Yok
2	885	Sarı, kırmızı, siyah, krem, mavi, yeşil, turkuaz	3	Gelin ağlatan, penç, akrep, göz, boncuk, çengel, tırtıklı çiçek	Halı	Gördes	1	2	Var
3	1381	Sarı, siyah, bej, turkuaz, kahverengi, turuncu	3	Suyolu, penç, çınar yaprağı, yıldız, koçboynuzu, bereket, ok ucu	Halı	Gördes	1	2	Yok
4	1441	Kırmızı, siyah, krem, lacivert, beyaz, bej	3	Penç, göz, boncuk, nazar-muska	Halı	Sine	Yok	Yok	Var
5	1442	Kırmızı, sarı, krem, lacivert, kahverengi	3	Gelin ağlatan, penç, boncuk, kaplumbağa, semaver, yaprak, el, koçboynuzu, ejder, kuş	Halı	Sine	1	Yok	Var
6	1705	Lacivert, sarı, mavi, yeşil, krem, kırmızı, beyaz, kahverengi	3	Gelin ağlatan, penç, kuş, başak, tomurcuk, dağ, hayvan figürleri, mimari tasvirler	Halı	Sine	Yok	Yok	Yok
7	1702	Sarı, kırmızı, bej, beyaz, turuncu, turkuaz	2	Göz, penç, koçboynuzu, nazar-muska	Halı	Gördes	1	2	Yok

8	1666	Sarı, kırmızı, kahverengi, turuncu, krem, yeşil	3	Suyolu, göz, boncuk, lale, penç	Halı	Gördes	1	2	Yok
9	1752	Sarı, kırmızı, mavi, turuncu, krem	2	Yıldız, muska-nazar, koçboynuzu	Kilim	Gördes	3	Yok	Var
10	1563	Lacivert, mavi, yeşil, krem	1	Tarak, nazar-muska, eli belinde, penç	Kilim	Sine	1	Yok	Yok
11	2780	Sarı, kırmızı, siyah, turuncu, krem	Yok	Pıtrak, göz, boncuk, koçboynuzu	Yastık Kılıfı	Gördes	Yok	Yok	Yok
12	1749	Sarı, kırmızı, yeşil, bordo, beyaz, mavi	1	Suyolu, eli belinde, penç, göz	Ala çuval	Gördes	Yok	Yok	Var
13	1491	Sarı, kırmızı, yeşil, mor, krem, mavi	1	Zencirek, damla, kandil, yaprak, tomurcuk, küpe çiçeği, kıvrık dallar	Seccade	Gördes	Yok	1	Yok
14	1664	Sarı, kırmızı, kahverengi, turuncu, krem	3	Suyolu, gül, yaprak, ok ucu	Halı	Gördes	1	Yok	Yok
15	2848	Kahverengi, beyaz, kırmızı	1	Vazo, çok kollu yıldız, sütun, suyolu	Sergi Keçesi	Gördes	1	Yok	Yok

Konumuza Dahil Olamayan Eserlerin Envanter Dokümanları

843 Env. Nolu Halı

1559 Env. Nolu Kilim

1560 Env. Nolu Kilim

1561 Env. Nolu Kilim

2133 Env. Nolu Kilim

2137 Env. Nolu Kilim

2138 Env. Nolu Kilim

22 Env. Nolu Sergi Keçesi

23 Env. Nolu Sergi Keçesi

557 Env. Nolu Yastık Kılıfı

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı

Doğum Tarihi

E-mail

Öğrenim Durumu : Lisans

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Fen Edebiyat Fakültesi/Sanat Tarihi Bölümü	Mersin Üniversitesi	2019
Yüksek Lisans	Sanat Tarihi	Mersin Üniversitesi	
Doktora			